

Vitrălia

PERIODIC AL CENTRULUI CULTURAL INTERNAȚIONAL " GEORGE APOSTU" - BACĂU ● ANUL XII, NR. 1(16) MARTIE 2003 ● LEI 10.000

" Din valurile vremii mă lasă să te mântui."

(Mihai EMINESCU - *Din valurile vremii*, variante)

Cu George Emil PALADE, la San Diego, despre boala lui Tudor ARGHEZI

Cu o zi înainte ca Ion Irimescu să atingă pragul veacului, miercuri 26 februarie, Direcția Județeană pentru Cultură, Culte și Patrimoniul Cultural Național Bacău i-a dedicat patriarhului sculpturii românești o emoționantă mani festare omagială.

Un prim moment l-a constituit vernisajul unei expoziții în cadrul căreia au fost etalate peste 130 de desene dintre cele mai reprezentative pentru creația artistului sărbătorit. Expoziției - realizată de pictorul Ilie Boca și consilierul Gheorghe Barbu și prezentată de scriitorul Cornel Galben - i s-a adăugat un pliant în care sunt reproduse o seamă dintre desenele expuse, dar și meditații ale lui Ion Irimescu despre artele vizuale. Cunoscută fiind nevoia de a se exprima prin desen, iată cum își motivează această tentativă: „Linia este cel mai concentrat adevăr al imaginii. Începutul artelor. Am folosit linia ca pe o șansă: șansa de a mă apropia de esență. Suma acestor linii a însemnat totdeauna o imagine, poate chiar forma unei viitoare lucrări sculpturale”.

Al doilea moment al manifestării a prilejuit vizionarea, în premieră, a filmului „Veacul lui Ion Irimescu”, realizat de Studioul de Televiziune Iași pe un scenariu al scriitorului Grigore Ilieși. Aflat deseori în preajma maestrului, Grigore Ilieși adună în acest film emoționante imagini și remarcabile mărturii privind viața și opera marelui sculptor.

Joi, 20 martie a.c., la Centrul Internațional de Cultură și Arte „George Apostu” a fost sărbătorită Ziua Francofoniei, în cadrul unei splendide manifestări culturale complexe. Au participat domnul prefect Cătălin Mardare, personalități ale vieții politice, scriitori, ziariști și profesori, reprezentanți ai instituțiilor culturale bacăuane.

Un moment distinct l-a constituit întâlnirea asistenței cu scenaristul și romancierul Jacques Mazeau, scriitor francez de notorietate, căruia i s-a lansat romanul „Infernul tandreței”, tipărit de Editura „Bacovia”, traducerea în limba română fiind asigurată de Jean Isari.

În aceeași zi, oaspetele francez s-a mai întâlnit cu elevii și profesorii Colegiului Național „Vasile Alecsandri”, cu studenții Facultății de Litere de la Universitatea Bacău.

Menționăm că, atât tipărirea cărții, cât și prezența scriitorului Jacques Mazeau, la Bacău, le datorăm domnului profesor Liviu Chiscop, care, împreună cu Geo Popa, directorul Centrului, au propus un proiect cultural remarcabil.

C.D.

Potențialul cultural-artistic al Bacăului cuprinde și o grupare însemnată de pictori naivi ale căror creații au intrat deja în patrimoniul unor muzee sau în colecțiile unor pasionați de un atare gen de artă, din țară și străinătate. De prin 1990, alături de „pictorii de duminică” din alte centre culturale, bacăuanii își prezintă cele mai recente lucrări în cadrul „Salonului de Primăvară al Arti Naive”.

Ediția din acest an a Salonului - în organizarea Centrului Județean de Cultură, Direcției Județene de Cultură, Culte și Patrimoniul Cultural Național Bacău și a Muzeului Județean de Artă și Etnografie - s-a deschis vineri, 4 aprilie, la Galeriile de Artă „Alfa”, în prezența unui public numeros. Astfel, la invitația domnului Nicolae Radu, curatorul expoziției, au răspuns 32 de creatori din București, Iași, Aiud, Galați, Reșița, Arad, Brăila, Tulcea, Vaslui, Baia Mare și, desigur, din Bacău, pe simeze fiind etalate peste 150 de lucrări.

Concepută ca o manifestare cu caracter competitiv, juriul - al cărui președinte a fost pictorul Ilie Boca - a acordat premiilor următorilor participanți: premiul I - Ion Mărie (Bacău), premiul II - Catinca Popescu (Bacău), premiul III - Valeria Trofan (București) și Elena Adina Mocanu (Teleorman).

La Bacău, proiectele culturale dedicate acestui gen de creație artistică vor continua, în luna august a.c., Centrul de Cultură „George Apostu” și Direcția Județeană pentru Cultură, Culte și Patrimoniul Cultural Național urmând să organizeze cea de a IV-a ediție a Simpozionului Internațional de Pictură Naivă „Victor Parhon”.

Tudor Arghezi avea o imagine răvășită a medicinei, poate de aceea medicina l-a și fascinat. Poate de aceea a și lovit, a și adulat medicii. Percepea fierbinte arta lor, iar fierbinteala nu i-a trecut niciodată. Șerban Cioculescu scria undeva despre Arghezi că, oscilând între sublim și abject, nu avea simțul realului, ceea ce este adevărat, deși dă impresia de paradox. Relația lui cu nobila știință a dovedit-o din plin. Pendularca de-o viață între iatrofobie și iatrofilie l-a împiedicat să perceapă ceea ce este propriu realului victiei, măsura, echilibrul, starea staționară, pazele cu strășnicie.

Urmărit de toate somitățile medicinei românești pe întinderea unui an, 1939, boala lui a părut atât de enigmatică, încât voci autorizate s-au gândit să propună în nomenclatoare o entitate morbidă nouă, „boala Tudor Arghezi”, așa cum, înainte cu un deceniu și mai bine, medicii eminenți intenționaseră să dea formei clinice extrem de particularizate a febrei tifoide, ca eroziuni aortice fatale, contractate în Italia de către Take Ionescu, numele ilustrului om politic: „boala Take Ionescu”. Arghezi a scăpat, Take Ionescu nu. Amândouă denumiri au căzut.

Celui ce i s-a dat mult, spun scripturile, i se va cere mult. Lui Tudor Arghezi i s-a cerut o suferință pe măsura harurilor, adică foarte mare... Maladia lui și unele dintre simptomele ei au iscat neliniște și zbucium în lumea medicală, s-a întâmplat însă ca figuri de mare însemnatate științifică să fi fost maculate de către poet, ori subiect de acuzații dureroase de nedrepte. Ploaia timpului spală însă piatra statuielor... Viitoarele exegeze argeziene vor trebui să țină seama de motivațiile ascunse și de obiceiurile mai mult sau mai puțin secrete ale unor personalități ca Arghezi, ce se sustrag în mod obișnuit unei anamneze.

Despre această cumplită boală am auzit pentru întâia oară în 1955, student în medicină fiind, cu prilejul unei demonstrații chirurgicale având ca subiect cromocistoscopia, ținută de profesorul Ion Juvara („Cutii”), pe atunci conferențiar, la spitalul Caritas. Experiența în folosirea acelei metode adusesse în discuție cistoscopia pe care profesorul Theodor Burghelul o făcuse cu 20 de ani în urmă lui Tudor Arghezi, cu prilejul unei hematurii pricinuite de un polip vezical, pe care l-a și extirpat. Se pare că acest mic episod a stat la baza teribilii suferințe de mai târziu și chiar a paraliziei. Profesorul Juvara a amintit faptul că, printre nenumărații medici chemați la capătul bolnavului disperat de durere, s-a aflat și George Emil Palade, de care mă legau relații de familie. Aș fi fost foarte bucuros să am relații în această privință chiar de la el, dar cum o scrisoare în Statele Unite ale Americii, unde, la Rockefeller Institute din New York, lucra savantul, era pe atunci primejdioasă, dorința mea a rămas nesatisfăcută. Trecuseră deci cincisprezece ani, dar dosarul acelei suferințe nu fusese clasat, ceea ce încă nu știa poetul, care între timp se restablisese prin intervenția doctorului, taumaturg în unele privințe, D. Grigoriu-Argeș.

Ce se întâmplase? În 1939, o sciatică extrem de dureroasă, refractară la orice tratament, l-a ținut pe Arghezi la pat, reducându-l, desigurându-l somatic și scufundându-l într-o disperare finală. Suferința îl împunase: ajunsesse pielea și os. Toți din jur erau speriați: familia, medicii, lumea scriitoricească. Suferința de la Mărtisor devenise o cauză națională, comprimată de discreția ce se cuvenea. L-au examinat toate somitățile medicale, de la N. Gh. Lupu, N. Hortolomei, N. Ionescu-Sisești, Dimitrie Bagdasar, C.I. Parhon, Th. Burghelul etc., la tânărul George Emil Palade, recomandat bolnavului de către profesorul N. Gh. Lupu. Toți s-au gândit la un factor compresiv pe nervul sciatic, ferindu-se cu grijă să-i numească natura, cu excepția lui Dimitrie Bagdasar, creatorul neochirurgiei românești, care a pronunțat cuvântul cancer, ceea ce mai mult l-a înrăit decât l-a speriat pe Arghezi. Dimitrie Bagdasar l-a îngrijit cu o fidelitate fără nume, cu o iubire și o răspundere vrednice de medicul ideal, dar verdictul a trezit în Arghezi reacții feroce. Nu l-a iertat nici la moarte, nici după moarte, căci ilustrul neurochirurg avea să moară cu mult înaintea poetului. Resorturile acestor reacții au scăpat analizei cilor în drept și oferă încă latuni enigmatice. Ea rămânând legată și de propunerea profesorului D. Bagdasar de a-i sectiona nervul sciatic, în ideea suprimării durerilor, ce nu dispăreau nici după infiltrațiile cu alcool pe care i le făcea personal, nici după radioterapie. Aceasta din urmă avea să-și arate urmările benefice mai târziu, când Bagdasar nu mai era în viață. Infiltrațiile vor fi constituit poate una din cauzele vindecării miraculoase, una, deoarece îndobțe cauze unice nu există.

Toți se așteptau să moară... Arghezi însă și-a revenit

Cu George Emil PALADE, la San Diego, despre boala lui Tudor ARGHEZI

spectacular la un moment dat, nu a mai avut dureri, a ieșit din marasm. Revenirea - care se va dovedi a nu fi fost vindecare - a coincis cu o injecție misterioasă făcută de doctorul D. Grigoriu-Argeș, personaj extravagant și indiscutabil histriion, dar reumatolog bun. Familia apăsese la el în urma sugestiei rezizorului Soare Z. Soare, el însuși artist și soț al unei poete, Alice Soare, autoarea volumului de sonete Ferestre luminate. În momentul sosirii acestui personaj funambulesc, scriitorul era parșit de toți, afară de Dimitrie Bagdasar, în ale cărui îngrijorări și ezități, el, tip forte, nu se putea rezema. La capătul puterilor, istovit, cașectic și speriat, cu imaginea morții în față, speranța lui aștepta o neșovăire care să și-l asume total. Atunci a apărut vrăciul bizar. După ce-l inspectă/palpa/percută/ausculta, flagelându-l cu oximoronul, înviator pentru un oltean, „Bă maestre”, rosti providențiala sintagmă:

- Al meu ești !

și a fost...Poetul și-a ridicat patul și a umblat. Ridicarea a coincis, așa cum vom vedea, cu anumite evenimente petrecute în organismul său, dar cine să se gândească la aceste mișcări ascunse de trupe când în afară trămbitele Marșului Triumfal îi aruncau pe toți în al nouălea cer?! Subconștientul lui Argehi găsea în noul doctor și o derivație psihologică pozitivă, în sensul că încerca să compenseze prin excesul de lauda, care a și început să se reverse, excesul de ură și denigrare a unui număr impresionant de oameni mari ai medicinii românești spre care își îndreptase privirea mordantă, plăcerea brutalităților de vorbire și incriminarea.

După ieșirea din infern, a urmat răfuiala poetului cu doctorii, în epitete pe care satira, filipica ori diatriba nu mai dovedeau să le încapa. O iatrofobie obsesivă îl napădea progresiv cu igrasia ci otrăvita: „... m-au văzut și revăzut 42 de dobitoacc medicale” sau uitând că la un moment dat s-a apelat la morfina, să scrie: „suferința a mai mare n-a venit de la boala, ci de la medici” etc., pentru că la moartea, în 1946, a profesorului Dimitrie Bagdasar să-și încheie necrologul cu urarea, imorală pe cât de impudică, dar nesurprinzătoare la Argehi: „Fie-i tarâna ușoară și parfumată”...

Argehi judeca binar, prin da ori nu. Aceasta nu înscamna că excludea din raționamente tranzițiile infinitezimale de care se leagă subtilitatea, dar judecata binară o făcea numai după ce se fixa într-o poziție clară de acceptare ori de respingere a subiectului. Rafinamentele lui stilistice sunt dezvoltări ale fixării la unul din acești poli, dizertații strălucitoare ale unui condamnat la o părere. Pe Dimitrie Bagdasar îl exclusese din start și nu mai avea cum să-l treacă prin sita judecăților fine, să vadă că avea, într-o anumită măsură, dreptate. Durerile îi accentuasă acest fel de a fi. Pe Bagdasar l-a congelat la polul minus, l-a fixat acolo și acolo a rămas: nici o clipă nu s-a gândit să revină și să-i sufle cald peste refrigeratie, ca asupra albinei lui prăbușit din înalt, ucișă de sarcina chemării și nu domind în potirul de floare al nepăsării la suferință...Gândul iertării nu l-a muiat... Dacă totuși nu se poate vorbi cu perfectă îndreptăre de iatrofobia lui, e pentru că aceasta era neutralizată de iatrofilie. Există și cazuri în care Argehi îi adula pe medici, deopotrivă în tablete ori în dedicații. Făcea lucrul acesta însă mai mult pentru a-i flata în circumstanțe legate de o boală sau alta a lui ori a copiilor lui, pe care îi adora cu o furoare primitivă de patriarh al minusculii sale ginți. În astfel de împrejurări spiritul critic îi era nul. Așa s-a întâmplat cu însuși George Emil Palade în dedicația pe un exemplar din Ce-ai cu mine, vântule?, dispărut din bibliotecă familială. Vorbea acolo în termeni exultanți despre tânărul și frumosul doctor spre care proiecta „credințioșia căinelui care sarută urma stăpânului” (citez din memorie). După cum se vede, Argehi era un generos...

Iatrofobia poetului se explică, psihanalitic, și prin resentimentul pe care îl avea față de lumea medicilor în care arghirofilia lui vedea un univers arghirope, față de care se posta automat într-o poziție de rivalitate, la fel ca față de Universitate, în cazul căreia însă sentimentele ostile îi erau ordinate de conștiința frustrării.

Răfuiala a culminat cu piesa Sringa, a cărei premieră a avut loc la 4 aprilie 1947, în sala Studio a Teatrului Național din București. Se împlineau trei ani de la nimicitorul bombardament american...Acum bombardat se treze în întreaga elită medicală a țării, ori pusă la zid sub diferite criptonime. Piesa era însă debila, cu stângăcii și puerilități, cu atât mai jalnice cu cât veneau de la cel mai mare poet al vremii. Asemeni marilor greșeli ale genilor în ordinăra prăbușire omenască. La gândul proprii execuții prin ipoteticul cancer, artistul a răspuns prin salve

Întâlnire de familie - sâmbătă, 6 iunie 1998, San Diego, California, S.U.A.

De la stânga: C.D. Zeletin, Marilyn Farquhar (soția lui G.E. Palade), G.E. Palade, laureat al Premiului Nobel, Gabriela Sînteanu, n. Dimofitache (sora lui C.D. Zeletin).

de execuții ale medicilor ce reflectaseră cu seriozitate la răul lui ascuns. Prefăcerea numelui celor ce au încercat să-l vindece era, în multe cazuri, prea străvezie: e de ajuns să menționez quolibetul Palade-Scalade, acesta din urmă transformat mult mai târziu, și numai la tipărirea piesei, în Scarlat. Scalade ajunsese între timp unul dintre cei mai mari citogi ai lumii, el, care nu fusese unul din cei mai mulți iertați... La reprezentăția piesei, studenții medicinii, solidari cu profesorii lor jigniți, au făcut garzi sui generis în sală, strigându-se unii pe alții din colțuri opuse ale sălii pentru lucruri cu totul străine de ce se petrecea pe scenă, fluierând ori apostrofând spiritual replicile penibile ori ingrate rostite de actori ca Emil Bota, Ana Luca ori Costache Antoniu... Era, cum scria Paul Cortez, o comedie în care satira nedreptății umorului. Piesa a căzut după câteva reprezentații, nu însă fără unele presiuni prompte din partea autorului asupra familiilor Malaxa și Palade, pentru ca acestea să dorească scoaterea de pe afiș a piesei. Or, acestea n-au dorit...

Argehi se vindecase, diagnosticul însă rămăsese neprecizat. Lupul s-a întors la stăna în care mănecase oaia... Așa că, iată, după 16 ani, în 1955 semnele vechii suferinți apar din nou și odată cu ele vechea spaimă. Răul, care numai cât mocnea de două decenii se împlinește. Chemat, profesorul I. Făgarășanu descoperă în fosa iliacă dreaptă o colecție purulentă masivă, o puncțiează, extrage conținutul și injectează în loc o soluție de streptomycină. Simptomele suferinței dispar pe loc. Abia acum se poate stabili diagnosticul. Chirurgul I. Făgarășanu a avut norocul de a cădea peste un moment ideal, pe care evoluția torpidă a bolii îl pregătise de multă vreme. Această favoare fatidică nu i-a fost oferită nici unui dintre nenumărații medici consultanți, deși Dimitrie Bagdasar și-a explicat paralizia prin compresia exercitată de o formațiune tumorală, ceea ce era exact, numai că greșise natura tumorii, găsindu-se la cancer și nu la o pungă cu puroi. Ceea ce surprinde însă e faptul că majoritatea somităților medicale ce l-au examinat în timp pe Argehi au trecut cu ușurință peste stările lui subfebrile și chiar peste puselele febrile, care nu puteau să fie generate de proliferarea malignă.

Abia acum s-a putut reconstitui drumul bolii. Suferința începută în 1934, urmare a electrocauterizării polipului vezical. Aceasta a deschis poarta infecției ascendente care, transmisă prin plexurile venoase și limfatice din jur, a cuprins vertebrele IV și V lombare. Urmarea a fost un proces de liza osoasă din ale cărui produse s-a constituit un abces care, comprimând rădăcinile rahidiene, a dus la parapareză sau paraplegie. Injecția misterioasă a doctorului D. Grigoriu-Argeș a coincis cu migrarea abcesului spre părțile declive, către teaca mușchiului psoas, și ușurarea zonei de deasupra, îndelung comprimată. În termeni medicali, era vorba de un abces osifluent ostcomielitic vertebral migrat în teaca psoasului. Oricât îl va fi persuadat I. Făgarășanu pe Argehi în privința vârstei matusealeme a itinerariului abcesului, a bunei orientări (până la un punct) a lui D. Bagdasar și a nevoii de a scrie o altă Sringa prin care să restitueze medicinii românești onoarea pe nedrept maculată prin piesă, Argehi s-a întepenit în vechia și eternă lui poziție antinomică privitoare la cei doi Dimitrie: Grigoriu-Argeș i-a fost mântuitor, Bagdasar - ucigaș... Intuitivul Argehi a dat chix, parșit de cei mai mulți dintre medici. Nu-i mai puțin adevărat

ca și el îi parșise. Lui Dimitrie Bagdasar, care renunțase la o vară de odihnă pentru el, îi spunea:

- Sufletul meu, doctore, s-a logodit cu al dumatelc!

Dar cum lui Argehi îi plăcea să rupă logodnele, a rupt-o și pe aceasta, punându-i în cărcă logodnicului plin de răvnă, metafore macabre nemeritate: „Cotrobăind în creierul bolnavilor sănătoși, el avea la activul celebrității lui 120 de morți la suta de pacienți.” La chemat și în tribunal, alături de alți colegi și de... Facultatea de Medicină, acuzându-i în bloc de faptul că incapacitatea lor profesională, care l-a scos din activitate 18 luni, s-a soldat cu un deficit în onorarii de 100 milioane lei. Tribunalul București a respins reclamația: acuzații nu ceruseră nici un onorariu, iar reclamantul nu a putut aduce proba vreunui contract cu edituri sau reviste, pentru a dovedi prejudiciul material indicat cu atâta precizie...

Ultimul din marii medici în viață, care l-au îngrijit pe Tudor Argehi în 1939, este George Emil Palade, primul și până acum singurul român laureat al Premiului Nobel. Vineri 5 iunie 1998, am fost invitatul lui, mai întâi la Facultatea de Medicină a Universității California din San Diego, careia îi era decan. Traiam o bucurie particulară, aproape frenetică. Îl cunosc din copilărie, ne-am reîntâlnit în mai multe rânduri cu prilejul vizitelor sale în România, dar era pentru întâia oară când îl vizitam laboratoarele de biologie celulară. Ne-am plimbat apoi ore în șir pe aleile pure ale campusului universitar, prin umbra rară a cuclupilor, discutând chestiuni de familie, de istorie și de literatură. La un moment dat, am evocat episodul bolii lui Tudor Argehi.

- Dacă e așa, atunci să ne așezăm pe o bancă!

- Și dacă stăm pe bancă, îngăduie-mi să notez!, am replicat eu. Așa că am trecut într-un carnet cuvintele lui, adevărată sinteză a unei minți excepțional de clare, cuvinte pe care le reproduc aici cu o strictețe ce nu mai trebuie demonstrată, probă că folosesc ghilimele.

„Polipoza vezicală a lui Argehi a fost operată de Dorel (Theodor, n.n.) Burghiele. El avea un fel propriu de a se comporta față de un bolnav: dacă îl vedea că nu se îndreaptă spre vindecare, se îndepărta de el. Așa s-a întâmplat și cu Argehi. O infecție serioasă, pare-se ascendentă, i-a indus o radiculită lombară. Suferea, fără nici o îndoială, avea dureri susținute și foarte puternice.

Au urmat fel de fel de consultări, a fost dus la mulți medici, mulți medici au venit să-l vadă. Printre ei, Daniel Danielpopolu și Dimitrie Bagdasar. Unii au făcut erori grosolane de diagnostic. Cele mai surprinzătoare au venit de la Bagdasar. Argehi slăbise peste poate, îi ieșeau oasele prin piele. Avea în spate o proeminență a osului iliac. Bagdasar credea că e o tumoră... Nu era prin urmare nimic de făcut decât să i se ușureze suferința prin morfina. Lui Argehi îi plăcea starea de elevație pe care i-o dădea opiaceul. Am luat hotărârea să-l întărcăm de morfina. Am găsit un aliat în cucoana Paraschiva. Argehi protesta... S-a încercat totul, în fel și chip...

În sfârșit, și-a revenit.

Așa cum am mai spus-o, nu știu cât a apreciat Argehi demersul, deloc ușor pentru mine, al dezintoxicării de morfina, dar Mitzura părea foarte încântată de prezența mea la capătul tatălui ei.

Situația mea era complicată din - să zicem - două pricini: îl îngrîșisem cu concursul cucoanei Paraschiva și, apoi, eram mesagerul lui în a obține bani de la inginerul Malaxa, care-l susținea financiarmente. Malaxa se lăsa din ce în ce mai greu, iar Argehi își pierdea răbdarea.

După curanșirea de morfina, a venit un moment când n-a mai fost nevoie de mine. Vizitele mele s-au rarit, apoi au încetat.

După ce s-a refăcut, a scris piesa Sringa, în care, din diverse motive, i-a luat la rând pe toți, fără să se gândească o clipă la cei ce s-au îngrijit și l-au salvat...”

Pauză enigmatică. George Emil Palade, admirator neabtat al artei lui Argehi, asupra căreia era informat în tot acest amar de vreme cât a lipsit din țară, zăbmește. Mie?! Lui?! Surăsămar?! Ironie?!

Pun o întrebare esențială:

„- A fost răzbanare?”

Zămbetul a dispărut. Deodată am simțit cum distanța dintre înțelegere și acceptare se reduce vertiginos.

„- Nu știu dacă a fost o răzbanare. Era întâi de toate o dezamăgire. În fața unui doctor, Argehi își spunea:

· sau mă abandonează, ca Burghiele;

· sau mă condamnă, ca Bagdasar;

· sau nu mă mai ajută în nici un fel.

Deci, profesia medicală trebuia criticată sever. Pentru că unui, clar, l-au parșit, spalându-și mâinile, ca Burghiele...

Când am fost ultima dată în țară, Mitzura, elevă de liceu pe vremea bolii în discuție, a vrut să mă vadă. N-am răspuns. Am vrut să merg însă la Marțisor. M-a dus soferul lui Cim (dr. Constanța Palade, sora savantului, n.n.). M-am recules la momântul lui Argehi și al Paraschivei...”

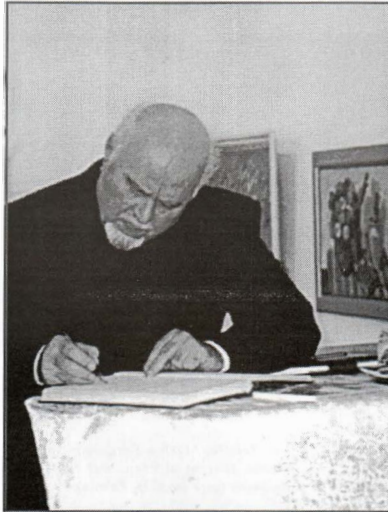
Interpretarea a fost surprinzătoare.

George Emil Palade, atât de lovit în Sringa, privea de sus zăbateră lui Argehi, talmăcind zbuciumul lui ca urmare a unei dezamăgiri induse de medici și nu ca pe o răzbanare. Bineînțeles, dezamăgire a unui temperament puternic. Era un semn de superioritate și - de ce nu?! - de dragoste.

C.D. ZELETIN

Omul nu se poate mântui numai cu jumătate din ființa lui

Interviu cu pr. prof. univ. dr. Dumitru POPESCU, membru de onoare al Academiei Române

- Prea cucernice părinte, ai fost la Bacău, în prima zi a Postului Crăciunului, la o conferință dedicată esteticii, în cadrul căreia publicul a urmărit cu destul interes expunerea dumneavoastră dedicată lui Dumnezeu, care a dat o altă deschidere manifestării. Ce semnificație are postul pentru creștini și nu numai pentru ei?

- Postul este o pravilă care își are originea ei, unde credeti? În Rai, când Dumnezeu i-a spus lui Adam să mănânce din pomul vieții, dar să nu mănânce din pomul cunoștinței, binelui și răului. A fost practică în Vechiul Testament, de Moise, care s-a urcat ca să primească Tablele Legii și a fost practică și de Mântuitorul Iisus Hristos. Și tocmai acest fapt al petrecerii Mântuitorului 40 de zile în pustie scoate în evidență importanța și rolul spiritual al postului pentru viața creștină. Că se spune acolo că Mântuitorul, în timp ce postea, a venit la el diavolul, L-a urcat pe-o colină, L-a arătat bogățiile lumii și L-a spus: „Dacă te închini mie, toate acestea vor fi ale Tale!” Ei, bine, câți dintre oamenii de astăzi ar avea posibilitatea ca să reziste la asemenea tentații, când pe lucruri mult mai marante își vând foarte ușor cinstea și onoarea. Însă Mântuitorul Iisus Hristos, nu numai pentru că a fost și Dumnezeu și a postit, L-a spus diavolului: „Înapoia mea, Satana!” Cel mai drag lui Dumnezeu este să te închini. Postul este un mijloc de educație extraordinar de eficient, fiindcă întărește voia omului ca să împlinească porunca lui Dumnezeu. Cine nu se îndelneticește cu postul, cade ușor în cursele patimilor și poftelor omenești și se lasă antrenat pe calea bunurilor pământești, care îl îndepărtează mereu de Dumnezeu. Sigur, omul nu poate să trăiască fără bunuri materiale, dar cu o singură condiție, să nu transforme bunurile materiale din mijloc al existenței, în scop al lor, în scopul existenței umane, pentru că atunci nu te mai închini lui Dumnezeu, faci idolatrie, și te închini la bani, la mâncare, la băutura și la alte multe lucruri. Postul îți dă posibilitatea ca să-ți întărești voința, să folosești cu chibzuință bunurile materiale ale acestei lumi și să concentrezi energia și puterea spirituală ca să te înalți către Dumnezeu, pentru că omul a fost creat după chipul lui Dumnezeu și nu-și găsește împlinirea acestei aspirații decât atunci când se ridică spre asemănarea cu Dumnezeu și rămâne în comuniune cu creatorul lui.

- Cum ar trebui să se pregătească un creștin, un om obișnuit pentru post și cum poate să evite capcanele, ispitele acestea pe care i le întinde diavolul?

- Postul este bun, dar nu este singurul mijloc prin care poate ajunge la desăvârșire. Este foarte important să postesc, dar este foarte important să se și roage. Este o împlinire când Mântuitorul a fost întrecut de ucenicii Lui de ce nu au putut să alunge și ei pe diavolul din cei care se găsceau sub puterea lui și Mântuitorul le-a răspuns ca acel neam de diavoli nu iese decât cu post și cu rugăciune. Deci, alături de post este importantă și rugăciunea, dar mai este importantă și facerea de bine. Și mai este important, înainte de toate, să te duci să-ți mărturisești păcatele, la biserică, la preot, și să te împărtășești, pentru că acolo primim adevărata putere, Trupul și Sângele lui Hristos, care are în El puterea dumnezeiască. Fiindcă Mântuitorul ne-a spus: „Cine mănâncă Trupul Meu și bea Sângele Meu, Eu rămân în el și el rămâne în Mine.” Prin Euharistie, prin post și prin facerea de bine îl pastrăm pe Mântuitorul nostru Iisus Hristos și avem în El sprijinul ca să biruim egoismul din noi și ca să rămânem deschiși în iubirea față de Dumnezeu și față de semenii. Pentru că nimeni nu poate să iubescă pe Dumnezeu dacă nu iubeste pe semenul său, fiindcă spune Evanghelistul Ioan, în Epistola lui, „Cum poți să-L iubesci pe Dumnezeu, pe care nu-L vezi, atunci când nu iubesci pe semenul tău, pe care îl vezi”. Și este necesar ca în această peregrinare pământească a creștinului să-L ai sprijin permanent în suflet și viața ta pe Mântuitorul Iisus Hristos, căci numai sprijinindu-te pe El, ai puterea ca să învingi tentațiile care vin de la necuratul, să rămâi stăpân pe patimile tale, să nu te lași antrenat de ispitele lumii în care trăiești și să calci pe calea desăvârșirii, care te duce către limanul mântuirii și Împărăția lui Dumnezeu.

- Cum putem să ajungem pe aceste cale, pentru că, în pofida faptului că foarte multă lume s-a îndreptat după 1990 spre Biserică, dorind să reinnoadă firul tradiției ortodoxe românești, puțini sunt cei care știu cu adevărat ce înconstau canoanele și învățătură lăsată de Mântuitor. Cu ce ar trebui să înceapă?

- Întâi de toate, nu poți să practici postul, rugăciunea, facerea de bine, nu poți să te spovedești și să te împărtășești, cum am spus mai înainte, până nu ai cunoștințe clare despre Dumnezeu, despre Biserică, despre om și despre creație. Am umblat foarte mult prin Occident și occidentalii au impresia că poporul nostru este foarte credincios, fiindcă trăiește creștinismul cu inima, dar trebuie să facă eforturi pentru ca această trăire să fie luminată de lumina credinței, adică să primească credința și învățătura de credință într-un mod conștient, ca să știe precis care este semnificația tuturor acestor practici despre care am vorbit înainte în legătură cu

postul. Numai în măsura în care omul trăiește relația lui cu Mântuitorul Iisus Hristos nu numai cu inima, dar și cu mintea, acest lucru este foarte important, pentru că omul nu se poate mântui numai cu jumătate din ființa lui, ci trebuie să se mântuiască cu întreaga lui ființă, să-L mărturisească pe Hristos și cu gura, să știe învățătura de credință, dar să mărturisească și prin faptele lui. Se spune că poporul român se gasește la extremitatea unor tendințe care sunt opuse între ele. Este o tendință care pune foarte mult accent pe mistica, dar care nu prea vrea să știe de rațiune. Și sunt alții care pun foarte mult accent pe rațiune, dar nu vor să știe de mistica. Adevărata creștinism românesc știe să împacă mistica cu rațiunea, fiindcă românul este în același timp om de mistica și manifestă mistica în viața de toate zilele, prin omenie, prin solicititudine și deschidere față de aproapele lui, dar pe de altă parte în vocabularul românesc există niște cuvinte care arată că românul știe să fie rațional și cumpătat, pentru că mereu spune să fii cuminț, să-ți între mințile în cap, să nu fii smintit și să-ți bage Dumnezeu mințile în cap. Deci trebuie să înțelegem echilibrul dacă vrem să ducem o viață firească și normală după voia lui Dumnezeu, trebuie să le dăm și inimii și minții cele ce se cuvin.

- Care este rolul preotului în această tentativă a celui care a fost până ieri ateu sau foarte puțin credincios și acum vrea să se purifice sufletește?

- Dacă vine la preot, înseamnă că a făcut deja un pas important, că a depășit barierele și obstacolele necredinței și că vrea să se apropie de Dumnezeu, iar acesta este lucrul esențial. Pentru că nimeni nu se poate mântui dacă nu există o deschidere sufletească personală către Dumnezeu și față de Biserică și de preot. Preotul are un rol foarte mare, fiindcă, în primul rând, el trebuie să învețe pe credincios, cum am arătat mai înainte, doctrina ortodoxă. Să-i arate clar care sunt cerințele fundamentale ale credinței noastre în legătură cu Dumnezeu, cu mântuirea lui, cu Biserică și a.m.d. În același timp, preotul trebuie să știe să-l pregătească pentru a primi Sfintele Taine, nu așa cum ar primi un aliment oarecare, ci însoțit de o anumită pregătire sufletească. Adică întâi să postea, să ducă o viață spirituală de rugăciune și de înfrânare și astfel să dobândească acea subțimție sufletească, acea stare sufletească interioară, spirituală, care îl face vrednic să se împărtășească cu Trupul și Sângele lui Hristos. Ca Dumnezeu lucrează, dar până nu cautăm ca să arăm pământul sufletului nostru, ca sământă pe care o arunca Dumnezeu să încolecască, să-și pună ca semințele și cuvântul lui Dumnezeu pe care le scămăna în sufletele noastre să rămână fără roade. Este necesar ca să ne pregătim sufletește, pentru că, într-adevăr, Bunul Dumnezeu să rodască în ființa noastră. Și, în al treilea rând, preotul are un rol foarte mare, pentru că el nu trebuie să fie numai învățător și îndrumător, ci trebuie să fie și model pentru creștin. Pentru că, înainte de toate, el este obligat ca să-L mărturisească pe Hristos nu numai cu vorba, ci cu fapta, cum zicea Sfântul Apostol Pavel: „Fiți unvator mic, după cum eu sunt următor lui Hristos”. Deci, viața preotului, cu existența lui, are o importanță cu totul deosebită și nu în ultimul rând, preotul trebuie să-și dea singur seama că el nu este pus în biserică să țină locul lui Dumnezeu și al lui Hristos, ci este împreună lucrător cu Hristos, ca întotdeauna ceea ce se întâmplă în Biserică, slujbe, taine, le desăvârșesc Hristos, care este arihicleu veșnic. Cel ce a lucrat acum 2000 de ani la mântuirea noastră, a tuturor, iar astăzi în Biserică, în Sfânta Liturghie, vine și ne ajută ca să ne împropriem această mântuire, tot ceea ce a făcut El prin intrupare, prin moarte, prin jertfă, prin înviere, ca să devină o realitate interioară, să ne putem elibera din catușele egoismului personal, să ne

deschidem către comuniunea cu Dumnezeu și cu semenii noștri, ca să facem experiența victii purificatoare care ne vine prin Duhul Sfânt în Biserică.

- Există discuții în momentul de față legate de faptul că nu toți preoții sunt pregătiți pentru a veni în întâmpinarea celor care au fost în afara lui Dumnezeu până acum.

- Este adevărat, pentru că în zilele noastre apar știri despre câte un preot care a săvârșit fapte necuvincioase sau necuvenite pentru calitatea pe care o are, însă trebuie să știm, în același timp, că nu există pădure fără uscături și că sunt mii de preoți despre care nimeni nu vorbește și care își fac datoria. Dacă n-ar fi așa, nu s-ar explica faptul cum acest popor, în majoritatea lui, își păstrează credința și rămâne legat de Biserică. Aceasta este și lucrarea preotului, care știe să săvârșască slujbele de așa manieră încât credinciosul să aibă posibilitatea să se înalțe și să se apropie de Dumnezeu. Aici vreau să spun că forța Ortodoxiei nu șade, în primul rând, în calitatea noastră de teologi, de preoți sau de conducători de biserică, ci sta pur și simplu în Liturghie. Pentru că Liturghia Ortodoxă este actualizarea unui principiu al regulii de aur a Teologiei patristice, care spune că Dumnezeu s-a făcut Om, pentru că omul să se îndumnezeiască. Liturghia începe cu „Unule Născut”, cu Dumnezeu care coboară la om, te împărtășești cu Trupul și Sângele lui Hristos, continuă cu „Sus să avem inimile”, „Am parasit grija cea lumească” și se termină cu „Am văzut Lumina cea adevărată”. Deci, Liturghia este urcușul omului către Împărăția lui Dumnezeu, ca să facă experiența Luminii și numai în măsura în care Liturghia și preotul te ajută să te înalți și să faci această experiență, tu poți să vii după Cuvântul lui Hristos, sarca pământului și Lumina lumii. Pentru că nimeni nu poate să fie Lumina lumii dacă nu poartă în el Lumina lui Hristos. Astăzi se face foarte mult prozelitism, crezând că creștinismul este o problemă de competiție între diferitele culte creștine. Ei bine, Apostolii n-au reușit să încrețească lumea veche prin astfel de metode prozelitice, ci au mărturisit pe Hristos prin calitatea victii lor, așa de profund și așa de hotărât, încât și-au dat viața pentru Mântuitorul Iisus Hristos. Hristos și-a dat viața pe Cruce pentru noi, dar și ci și-au dat-o pentru Hristos și Biserică rămâne zidită pe suferința și Sângele lui Hristos și al acestor oameni care ne duc înainte către Împărăția lui Dumnezeu.

- E adevărat ce spuneți, numai că în momentul de față prozelitismul a căpătat o amploare extraordinară și lumea este derutată, mai ales că pe fondul acesta al sărăciei și al necunoașterii se intervine cu tot felul de momeli - cu bani, cu produse, cu promisiuni - și mulți nu știu ce trebuie să facă.

- Sigur că trebuie să se gasească o formulă care să pună capăt acestui prozelitism, care nu face altceva decât să înveneneze relațiile dintre culte și nu contribuie cu nimic la pacificarea și stabilizarea situației religioase din România. Sunt unii cu care te întâlnești la masa conferinței și îți zămbesc, iar în realitate fac tot posibilul ca să-ți atragă credincioșii în tabara lor. Însă cu spun că ceea ce este mai important pentru noi, așa cum am afirmat mai înainte, e că întâi trebuie să-ți facem sa devină conștienți de credința pe care o mărturisești. În al doilea rând, noi trebuie să arătăm că Biserică aceasta nu este o apariție întâmplătoare, care s-a ivit cu puțină vreme în urmă, cu un secol sau două, ci că este o Biserică de două ori milenară, ce a apărut în istorie odată cu poporul român și a păstrat unitatea poporului român în trecut, o păstrează acum și o va pastra întotdeauna. Dacă sunt oameni care cedează la aceste lucruri înseamnă că nu înțeleg ce valoare are Ortodoxia, că pun bunurile materiale deasupra celor spirituale și atunci ei pur și simplu se găsesc la avantajele pământești și pierd comorile cerești, pe care Dumnezeu le revărsa cu adevărat în sufletul celor ce rămân în Biserică și se înalță și se apropie de Dumnezeu prin Sfânta Liturghie.

- Din păcate se face prea puțin în mass-media pentru a veni în întâmpinarea acestor cunoașteri, răul inundând și paginile ziarelor și micul ecran, fără ca intervenția preoților să se facă în vreun fel simțită. Și când afirm aceasta mă gândesc la faptul că ei rareori intră într-o dezbateri ori iau o atitudine față de fenomenele acestea care apar tot mai frecvent.

- Sunt însă și emisiuni pe la Radio, pe la Televiziune, în care se difuzează învățătura de credință ortodoxă, poate nu atât cât ar trebui, dar totuși se fac eforturi. Însă ceea ce este important pentru preot, e că el trebuie să-și întărească Biserică și comunitatea lui ca să reziste la toate aceste influențe care vin din afară, indiferent ce este vorba despre aceste tendințe nocive ce se manifestă în cultura actuală - și care au o influență distructivă asupra comportamentului uman - ori de altceva. Eu nu sunt dintre cei care ar condamna cultura secularizată, fiindcă în cultura secularizată sunt niște lucruri valabile, ce au dat omului posibilitatea să cerceteze macrocosmosul, microcosmosul, să-și îmbogățească mult cunoștințele despre om și despre creație. A făcut posibila alinaarea suferinței prin tot felul de intervenții chirurgicale și uneori se mai prelungește și viața câte unui om prin transplant de organe. Ai democrație, ai drepturile omului, lucruri care, binecîntele, nu sunt perfecte,

Interviu cu pr. prof. univ. dr. Dumitru POPESCU, membru de onoare al Academiei Române

dar care totuși ajută ca să duci societatea înaintea și să-i dai o organizare cât mai rațională și cât mai productivă din punct de vedere economic. Însa, această cultură secularizată se ocupă prea mult de bunurile materiale ale acestei lumi și uită de comorile cerești și de împărăția lui Dumnezeu. Pornind de la această constatare, la un simpozion ce a avut loc, de curând, la București, consacrat unui important și ilustru profesor de teologie, Ion Coman, care a fost un mare patrolog și mare clasicist, ce a cunoscut cultura veche, limba latină, greacă și foarte multe limbi moderne, am arătat că Biserica Ortodoxă a avut un mare merit și a acordat o mare prețuire față de cultura grecească veche, fiindcă această cultură a reușit să înalțe pe om către valorile de bine și frumos, cum a făcut-o Platon. I-a dat omului posibilitatea ca să descopere Logosul înainte de Hristos, fiind pentru lumea veche, lumea antică, un adevărat pedagog către Hristos. Din această cauză, Biserica i-a introdus în pictura ei și îi găsești de multe ori în tinda bisericii ca unii care au pregătit calea popoarelor către întâmpinarea lui Hristos. Însa această teologie greacă a avut o mare deficiență, pentru că a fost bazată pe disocierea dintre lumea materială și lumea spirituală. Și acest lucru a făcut mari probleme Bisericii atât în trecut, cât și astăzi. În trecut, fiindcă s-a pus accent pe lumea spirituală și s-a uitat de lumea materială, aceasta fiind considerată ca un fel de închisoare a sufletului, din care omul nu trebuia să facă efortul ca să se elibereze, pentru că sufletul să-și găsească liniștea și pacea în spațiul ideilor eterne care sunt personificate în Dumnezeu. Acum lucrurile se întâmplă altfel, pentru că în virtutea aceleiași dihotomii, a început să fie discreditată lumea spirituală și să existe prea multă preocupare pentru lumea materială. Biserica Ortodoxă a reușit să evite aceste tendințe, de a pune accentul când pe lumea spirituală, când pe lumea materială, fiindcă ea a știut întotdeauna că această cultură omenească - și acesta este un lucru foarte important - este produsul omului și că omul este supus păcatului. Din această cauză, în fiecare cultură există aspecte luminoase, dar există și aspecte foarte întunecoase, care ne împing pe panta crizei spirituale. Datoria creștinului este ca să ia din fiecare cultură, din grădina filozofiei și a culturii, florile cunoscute care te înalță către Dumnezeu și să respingă toate celelalte lucruri nefolositoare, care îl depărtează pe Dumnezeu și îl angajează pe panta decaderii lui spirituale și morale. Deci, acest lucru trebuie să-l avem în vedere astăzi și acest lucru trebuie să-l facem în Biserica pentru a clarifica și a ne spune punctul nostru de vedere față de orice cultură, oricare ar fi ea. Cultura secularizată, cum am afirmat, are aspecte ei pozitive, dar are și aspecte negative, pentru că s-a ocupat prea mult de bunurile pământești și uită de cele cerești. În consecință și astăzi omul trebuie să facă deosebire între lucrurile existente în această cultură, luând exemple pozitive și lăsându-le pe cele negative deoparte. Aceasta cu atât mai mult cu cât această cultură secularizată a înregistrat un progres teribil chiar în domeniul fizicii fundamentale, iar omul în momentul în care a depășit lumea văzută, a pătruns în macrocosmos și a intrat în lumea microcosmosului, în lumea subatomică, atunci și-a dat seama că lumea aceasta nu este o realitate materială închisă în ea, ci că are un fundament rațional și spiritual care o deschide către Dumnezeu. Or, acestea sunt lucrurile valabile care trebuie să le luăm din cultura secularizată și nu tendința aceasta de a polua natura sau de a polua ființa omului cu tot felul de fapte necugetate care creează grave probleme din punct de vedere spiritual și moral. Avem un teazar de gândire, de spiritualitate, care ne ajută să alegem din cultura ceea ce este pozitiv și să folosim această cultură nu ca să-l scutim de om în criza spirituală, ci să-l apropiem cât mai mult de Dumnezeu.

- Vorbind de cultura grecească, am citit chiar zilele acestea un articol legat de atitudinea Bisericii Ortodoxe din Grecia vizavi de înregistrarea electronică a persoanelor și de pericolul implementării cipurilor. La noi de ce nu se ia nici o atitudine?

- Există o anumită specie de creștinism care se ocupă cu

Apocalipsa, care se folosește de Apocalipsa ca să terorizeze lumea, din cauza că n-are posibilitatea să stăpânească și să domine omul, să-l schimbe din punct de vedere spiritual și moral, să depășească egoismul ca să deschidă comuniunea cu semenii și cu Dumnezeu, ca să devină om de omenie, și atunci recurge la aceste fapte sau evenimente care vor interveni la sfârșitul lumii, ca să terorizeze lumea cu Apocalipsa. Probabil că și aici, încă nu știu, n-am studiat această problemă cu cărțile de identitate, dar se spune că ar fi inserate cu 666. În ce mă privește, vă spun sincer, când ești cu Dumnezeu, nu ți-e frică de diavol. Începi să-i dai importanță diavolului în momentul în care îți pierzi credința în Dumnezeu și rămâi o pradă ușoară în mâinile necuratului. Deci, sfatul meu este ca să nu ne împiedicăm de astfel de lucruri, care poate să fie sau nu, nimeni nu știe ce e în spatele lui 666 acesta, prin ce împrejurări a ajuns el pe cărțile de identitate, dar cu știu din literatura românească faptul că credința în Dumnezeu l-a făcut pe român de multe ori să palească inclusiv pe diavol. Astăzi, dacă pierzi credința în Dumnezeu, te palește diavolul pe tine și te duce pe căile pierzării. Deci este vorba de forța spirituală pe care fiecare trebuie să o păstreze prin prezența lui Hristos în noi. Ca este vorba de superstiție, ca este vorba de magie, ca este vorba de teroarea apocaliptică, de altele fenomene care ne perturbă viața de toate zilele, toate acestea sunt, sigur, amenințări foarte grave, însă nu trebuie să te sperii de ele, pentru că Mântuitorul Iisus Hristos a spus că „Fără Mine nu puteți face nimic” și dacă El e cu noi îl putem birui și pe diavol.

- Cu alte cuvinte n-ar trebui să ne sperie intrarea în NATO și în Uniunea Europeană?

- Această agitație nu face decât exact jocul celor care vor să se folosească de aceste semne, pentru că să terorizeze oamenii cu sfârșitul dezastruos și apocaliptic al lumii. Apocalipsa este, cu adevărat, dar Apocalipsa nu înseamnă nimic distrugător! Înseamnă, în primul rând, transformare, înseamnă că lumea aceasta care a fost făcută de Dumnezeu natural, cerul și pământul de la început se vor transforma în cerul și pământul nou al împărăției lui Dumnezeu, pentru că omul dacă va învia din morți și va trăi cu Hristos din eternitate, el nu mai are nevoie în această eternitate de condițiile naturale ale existenței pe care o duce pe pământ. Însuși Hristos a spus, „nu veți mai mânca, nu veți mai bea, nu veți măsura împărăția lui Dumnezeu, ci veți fi ca îngerii din cer”, iar Sfântul Apostol Pavel spune că cei drepti vor străluci în împărăția lui Dumnezeu ca soarele pe cer. Deci, Apocalipsa asta este îngrozitoare, se spune că ea se va produce ca fulgerul și probabil că înainte de acest sfârșit ar putea să fie evenimente asupra cărora ne-a atras atenția Hristos, că vor exista presiuni asupra oamenilor în mod cu totul deosebit și că acei care își va păstra credința se va mântui. Însă ne vom păstra credința numai atât vreme cât ne vom pune nădejdea în Hristos și numai prin el vom putea învinge forțele întinericului și ale morții.

- Semnele Apocalipsei, după mine, au început deja...

- Sunt, însă semnele care ni se dau în Biblie și pe care le-a spus Mântuitorul Iisus Hristos, dar au caracter ambiguu. Ai impresia că s-au împlinit, dar nu știi niciodată dacă s-au împlinit. Și Mântuitorul s-a ferit ca să înainteze o dată a sfârșitului lumii, fiindcă ține nu numai de pedagogia divină, dar și de cea umană. Dacă ți-ar spune cineva când mori, apoi ai de zile n-ai mai face nimic și nu te-ai gândi decât la moartea trușească. Or, Mântuitorul a spus că nici Fiul Omului nu știe când va fi sfârșitul lumii, numai Tatăl din Cer. Dacă Dumnezeu va face ca aceasta să apară ca fulgerul, de la răsărit până la apus și să schimbe fața lumii, n-avem de ce să ne temem. Important este să știm cum vom adormi întru Domnul. Dacă vom adormi cu Lumina lui Dumnezeu, vom fi mereu în Lumina Lui. Dacă vom avea întineric diavolului în ochi, vom rămâne departe de Dumnezeu, fiindcă Dumnezeu este Lumina și lubre și cine are în sufletul lui ura și întineric nu se poate apropia niciodată de Dumnezeu.

- Un alt subiect la fel de fierbinte este apropierea dintre biserici. Cum vedeți dumneavoastră reunirea în Biserica pe care a lăsat-o Hristos?

- Problema cea mai mare la ora actuală o constituie relațiile dintre Biserica Ortodoxă și Biserica Catolică. Ele au fost Biserica primului mileniu, una a Răsăritului, alta a Apusului. Avem cele șapte concilii ecumenice, care au luat hotărâri așteptate de fiecare dintre cele două Biserici, dar pe parcurs au intervenit deosebiri între noi și cea mai clară, pe care și catolicii o recunosc, este că noi spunem că Biserica este Hristos, este Dumnezeu și Om, ei spun că Biserica e zidită pe Petru și pe urmașii Lui, adică pe om. Însă, în ultima vreme a început să se manifeste și în catolicism, în special după Vatican II, anumite elemente, care tind să depășească această deosebire fundamentală dintre cele două biserici. A început să se vorbească despre Biserica nevzută, spirituală, a început să se vorbească despre Duhul Sfânt, despre Epicleză și, mai mult decât atât, a început să se vorbească despre colegialitatea episcopală. Până la Vatican II se vorbea numai de papă și de puterea lui. De atunci se vorbește și de colegiul episcopilor și noi credem că la ora actuală, Vaticanul

își dă seama că nu este altă cale de a refăce unitatea Bisericii, decât prin a reveni la ceea ce a fost în primul mileniu. Adică la adevărul că acela ce este primul în Biserica, pentru că trebuie să recunoaștem că episcopul de Roma a fost semnul unității vizibile a Bisericii universale a primului mileniu, nu în sensul că ar fi în locul lui Dumnezeu pe pământ, ca Biserica ar fi zidită pe el, ci pentru faptul că este expresia unității pe care Biserica o are în Hristos. Deci, există această tendință și am observat-o cu ocazia vizitei pe care Prea Fericitul Părinte Patriarh a întreprins-o la Roma, delegație din care am avut și eu cinstea să fac parte. Am descoperit acolo bunăvoința catolicilor, din mai multe motive. În primul rând pentru că Papa a fost primit cu atât entuziasm în România, încât nu a uitat niciodată acest lucru, pentru că nicaieri, în nici o altă țară ortodoxă nu a fost primit cu un asemenea entuziasm și cu atâtă deschidere cum s-a întâmplat la noi. Acest lucru l-a impresionat profund și din această cauză Prea Fericitul și delegația aflată la Roma a beneficiat de o primire cu totul excepțională, în fața a 300.000 de credincioși aflați în Piața San Pietro. Un alt semn al bunăvoinței Vaticanului față de Biserica Ortodoxă este că s-a semnat o Declarație comună, în care se vorbește despre Biserica Catolică și Biserica Ortodoxă la singular. După Vatican II în doctrina catolică singura Biserica la singular este Biserica Catolică. Bisericele ortodoxe erau considerate la plural, ca biserici naționale, dar care socoteau ei că nu pot să-și găsească unitatea atâtă vreme cât nu depind de puterea de jurisdicție universală a episcopului de Roma. Iată însă că de această dată a făcut un gest extraordinar de voință și a vorbit de Biserica Catolică și de Biserica Ortodoxă la singular, mai mult a vorbit de Biserica Romei, locală, și de Biserica Ortodoxă Română, locală sau națională, ca biserici surori. Or, acest lucru are o importanță deosebită pentru apropierea dintre bisericele noastre, dar reprezintă și o contribuție foarte importantă pentru a sprijini țara noastră în procesul acesta de integrare în Uniunea Europeană și în Tratatul Nord-Atlantic. Este un lucru absolut remarcabil și această vizită are o importanță cu totul aparte, fiindcă după ce Patriarhul Atenagora și Papa Paul al VI-lea s-au întâlnit și au ridicat anatemile, acesta este singurul gest prin care, într-adevăr, se observă o deschidere a Bisericii Ortodoxe către Biserica Catolică. La Vatican II a fost o oarecare deschidere a Bisericii Catolice față de Biserica Ortodoxă, fiindcă până atunci se considera că Biserica Ortodoxă este o Biserica schismatică, întrucât n-a vrut să recunoască primatul papal. Ei bine, după Vatican II se vorbește despre bisericele surori și acest termen a făcut furori atât în lumea catolică, dar și în lumea ortodoxă. Se poate, desigur, discuta mult asupra acestui termen, însă pe noi ne interesează pur și simplu ca este un fel de element care îți dă posibilitatea ca să depășești opoziția din trecut și să te regăsești în Hristos ca frați și ca surori și să poți pași pe calea care duce la unitatea creștină. Deci, acestea sunt după mine lucrurile esențiale care trebuie să le reținem în urma acestei vizite la Roma. Deși până acum nu s-a manifestat nici o reacție, probabil că ele vor exista din partea celorlalte biserici ortodoxe. Nu știu care va fi atitudinea lor, dar chiar dacă admitem că va fi o reacție care nu este cea așteptată, mai devreme sau mai târziu vor urma exemplul Bisericii noastre, fiindcă unitatea creștină nu este voia numai de catolici și de Papa de la Roma ori de Prea Fericitul Părinte Patriarh de la București, ci este voia de Hristos, care a zis că Biserica s-a făcut una și cred că din acest punct de vedere această delegație, în frunte cu Prea Fericitul a făcut un pas decisiv pe calea apropierei. În plus, de această dată românii au început să devină foarte conștienți de faptul că alături de ortodoxia slavă și de ortodoxia greacă, există și o ortodoxie latină, românească. Și acest element de latinitate este cel care ne dă posibilitatea, poate mai mult ca la alte biserici, să angajăm un dialog rodnic cu Roma, fiindcă este bine ca să depășim opozițiile din trecut și chiar s-au depășit aceste opoziții. Astfel, la ora actuală opozițiile care păreau ireconciliabile au început să devină complementare și să-și dea seama că ceea ce au catolicii și ceea ce avem noi sunt lucruri care, ținute împreună, trebuie să dea o anumită vigoare și importanță spirituală misiunii pe care Biserica o desfășoară în lumea contemporană. Desigur, unitatea Bisericii nu se face pe complementaritate, se face pe adevăr și adevărul este al lui Hristos, însă este această complementaritate un pas important către această unitate spre care tind ecumenismul contemporan și care este dorită cu atâtă ardore de Mântuitorul Iisus Hristos, care și-a dat viața pentru mântuirea tuturor și a înființat Biserica de la Ierusalim în ziua Cincizecimii.

- Credeți că ne vom uni până la urmă?

- Întrebarea aceasta mi-a fost pusă când mi-am dat examenul de doctorat. Am avut un profesor de la Sibiu, Isidor Teodoran, care era și filozof, dar era și teolog, care mi-a spus că avem o relație de ostilitate cu Biserica Catolică, cu bisericele protestante și m-a întrebat dacă e posibil să ajungem la unitate. Mi-a zis că el nu crede, dar eu i-am răspuns că, da, cred, pentru că nu e voia omului, ci e voia lui Dumnezeu!

Cornel GALBEN

Caragiale - un histrion desăvârșit

Viad IVANOV, Ana-Maria MOLDOVAN, Eusebiu ȘTEFĂNESCU în "Criza teribilă monșter"

Zilele "I.L. Caragiale",
30-31 ianuarie 2003

Aș vrea să vă mulțumesc dumneavoastră, celor prezenți aici, pentru faptul că prin generozitatea domnului Geo Popa, directorul Centrului Internațional de Cultură și Arte „George Apostu” Bacău, ne putem întâlni și putem avea clipe de murtisire. Am fost oarecum neliniștiți la întâlnirea de aseară, între colegii mei actori veniți din București și publicul din Bacău, neliniștiți, pentru că Teatrul Bacovia nu era reprezentat de către artiști și nu era parte componentă a familiei noastre.

Mi s-a părut un lucru care pune în discuție un anumit tip de atmosferă caragialiană. Pentru că, vedeți dumneavoastră, șansa întâlnirii, șansa contactului, șansa în care noi învățăm unii de la alții ca să putem căuta mai departe, nu poate fi organizată și bifată ca acțiune culturală, pentru că nu are nici o eficiență. Ea se naște într-o organizare, dar devine parte componentă a unei stări spirituale.

Am crezut totdeauna - și îmbătrânind încerc să găsesc și argumente pentru această credință a mea - că nimeni nu știe tot, că toți putem afla, că toate întâlnirile în care există capacitatea, talentul și implicarea într-un dialog real, nu fac altceva, aceste întâlniri, decât să ne permită o existență reală.

Cred că, am avut șansa să mă întâlnesc cu personajul Caragiale, din opera lui I.L. Caragiale, și cu opera lui Caragiale dincolo de personajul Caragiale, încă în anii studenției, deci în anii când te formezi, când începi să găsești căile pe care destinul tău va fi parte din călăuzirea viitorului artistic. Există etape în formarea fiecăruia dintre noi, etape care pot, la un moment dat, să determine întregul destin, întreaga viață. Există etape care nu sunt imobile și care permit totdeauna, pe finalul lor, să se poată întrezări și înfrângerea începutului, și faptul că nu am sesizat totdeauna atât de nuanțat, atât de profund, atât de plurifocal, sensurile. Contactul cu o operă importantă este un contact care conține mister, conține un anumit tip de aventură spirituală tănuată. Caragiale a creat o imaginație comică românească. Caragiale a putut desfășura odată cu potența operelor sale, un anumit circuit valoric în care există, cu certitudine, carisma unei literaturi universale. Caragiale este șansa unei culturi de a se putea exprima prin identitate proprie, șansa unei literaturi de a putea exista într-un circuit internațional prin stilul care o reprezintă cel mai plener.

Etapa primă a contactului meu cu I.L. Caragiale a fost etapa definirii tragicului, etapa care s-a bazat în primul rând pe un contact mijlocit de Eminescu, de cunoașterea ca ghid spiritual a universului eminescian, care întâlnește în răspântii spirituale universul caragialian. E vorba de universul navelor și universul „Napastei”.

A fost o etapă, ca orice etapă în formarea unui tânăr artist, contactul acesta începea în anii '67 - '68, a fost o etapă în care primul lucru important erau conexiunile: între operă și un anumit tip de universalitate pe care opera o realiza prin atingeri, universuri bine cunoscute în cultura lumii. Era vorba de universul dostoevskian, pe care Caragiale îl alegea, c influențat, e marcat, și în același timp, fiind un scriitor de profundă originalitate, nu este cel care se îmbolnăvește de Dostoievski, ci se întâlnește cu Dostoievski. Apoi, ar fi vorba despre întâlnirea cu expresionismul german, pe care Caragiale o are, fascinat fiind de tipul de exprimare, de forma de prezentare, de expresivitatea curentului expresionist. Ar fi vorba apoi, de conexiția cu marile poet american Edgar Poe. Caragiale are acest contact important cu literatura lui Poe și literatura sa devine un partener care știe să facă în așa fel ca viața să pună întrebările care ne trebuiesc, adică întrebări esențiale, ceea ce ar fi etapa găsirii universului satiric.

Acastă etapă am încercat s-o împlinesc neclăminând primul contact, prima dimensiune, pentru că, așa cum bine știți, mulți dintre cei care au analizat, au înțeles și au reverberat opera lui Caragiale au făcut această legătură organică între tragic și comic, între valențele pline de umor ale tragediei caragialiene, dintre fiorul tragic al comediei. Cred că această etapă mi-a permis să pot

desluși mai mult pentru mine, faptul că ne aflăm în fața unui autor în care sălaşluiește o viziune integratoare privind omul și lumea. Ne aflăm în fața unui om în care elementele din prim plan, personajele, nu fac altceva decât să fie semne, semne bogate, codificate, ale unui întreg ansamblu de semnificații, cunoscute și necunoscute autorului. Necunoscute autorului, pentru că autorul este unul în care miraculosul, uimirea, tănuirea, fac parte din atracțiile lui către propria sa operă, către propriul său spirit.

Cred că această a doua etapă, etapa în care se coagula, ca să zic așa, esența operelor caragialiene, cu tentații venite din altă zonă a culturii mondiale, a fost și etapa care mi-a permis să încep astăzi la Bacău, un studiu, deocamdată nefăcut public în spectacole și filme, al unei noi etape privind întâlnirea pe care Caragiale ne-o prilejuește cu propria noastră viață, cu propria existență, cu propriul nostru rost. Ar fi aceea a unui autor care deslușește în opera sa incapacitatea deslușirii unui sens de sine statator.

Caragiale este un autor ambiguu. Caragiale este un autor al cărui personaj principal - și foarte bine spus profesorul Eugen Budau aici în alocuțiunea domniei sale despre spiritul ludic la Caragiale - principalul personaj al lui Caragiale este teatrul. Teatrul este personajul principal, dar acest lucru prin intuiția sa genială, l-a învățat de la marii autori ai lumii; pentru că la Shakespeare personajul principal este tot teatrul; la Cehov, personajul principal este tot teatrul. Deci arta lui Caragiale în această a treia etapă pe care o încep acum să o explorez, este etapa în care vom defini un autor care nu mai este contemporanul nostru pentru că nu mai este important să fie contemporan, nu mai este actual pentru că a fi actual înseamnă o vizualizare a lucrurilor perceptibile lui Caragiale, ci este un autor în care perenitatea, prin ineditul manifestărilor de expresivitate literară face să-i fie mereu actuale epocile. Deci noi suntem actuali, prin contactul cu Caragiale, devenind contemporani cu el printr-o deriziune a condiției noastre.

Caragiale a fost singurul scriitor până acum din România, care fără să definească la nivel pragmatic, a vorbit despre mistificare; mistificarea unui popor întreg: simbolul unui popor întreg este Cetățeanul Turmentat. Mistificarea, care face parte din această zonă, care nu mai e numai românească, nu mai e numai balcanică, ci e umană. Caragiale ne trece în mileniul trei așa cum Shakespeare ne trece în mileniul trei, așa cum Cehov ne trece în mileniul trei, lăsându-ne în căutări, căutări care nu fac altceva decât ca opera să vieze, și noi să fim la fel. Important în contactul cu Caragiale e că face parte din familia artiștilor care propun prin opera lor o viziune a cărei actualitate nu poate fi determinată prin contactul cu o existență actuală.

Actualitatea lui Caragiale aș numi-o cu un termen mult mai profund, apropiat de o analiză shakespeariană, c vorba de un timp prezent continuu. Caragiale, opera sa, viața, cum singur spunea, într-un timp prezent continuu. Acest timp prezent, face legătura între epoci diferite, între culturi diferite, între

mentalități diferite, el nefiind decât purtătorul de genialitate care a găsit printr-o expresie românească, șansa unei exprimări. Deci, ar fi foarte puțin, ar fi foarte didactic, ar fi dogmatic, ar fi fals să credem că viziunile interpretative ale operei lui Caragiale reprezintă o actualizare profundă. Totdeauna viziunea reprezintă o trădare: câteodată mai profundă, câteodată mai puțin profundă. Teatrul nu se poate exprima decât prin trădări, asta-i altceva. Teatrul are nevoie de aceste trădări fiindcă fac parte din existența lui, din structura lui, din histrionismul lui. Dar opera tradată, în teatru, ca în același timp pune în discuție și structurile, mai bogat sau mai puțin bogat, structurile perene.

Ni s-a părut Caragiale autentic în vremea regimului dictatorial. Ni s-a părut Caragiale luptător alături de spiritul celor care nu vroiau să se supună în acea perioadă. Ni s-a părut Caragiale important, și pare că scrie acum pentru noi, într-o epocă în care confuzia, deruta și degradarea fac parte din virtualități vitale. Important e, ca acest autor, și asta e șansa pe care o avem prin Caragiale - ca acest autor, în timp ce ne aparține și ne reprezintă, nu ne aparține. Este un autor al unei lumi care tot timpul vine peste noi, el se întâlnește cu această lume, îi dă expresia necesară și în același timp continuă un destin fără sfârșit al mistificării, al acestui raport tragi-comic între om și propria lui viață. Dacă împărțim pe Caragiale în felii și socotim la modul imediat, (asta nu înseamnă lipsit de profunzime) la modul eficient (asta nu înseamnă o eliminare a bogăției substanței caragialiene), noi greșim pentru că nu reușim să cuprindem și nu vom reuși niciodată să cuprindem aceste semnificații multiple pe care opera le sugerează. Marcele autor Caragiale este un autor care deschide ușile închise (ca să folosim titlul piesei lui Sartre), lăsând în fața noastră liber un orizont care se conturează ca și cunoscut, și, cu primii pași pe care îi facem prin inspirație, prin imaginație, prin analiză, prin discernământ artistic în acest univers, descoperim exact mesajul simbolisticii coloanei infinite, nesfârșit.

Caragiale trimite literatura română, trimite cultura română spre un contact încă nedeslușit. Personajul Caragiale a scris o operă pe care o recunoaște toată lumea. Personajul Caragiale a avut treabă și cu politica, a avut treabă și cu mistica, s-a întâlnit cu raportul dintre aparență și esență, masca și fața, s-a întâlnit cu toate aceste teme generale ale literaturii și artei și în același timp Caragiale - și o demonstrează cheile de descifrare a operei sale - Caragiale vorbește despre ceva în care el (ca și Shakespeare) controlează puțin. Talentul lui Caragiale este cu adevărat de marcă pentru că nu scrie numai despre ceea ce știe, scrie și despre ceea ce îi dă voie viața să întâlnească. Caragiale sesizează în noi, în lumea noastră, în el, în lumea lui, în viitor, în trecut, în prezent, sesizează căile de explorare a ceva care se numește, pentru eternitate șansa și neșansa omului de a se exprima. Orice exprimare nu face altceva decât să potențeze interogația. Orice spectacol nu face altceva decât să limiteze înțelegerea. Teatrul este o

artă sublimă pentru că se manifestă prin reacție. Dacă după un spectacol, dacă după o prezentare a unei opere Caragiale în regim cinematografic noi am înțeles pe Caragiale și plecăm cu o saturație a sensurilor, nu facem altceva decât să distrugem tănuirea. Caragiale ne dă voie să respirăm; să avem o respirație în care se întâlnește spiritul și instinctul: creierul și sângele, nebunia și luciditatea. Caragiale c șansa de viață pentru o naștere care se manifestă tot timpul histrionic, cum bine se spunea aici, că se manifestă tot timpul prin joc, și-n același timp jocul, jocul nostru nu are semnificație decât imediat: intuit, realizat și făcut expresiv de Caragiale arc șanse perene. De asta suntem tot timpul contemporani cu Caragiale. Nu suntem contemporani cu el. Noi ne caragializăm, noi suntem într-o competiție fantastică cu desăvârșirea lui Caragiale. Ceea ce se întâmplă zilnic în societatea românească, în trecut, acum și probabil în viitor este cum încercăm să ajungem opera din urmă? Cum încercăm să devenim și noi expresivi ca opera. Nu vom reuși niciodată pentru că totdeauna noi vom fi cei care vom fi trecători. Opera va fi cea care va rezista.

Se pune problema acum dacă toate aceste sensuri pot să treacă și dincolo de hotarele României.

Caragiale avea talent. Talentul înseamnă, din punctul meu de vedere, să găsești ceea ce există. Să poți capta energiile din univers, care îți permit să formulezi pe propria ta răspundere, pur propriu tău gir, un mod de expresie. Deci Caragiale știa acest lucru. Știa tot ce știm și noi. Dar el a scris ceva care-i dincolo de ce știa el și de ce știm și noi. Orson Wells spunea odată, foarte interesant: „noi toți îl trădăm pe Shakespeare”. Caragiale, personajul Caragiale, un personaj complet, un personaj fascinant, un histrion desăvârșit. Personajul Caragiale era tentat de opera lui Caragiale. Întâlnirea dintre autor și opera sa e o întâlnire fantastică. Asistăm în cazul lui Caragiale, ca și în cazul lui Eminescu (vorbe de literatura română), la o competiție fantastică între realizator și operă. O competiție care e plină de meandre, o competiție în care fabulosul, misterul, funcționează deopotrivă atractiv din ambele părți.

M-ați întreba acum, firese, de ce totuși Caragiale, în cazul unui regizor, cel care face filme, face spectacole de televiziune, face spectacole de teatru, devine capabil să-l exprime și pe autorul de astăzi. Cred că suntem într-un moment de cumpănă privind spectacolele Caragiale. Nu mai e important, pentru că spectacolele pe un text de Caragiale, spectacolele pe un text clasic sunt spectacole care trebuie raportate la imaginația prezentului, nu la prezent. Dacă le raportezi la prezent înseamnă că cel mult pot să fie o copie a acestui prezent. Dacă îl raportezi la imaginația prezentului, Caragiale trebuie la ora actuală să nu mai fie un autor atât de caragializat pe cât l-am făcut noi. Caragiale devine un autor subtil, devine un autor în care acest frison poetic, acest frison erotic, acest delir al bășcaliei are importanță dacă se subtilizează. Dacă autorul devine emblematic prin accentul violent, expresiv al vulgarității, autorul nu mai funcționează în circuitul european și universal. Pentru că autorul funcționează acum în acest nou mileniu, ca parte sublimată a unei expresivități violente. Nu mai e importantă violența; s-a jucat în anii '60 - '70, nu cred că mai funcționează această violență cu aceeași demitate a expresivității astăzi. Caragiale e un autor în care noi trebuie să găsim capacitatea de a ne întâlni cu viciile lumii, de a nu rămâne la propriile noastre vicii. Dacă Occidentul se impune prin coerență, Orientul, chiar de aici de la porțile sale se impune prin viziune.

Alexa VISARION

Perspective feministe în cultura postdecembristă

Ideea de a acorda un spațiu mai larg autoarelor în acest număr a fost coroborată cu cea a realizării unei anchete printre scriitoarele ce conduc, în calitate de redactor-șef, câteva importante reviste literare (Apostrof, Ateneu, Amurg sentimental, Contemporanul, Timpul, Observator cultural, 22). La sfârșitul lunii februarie le-am expediat, așadar, cele șase întrebări de mai jos, dar în pofida insistențelor noastre nu au răspuns decât două dintre ele, celelalte fie ignorându-ne, fie motivând criza de timp în care se află (Marta Petreu). Mulțumindu-le doamnelor Carmen Mihalache și Teodora Moțet pentru promptitudine, vă lăsăm dumneavoastră plăcerea să constatați în ce ape se scaldă literatura feministă a ultimului deceniu și care ar fi perspectivele feministe în cultura postdecembristă. Cele două mesaje poate vor găsi ecoul scontat și în sufețele celorlalte conducătoare de publicații, așa că încă le așteptăm părerile.

1. Conduceți, în calitate de redactor-șef, o importantă revistă de cultură. Cum ați reușit să vă impuneți concepția redacțională și care a fost reacția colegilor față de programul dumneavoastră?
2. Considerați că îndelunga tranziție românească a adâncit discrepanțele existente în modul cum este percepută și onorată munca femeii din sfera culturii și nu numai?
3. În ce măsură semnăturile autoarelor (prozatoare, poete, eseiste, ziariste etc.) s-au regăsit în paginile publicațiilor pe care le coordonați?
4. Care considerați că sunt autoarele ce au reușit să se impună în anii postdecembriști și ce au adus nou creațiile lor în domeniul abordat?
5. Dacă ar fi să faceți un top al românelor celebre, la ce nume și la care din operele lor v-ați opri?
6. Considerați că este utilă o dezbatere despre condiția femeii intelectuale în România mileniului III?

REDACȚIA

Carmen MIHALACHE - Ateneu -

1. Nici concepția mea redacțională și nici programul meu nu suferă de "încrămățire în proiect", așa că au fost primite bine, normal de către colegii mei de echipă. Eu rostesc de fiecare dată cuvântul echipă și pun mare preț pe opiniile, propunerile fiecărui redactor sau colaborator al Ateneului. Am, desigur, fermitate atunci când trebuie să iau hotărârile care se impun. Mi-e teamă de fixisme, de rigiditate și sunt atentă la tot ce e viu, la formele noi, la deschiderea spre altceva. O revistă de cultură respiră prin punctele de vedere exprimate în paginile ei, prin profesionalismul celor care animă acest spectacol al ideilor.

Total c să nu ne plictisim cititorii, să le captăm interesul.

Revenind la programul meu, vă spun că el este unul flexibil, având ca reper constant noțiunea de valoare. Și de actualitate în ceea ce facem.

2. Îndelungata tranziție românească a stricat multe lucruri și ne-a încercat greu de totbădărea. Ne-a tocit-o, mai bine spus, ne-a exasperat. Asta n-a împiedicat însă afirmarea unor doamne din sfera culturii, cum spuneți dumneavoastră, autoarele cu adevărat valoroase fiind recunoscute ca atare de breaslă și de cititorii lor.

Sunt multe femei talentate și puternice la ora actuală în cultură, ele impunându-se "pe bune" atenției publice, având funcții de răspundere fără să fie promovate după un anumit procent, ca în vremurile de tristă amintire.

3. În Ateneu nu există nici o discriminare în privința autorilor publicați. La revista scriu și doamne și domni care au ceva semnificativ de spus, au ceva de susținut, de aparat, cu talent, cu personalitate. Poetele, prozatoarele, criticii (cronicaresele) de teatru, film, eseiste, traducătoarele nu au lipsit aproape din nici un număr de revistă. Și promitem să perseverăm în această direcție nediscriminatorie.

4. În anii postdecembriști am fost atrasă

cel mai mult de explozia publicistică. Așa că am urmărit atent câteva importante autoare care au devenit și redactori-șefi ai unor reviste. E vorba de Gabriela Adameșteanu, Sînziana Pop, Marta Petreu.

Pentru că sunt critic de teatru, am, firește, o sensibilitate specială pentru domeniul meu. Și nu pot să nu remarc aici faptul că Ludmila Palajoglu (autoare și a unei superbe cărți despre Clody Berthola "La vie en rose") a reușit să formeze mai multe tineri care au acum o semnătură, au autoritate în critica de teatru. Mă gândesc la Cristina Modreanu, Oana Borș, Delia Voicu, Ioana Ichim și altele. Tot la secțiunea criticii de teatru și film mai am două nume preferate: Marina Constantinescu și Eugenia Vodă. Am, de asemenea, o marcă admirabilă pentru Ilcana Malăncioiu, Gabriela Melinescu, Tia Șerbănescu. Și o regret enorm pe Tita Chipere, o publicistă de rasă.

5. Nu-mi place să fac top-uri de nici un fel. Am totuși câteva autoare pe care le recitesc, oricând, cu satisfacție, descoperind mereu ceva nou: Marta Bibescu, Maruca Cantacuzino, Alice Voinescu, Jeni Acterian, Alice Botez, Mariana Sora, Monica Lovinescu.

6. Orice dezbatere poate fi utilă dacă lucrurile puse în discuție se pot urni din loc, se pot schimba. Ca să nu rămânem doar cu vorbele. Important este să găsim soluții pentru ca viața noastră să fie mai bună, mai frumoasă, mai plină.

Teodora MOȚET - Amurg Sentimental -

1. Revista AMURG SENTIMENTAL este lunară și va ajunge curând la nr. 100 al aparițiilor sale.

O revistă se aseamănă cu o rachetă cu mai multe trepte: toate sunt folosite, chiar și acele care, la un moment bine determinat, se abandonează în spațiu. Treapta care aș fi eu, în momentul de față, face corp comun cu nava în plin elan. Mi s-a părut oportună colaborarea revistei cu provincia și chiar cu străinătatea, acest lucru fiind privit, la început, ca o imposibilitate, mai apoi, ca un lucru firesc. În această problemă a contat foarte mult corespondența susținută de mine dar și de directorul revistei, poetul Ion Machidon și de redactorul șef-adjunct poetul Bogdan I Pașcu. S-au făcut eforturi pentru creșterea calității revistei care se pot constata comparând o revistă din 1995 cu una din 2003.

Avem redactori și colaboratori din: Tazlău Neamț, Râmnicu Vâlcea, Bolintin Vale Giurgiu, Pitești, Vaslui și... Germania.

Mi s-a părut interesant să cultivăm versuri de inspirație japoneză și acest lucru s-a realizat, dominantă fiind însă constituită din versuri de tradiție europeană.

Este greu să te impui și ca persoană. Îmi face o impresie rea, "mă virusează", persoana care una spune și alta face. Într-un colectiv trebuie să te ții de cuvânt.

O conduită de influență orientală ajută la modelarea comportării: de la gânduri se ajunge la vorbe, apoi la fapte, la obicei, la caracter, la destin. "Năravul" este o funcționare greșită a acestor verigi care duce la pierderea încrederii și la soluția de a evita colaborarea cu acea persoană.

Uneori aceasta se realizează aproape instinctiv.

Revista se întâlnește cel puțin de două ori pe lună cu colaboratorii, cu ocazia activităților de cenaclu, dar nu numai: avem și activități culturale în Capitală și provincie, întâlniri cu scriitori, oameni de cultură.

În ce privește scrisul m-au ajutat modelele mari și, dacă "idealul" se atinge greu, un reper înalt corijează măcar situația pierderii de teren. Eu știu că bărbații sunt orgoliosi (Otilia Cazimir, prietenă de viață cu George Topărescu îi spunea acestuia mai mult: "știu că ești rău dar nu spun la nimeni"), de aceea mi-am ales în revistă un rol care să nu deranjeze, sau să deranjeze mai puțin. Am insistat să am o rubrică de traduceri și, după opt ani, iată a căpatat un contur să zicem competitiv. (Aici putem urma pilda gazonului englezesc care se realizează foarte simplu: orice gazon stropit și tuns corect 300 de ani devine englezesc). Vorbesc de orgoliu. Eu nu îmi pot imagina scriitor fără orgoliu. "Mistretul acela nu vine pe- aici".

2. Sfera culturii în acest moment este non-profit. De aceea bărbații se vor orienta

spre afaceri sau politică și multe femei vor prelua această activitate. Deci, datorită unui câștig financiar minim sau inexistent s-a ajuns la o triere foarte severă, la o sită foarte deasă și des folosită.

Este ușor la un moment dat să scrie cineva trei versuri izbutite, în cultură e greu să te menții nu să fii bun la un moment dat. Cred că datorită condițiilor aspre financiare foarte multe persoane pragmatice vor abandona cultura, sporind șansele femeii de a se ocupa de literatură.

3. În primul număr al revistei noastre, apărut în mai 1995, la șase redactori a existat o singură prezență feminină, poeta Roxana Munteanu. În ultimul număr al revistei din martie a.c. avem nouă prezențe masculine și șase feminine. Tot din ultimul număr se poate remarca următorul fapt care este semnificativ: numărul materialelor semnate de bărbați îl dublează pe cel al lucrărilor semnate de femei. Dacă m-aș fi ocupat de statistici, de mult m-aș fi lăsat de scris dar, vedeți, fiind "legată la ochi" mi-am menținut un curaj constant.

În lupta pentru "calitate" chiar la numărul din martie am tăiat un material semnat de un coleg și, pentru a convinge, am tăiat și un material al meu. În chirurgie se renunță și la părți ce par sănătoase pentru salvarea întregului...

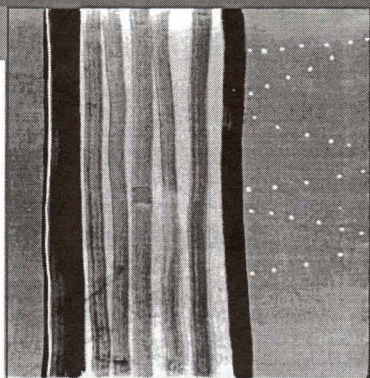
În revista noastră s-au remarcat prin colaborări constante multe poete și prozatoare: Elena Solomon Moraru, Anca Sozan, Alina Gănuș, Victoria Milescu, Adina Enăchescu, Alexandra Firiță, Elena Calugăru Baci, Silvia Butnar, Pușă Roth, Floarea Buzincu, Elena Lupașcu, Elena Anghel, Milica Dan, Ioana Nuțu Piersică, Isabela Bărzoaga, Corina Diaconu, Diana Todea, Diana Ranga.

O altă colaboratoare, Ștefania Petrof scrie cronici literare și, uneori, teatru.

4. În anii postdecembriști s-a impus poeta Leonida Lari prin forța talentului și prin sentimentul de demnitate națională pe care îl subliniază întreaga operă.

5. Nu am realizat un astfel de top.

6. O dezbatere devine utilă dacă are urmări concrete. Cred că de cel mai mare ajutor moral și material au nevoie femeile singure care au în grijă unul sau mai mulți copii.

Carmen POENARU

Dar nu mai pot

Am simțit abia astăzi
ce înseamnă dorul
despre care-mi spuneau romanțele
ascultate de vecinul meu de la 5.

Abia acum văd
cum zile greu de parcurs
se aștern rele ca o barieră
în fața mea.

De când ai plecat,
am reușit să trec
peste o săptămână, două, trei...
dar nu mai pot...

Orele devin zile
zilele săptămâni,
săptămânile luni,
iar nouă ne e tot mai greu.

Început de toamnă

Adie vântul printre
frunze asimetrice, colorate
și reușește să le împrăștie
neordonat spre inima mea.

Ma simt învaluită
în miros rece de toamnă.
Sufletul dansează la încă o adiere a vântului
printre copacii îmbrăcați în tăcere.

Mi-e dor

O adiere caldă din buchetul de primăvară
Deschide fereastra din camera mea
Aruncându-mi în brațe
Parfumul tău.

E cald iar poza în care ființa ta e încă toată o
flacăra
îmi arde palmele.
Îmi doresc brusc ploaia răcoritoare
de primăvară.

Martie

Mi-e dor de martie
De ziua când te-am văzut întâia oară.
Aștept ca vântul să-mi deschidă poarta sufletului
Și cântecul tău de atunci să mă inunde.
Mi-e dor de banca din gară
Pe care am stat împreună, așteptând trenul;
Gândul și inima îmi spuneau că e primăvara
noastră.

Însă acum
Un nor gri plesnește puternic fereastra

Stropii de ploaie acidă ucid
Floarea crescută din absența ta.

Eu închid ochii și-mi place
Să rătăcesc
Printre stropii răcoritori
Visând încă la martie...

Florentina BUTNARU

Tinere poete

Liceul „Ion BORCEA” - Buhuși, Revista „Floare Albastră”,
coordonator: prof. Ioan IVAN

Poveste de dragoste

Sunt un fier de calcat rufe.
Sunt dezamăgit și în pragul disperării.
De aceea, deseori mă înroșesc, degaj căldură.
De un timp, însă, mi-am pierdut „încălzirea”.
Fiindcă am fost părăsit, abandonat,
Aruncat la fiare vechi.
Pentru o tipă de la Siemens.
Acum sunt singur, prăfuit.
Nici cablu nu mai am;
E suport pentru cărlige în uscător.
Două fire arse atârnă într-o mufă de plastic,
Prin stropitoarea aproape înfundată
Curge rugină și apă stătută.
Acum însă nu; sunt doar ruginit.
Ani de zile am mângâiat
Natura lucrului în sine
Iar fiecare experiență a fost pentru mine
Conceperea unui nou proiect.
Măinile ei firave mi-au mângâiat șira
O bună perioadă de timp.
A fost bine până când eu am greșit:
Mi-am pus grav amprenta
Pe una din „aventurile” mele!
De atunci, doar colțul asta mai știe de mine.
Și acum, ce sunt?
O casă perfectă pentru păianjeni și gândaci.
Generații și generații vor sta aici până când
Nu voi mai fi decât o epavă în „substratul organic”
Al parchetului.

Livia VELNIC

Ca un râu vin spre tine

Ma vezi plutind ca un râu spre tine
Și atunci
Dorința ta se lovește de mine.
Dezbracă-mă de tot ceea ce nu sunt,
Pentru a vedea că însemn mai mult
Decât o șoaptă în miezul nopții.

Minte-mă că nu trăiești decât pentru mine
Învalui-mă în parfumuri, în povești
De dragoste, în zăpezi fierbinți
Pentru că tu m-ai făcut să mă bucur,
să mă întristez
să plâng
să râd,

Să fii pe culmile dezamăgirii
Și ale fericirii deopotrivă.
M-ai învățat să trăiesc.
Așa că minte-mă din nou,
Căci vreau să trăiesc în continuare.

Valentina HANGIU

Toamna

O toamnă mohorâtă de idei e-n ochii tăi
Iar eu
tot privindu-te
am îmbătrânit, am luat cu mâna
ani

din timpul ce curge ca apa
De-abia mă târasc, cuvintele
mi se par atât de grele.

Râni

O culoare gri - pământie
îmi zgârie nervii
ca o ușă ce scârțâie

Sunt singură
înot
înot tare greu
printr-o culoare gri-pământie

Râni
numai râni

Andreea LIONTE

Am fost cândva păsări

Copilul meu m-a întrebat:
- Tată, ce este un om ?
- E o pasăre fără aripi
Le-a avut cândva, demult
Dar în răutatea lui
A uitat să se îngrijească de suflet
Și penele au căzut...
- Și de ce trebuie să citim ?
- Ca să ne amintim de vremea când
Ne puteam înălța deasupra norilor.
- Cum se învârt pământul ?
- Tot așa cum ne învârtim și noi în lume -
La nesfârșit, fără un punct fix, căutând o lumină
Cu care să fim una.
Copilul m-a privit ironic. Ce om neștiutor!...
Parcă n-aș fi trecut
Prin școală.

Tristețe

În fiecare dimineață mă sprijin cu mâinile
De chiuveta.
Și ea suspină.
- De ce te uzi pe față mereu ?
- Ca să-mi șterg păcatele de ieri
Și să fii curat astăzi.
- Și unde pleci apoi ?
- Între oameni.
- De ce trebuie să fugi mereu de aici ?
- Pentru că suntem niște frunze
Și credem că împreună o să înfruntăm vântul.
- Vreau și eu să fii om.
- Tu n-ai suflet, ești rece.

Și plec, iar chiuveta își picură apa
Ceas de ceas, zi de zi.
Și începi să crezi că
O chiuvetă poate fi mai caldă decât un om.

Alexandra Ioana IVAN

Aurora BARCARU

Haiku

Peste tăcere
crezut-am să nu cadă
prea multă iarnă...

Caldă lumina
alintă-n blândul apus,
tristețe zăpezi.

Iubind muzica
vei fi mult mai aproape
de al tău îngror.

Are și ochiul
un drum al depărtării
spre nemărgine.

De-i bea din ulcior,
te faci gură de adânc
și trup de izvor.

Dragă iubire,
tălmăcește-mi șoaptele
nerăzbite-n piept!

Graiul de mierlă,
nimeni pe lume nu-l știe
de-i plâns, de-i cântec...

Nici-o albina
nu poate să adune
mierla iubirii.

Viermi de mătase
ucid frunza duzilor
să-nvie fluturi.

E prea lung drumul
când în depărtare nu-i
nici o fântână.

Prin rai și prin foc,
se leagănă și trece
cu noi - viața -.

În ușa pietrei,
nimeni altul nu bate
precum el, - orbul -.

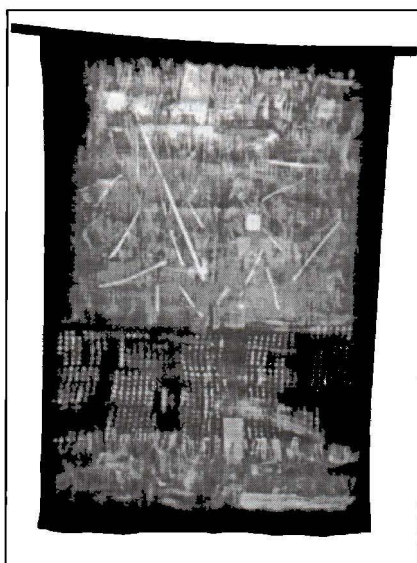
Spre frumusețe,
Poemul și Muzica
urcă de mână.

Ne privesc aștre!
dincoace de albastru
nu-i nici o pată!

Cautând punctul
edec al depărtării,
voi găsi pacea.

Caut lumina,
până și-n întuneric
s-aud liniștea.

Când adorm lupii
se adună iepurii
și bat tobce!

Carmen POENARU

Spre vârf pe-o creangă,
un măr a rămas a-i fi
vântului leagăn.

Intra sub piatră
când dansează șerpilor și...
cântă fără glas!

Pec-al vieții ogor
culegi ceca ce semeni :
grâu sau neghină.

Arde pădurea
ca și când anotimpul
se vrea cenușă!

Imensitatea
ninge petale de ler
peste colinde.

Unele frunze
nu mor când vrea Crivațul
mor când vrea Trunchiul!

Iubirea-i floare,
crescută de lumina,
udată-n lacrimi.

În spuza dorul
arde toată simțirea
mornită în trup.

Niște perdele...
Mișcate de vânt amăgesc
intuiția.

Nu suntem ingeri
dar ficcare avem
câte-o aripă.

Dansează fulgii
în preajma luminilor
să răda ochiul.

Un măr și-o pară-s
copilaria Toamnei
pe-o farfurie.

Orice anotimp
îmi lasă bucurie,
precum o pâine.

Un decembrie
s-a făcut stea după ce
i-au ucis fiii.

Soarele cu dinți
mușcă mai aprig
decât un crivat.

Un chin minciuna,
dar liniștea (ți-o fură
și adevărul!

Inspirația,
mă transformă-n momcăla
pentru cuvinte.

Imensă-i calea
și totuși o străbate
o rugăciune!

Pentru egoist
prada cea mai ușară-i
totuși iubirea.

Prea mică-i gura
a nu fi lacom și prea
subțiri buzele!

Știe șarpele
cât mai are omul și
cât nu, din venin?

Nu-i loc pe pământ
să-nghită-n taină umbra
unui nemernic.

Aprins în palma
tăciunelc te arde
precum trădarea.

Bucuria de a-l fi văzut și de a-l fi audiat pe Basarab Nicolescu, savant român stabilit la Paris, am trăit-o în ziua de 16 octombrie 2000, în Aula "Mihai Eminescu" a Universității "Al. I. Cuza" Iași, cu ocazia Conferinței Internaționale "Ștefan Lupașcu". Impresia puternică trăită atunci, strecurată ușor în subconștient, a făcut ca ulterior să tresar ori de câte ori îi întâlneam numele în vreo carte ori revistă. Cu și mai mare satisfacție am primit vestea privind isprava filosofului Vasile Sporic, de a-i fi tradus cunoscuta lucrare **Noi, particula și lumea**.

Născut la Ploiești în 1942, Basarab Nicolescu, membru de onoare al Academiei Române, este fizician teoretician la CNRS (Centre National de la Recherche Scientifique), profesor la Sorbona, președinte al CIRET (Centre International de Recherche et Etudes Transdisciplinaires), și director al colecției "Transdisciplinaritate", la Editions du Rocher.

A publicat lucrări de mare deschidere și originalitate, dintre care amintesc doar câteva: **La Science, le sens et l'évolution - Essai sur Jakob Boehme**, Paris, 1988 (trad. rom. Știința, sensul și evoluția - Eseu asupra lui Jakob Boehme, Editura Vitruviu, București, 2000); **Théorèmes poétiques**, Paris, 1994 (trad. rom. Teoreme poetice, Editura Cartea Românească, București, 1996); **La Transdisciplinarité (manifeste)**, Paris, 1996 (trad. rom. Transdisciplinaritatea. Manifest, Editura Polirom, Iași, 1999).

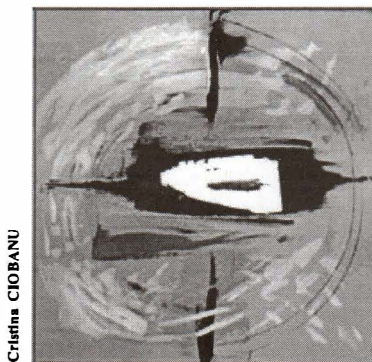
Noi, particula și lumea, lucrare care apare în prima ediție în anul 1985, este o excelentă contribuție la filosofia științei, o călăuză autorizată și încântătoare prin uimitorul labirint al infinitului mic, acolo unde lumea cuantică nu se destăinuie decât spiritelor deschise, în care rațiunea și imaginația cooperează armonios, împotriva tuturor prejudecăților. În plus, marea virtute a cărții, alături de emoționanta demonstrație carturească, este dată de originalitatea perspectivei epistemice a transdisciplinarității, către care înainteză discret, oferind argumente puternice din știința și filosofia secolului al XX-lea.

Dar ce este transdisciplinaritatea? Pentru început se poate spune că este altceva decât cunoașterea disciplinară. Adică nu este o cunoaștere *in vitro*, nu este îndreptată către lumea externă, nu se bazează pe logica binară și inteligența analitică, nu este orientată spre putere și nu exclude valorile. Transdisciplinaritatea este un nou tip de cunoaștere, o proiecție epistemică modernă, complementară cunoașterii disciplinare, dar și total diferită de aceasta.

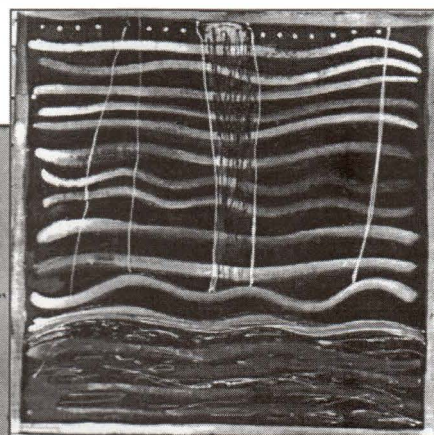
Dovada elocventă, privind necesitatea legăturilor între diferitele discipline de cunoaștere, o constituie faptul că încă la jumătatea secolului trecut au apărut abordările pluridisciplinare și interdisciplinare. Desigur că aceste noi perspective epistemologice au adus câștiguri însemnate pentru timpul respectiv, însă nici pluridisciplinaritatea, nici interdisciplinaritatea nu (țineau o finalitate situată dincolo de paradigma cercetării disciplinare. Iar o cunoaștere deplină, care să cuprindă și spațiul dintre discipline, nu poate fi asigurată decât printr-o abordare transdisciplinară.

Conceptul de "transdisciplinaritate", folosit mai întâi de către Jean Piaget în 1970, desemnează o strategie epistemică globală (*in vivo*), menită să conducă la înțelegerea corespondenței dintre lumea externă și lumea internă, printr-o inteligență a echilibrului între mental și sentimente, bazată pe logica terțiului inclus, pe includerea valorilor și pe orientarea către mirare.

Potrivit concepției lui Basarab Nicolescu, ideea transdisciplinarității s-a născut și a crescut sub influența descoperirilor din domeniul fizicii cuantice, descoperiri care au provocat detronarea teoriei clasice a determinismului, în favoarea unui nou tip de determinism. Așa stând lucrurile, "fizicienii cred astăzi că toate

Cristina CIOBANU

Carmen POENARU

Promisiunile transdisciplinarității*

interacțiunile pot fi unificate într-o singură și aceeași teorie" (p. 47). Acest proces de unificare a interacțiunilor a evoluat, crede savantul român, pe două căi paralele: calea interacțiunilor electromagnetice și calea interacțiunilor gravitaționale. Drept consecință, a apărut gândirea sistemică, întemeiată pe fizica cuantică, care "concepe universul ca pe un Mare Tot, o vastă matrice cosmică, în care totul este în perpetuă mișcare și structurare energetică. Adevărata mișcare este mișcarea energiei. Obiectele nu sunt decât configurații locale ale energiei. Dar această unitate a lumii nu este statică, ea implică diferențierea, diversitatea, contradicția. Lumea se găsește într-o stare de veșnică geneză" (p. 147).

Ruptura de mai veche metafizică a însemnat, printre altele, o adevărată revoluție conceptuală, la care și-au dat concursul întemeietorii fizicii cuantice, respectiv Plank, Einstein, Bohr, Heisenberg, Pauli, Schrödinger, Fermi, Dirac, Born, de Broglie, ș.a. Concomitent, provocările venite pe calea cercetărilor din fizica particulelor elementare au produs și o schimbare de mentalitate, atât de profundă încât a îngăduit și chiar a nutrit elaborarea logicii terțiului inclus, zămislită de Ștefan Lupașcu.

Tălmăcind mecanismul logicii lui Lupașcu, care are ca invariantă logica energiei, Basarab Nicolescu notează: "Pentru a obține o imagine clară a sensului terțiului inclus, să reprezentăm cei trei termeni ai noii logici, A, non-A, și T, și dinamismele lor asociate printr-un triunghi la care unul dintre vârfuri se situează la un nivel de Realitate, iar celelalte două vârfuri la alt nivel de Realitate. Dacă rămânem la un singur nivel de Realitate, orice manifestare va apărea ca o luptă între două elemente contradictorii (de exemplu, unda A și corpuscul non-A). Al treilea dinamism, cel al stării T, se exercită la un alt nivel de Realitate, la care ceea ce apărea ca dezunit (unda sau corpuscul) este de fapt unit (cuanton), iar ceea ce apare contradictoriu este perceput ca noncontradictoriu" (p. 189).

În concluzie, marile promisiuni ale transdisciplinarității sunt cu privire la temelia metodologică a noii educații și a noii culturi. O metodologie care, potrivit convingerilor lui Basarab Nicolescu, are la bază următoarele trei postulate: "I. Existența, în Natură și în cunoașterea de către noi a naturii, a diferite niveluri de Realitate și de percepție. II.

Trecerea de la un nivel de Realitate la alt nivel de Realitate se face cu ajutorul logicii terțiului inclus. III. Structura ansamblului nivelurilor de Realitate este o structură complexă: fiecare nivel este ceea ce este pentru că toate celelalte niveluri există în același timp" (p. 241).

De ce este nevoie de această nouă metodologie educațională? Pentru că "Educația actuală privilegiază inteligența omului, față de sensibilitatea și corpul său, ceea ce a fost cu siguranță necesar într-o epocă dată, pentru a permite explozia cunoașterii. Dar, dacă va continua, această preferință ne va duce la logica nebună a eficacității pentru eficacitate, care nu poate sfârși decât în autodistrugerea noastră" (p. 246). Nu trebuie să uităm că în raportul elaborat de Comisia internațională pentru educație în secolul XXI, raport prezentat de Jacques Delors, se pune accent pe patru piloni ai unui nou tip de educație, respectiv: a învăța să cunoaștem, a învăța să facem, a învăța să trăim împreună și a învăța să fim. Or, tocmai către aceste priorități este orientată și educația transdisciplinară. Altfel spus, folosind cuvintele lui Basarab Nicolescu: "Educația transdisciplinară este o educație a eliberării care ne va permite să stabilim legături între persoane, fapte, imagini, câmpuri de cunoaștere și de acțiune, să descoperim Erosul uceniciei de-a lungul întregii vieți și să zămislăm ființe în permanentă interogație și integrare" (p. 248).

Este adevărat că, deocamdată, soluția transdisciplinarității rămâne doar un model teoretic promițător, o posibilă șansă de îmblânzire a egoismelor accentuate și a prejudecăților malade. Experiența demonstrează însă că orice șansă a valorii care armonizează trebuie mereu cultivată. În acest sens, pe fondul crizei culturii contemporane, programul transdisciplinar al lui Basarab Nicolescu, început prin lucrarea **Noi, particula și lumea**, constituie deja un model de acțiune în slujba misiunii demiurgice a omului. Și nu este puțin lucru.

Ștefan MUNTEANU

* Basarab Nicolescu, **Noi, particula și lumea**, Editura Polirom, Iași, 2002. Traducere de Vasile Sporic.

Un document pentru posteritate: Opera Georgetei Mircea CĂNCICOV

Afirmarea Georgetei Mircea Căncicov (n. 31 mai 1899 - m. 16 aprilie 1984) ca prozatoare corespunde unei perioade de efervescență creatoare, moment în care literatura română consemna nume celebre: Liviu Brebeanu, H. Papadat-Bengescu, Camil Petrescu, Gib Mihaiescu, Mateiu Caragiale, Mircea Eliade, Panait Istrati, etc.

După un modest debut în versuri cu placheta "Un vis" (Editura Cartea Românească, 1936), Georgeta Mircea Căncicov va publica volumul de proze "Poeni. Din viața satului meu", scriere inconfundabilă atât sub aspectul conținutului, cât și al formei. Vor urma, în același an - 1938, *Moldovenii*, ca o continuare a celei dintâi, și *Dealul Perjilor*. Cu alte două apariții editoriale: *Cântarea timpului* (volum depoeme în proză, 1940) și *Pustiuri* (povestire, 1942) se va încheia prima perioadă - și cea mai autentică - din activitatea literară a scriitoarei, ca apoi să trăiască drama atâtor intelectuali români în primele decenii de regim comunist.

După o absență de două decenii, numele Georgetei Căncicov revine în presa literară și figurează pe coperta unui nou roman: *Amurg* (Editura pentru Literatură, 1967). Un moment de seamă, cu siguranță reparativ, este acela când Editura Minerva va retipări în 1972, cu o prefață de George Găină, volumul de proză *Poeni. Moldovenii*. De la această dată, vor urma constant alte titluri: "*Îndrăgostitele*" (Povestiri, 1975, cu prefața de Ion Vlad), *Povestiri* (Editura Cartea Românească, 1979) și *Din viața vâilor* (Nuvele și Povestiri, Editura Cartea Românească, 1984). În perioada 1968 - 1983 va lucra la mai multe romane, cum ar fi: *Pacea la Buftea*, *Marea fantezie*, în mare parte cu caracter memorialistic.

Critica literară i-a consacrat numeroase studii, cu observații pertinente. Enumerăm doar câteva nume de prestigiu: George Călinescu: *Istoria literaturii române de la origini până în prezent* (Editura "Minerva", București, 1982, cap. *Alte orientări*, pp. 934-936); Pompiliu Constantinescu: *Scrieri* (vol. II, București, "Editura pentru Literatură", 1967, p.6); Ovid S. Crohmălniceanu: *Literatura română între cele două războaie mondiale* (vol. I, București, "Editura pentru Literatură", 1967, pp. 380-382); Perpessicius: *Opere* (vol. VII, București, Editura "Minerva", 1975, pp. 365-369); Ion Rotaru - *O istorie a literaturii române*, vol. II (De la 1900 până la Cel-de-al Doilea Război Mondial), București, Editura "Minerva", 1972, pp. 692-694) etc.

În devenirea Georgetei Mircea Căncicov ca scriitoare, satul natal - Poeni,

asezat într-un spațiu mioritic, flancat de dealurile Bacăului, a jucat un rol esențial. Cunoșcându-i frumusețile naturale și, mai ales, pe oamenii locului, cu preponderență în vacanțele școlare (căci urmează cursurile liceului internat din mănăstirea Sacăr-Coeur), viitoarea prozatoare va realiza una dintre cele mai interesante opere cu tematică rurală.

"Am început să scriu pentru mine. Îndemnul? Îmi erau foarte dragi amintirile copilăriei", sau: "Poenii mei - este patria memorabilă... Este punctul meu de legătură cu țara, portul în care mă pot întoarce dacă voi simți, cândva, că mă rătăcesc", sunt doar câteva mărturisiri ale scriitoarei despre locul pe care-l ocupă satul în zidirea de suflet de mai târziu.

Imaginea pe care ne-a transmis-o Georgeta Mircea Căncicov cu privire la satul românesc interbelic este, după părerea noastră, cea mai apropiată de realitatea timpului.

În prospețimea elegantă a expresiei a fost cuprinsă viața curată, nealterată de civilizație a locuitorilor unui sat, ca multe altele, depărtat de oraș (cam la cca. 40 de km. de Bacău), cu acel iz de vechime pe care i-l-au imprimat tradiția și dăinuirea în timp. Ne aflăm, de astă dată, în fața unui comportament uman situat într-o ipostază diferită, față de cea a scrierilor de până atunci și de mai târziu, fiind o completare necesară înțelegerii caracterului complex al spiritului de manifestare a omului de la sat, neîncorsetat în conveniențe.

Satul Georgetei Mircea Căncicov este un spațiu aproape închis, în care toți membrii colectivității sunt la curent cu tot ceea ce se întâmplă. Evenimentele umane precum nunta, nașterea, moartea, înmormântările, cât și sărbătorile religioase sau muncile agricole adună de fiecare dată, fiii satului în marea lor familie. Aici este locul de conservare a tradițiilor, viața desfășurându-se în tiparele nealterate de vreme și păzite cu strășnicie de ochiul neadormit al bătrânelor. Sarăcia nu este un impediment, căci evenimentele aparțin,

înainte de toate, colectivității, iar aceasta trebuie satisfăcută.

Sărbătorile religioase devin tot atâtea prilejuri de comuniune spirituală, de acordare permanentă a indivizilor la o trăire colectivă. Schimbarea anotimpurilor aduce cu sine desfășurarea altor munci, alimentând energiile creative ale omului și găsindu-l întotdeauna apt de a le face cu bucurie. Din acest punct de vedere, scrierea este singulară în literatură română, surprinzând în esență, cele două coordonate existențiale ale țărânului român: munca și credința, aceasta din urmă manifestându-se mai cu seamă în respectarea sărbătorilor.

Proza scriitoarei aduce o nouă viziune asupra satului românesc interbelic. Acesta nu este locul "durerilor înăbușite", a revoltei mocnite a țăranilor împotriva boierilor. Între conacul boieresc și masa de țărani sunt relații de normalitate pentru că fiecare își respectă proprietatea, indiferent de mărimea acesteia.

Georgeta Mircea Căncicov ne-a prezentat o comunitate sătească veselă, cu țărani care dovedesc în exprimare cea spontanitate nativă caracteristică oamenilor simpli. Aspectul lor vestimentar, defectele fizice, dar, mai ales, slăbiciunile acestora devin ținta de atac, consătenii întrecându-se cu ușurință în aruncarea vorbelor, care devin tot atâtea săgeți veninoase. Ei n-o fac din răutate, ci dintr-o stare de spirit, căci buna dispoziție le este tot atât de necesară ca și aerul. Situațiile comice sunt un element al cotidianului, înscrise într-un mod de viață autentic în care se simte cu adevărat pulsul vieții. Hazul, ca veșmânt exploziv al expresiei, este modalitatea cea mai eficientă de sancționare a defectelor, iar țărani Georgetei Mircea Căncicov dețin până la sublim acest instrument nativ de menținere a echilibrului într-o comunitate în care nici o altă autoritate nu se face simțită cu atâta putere.

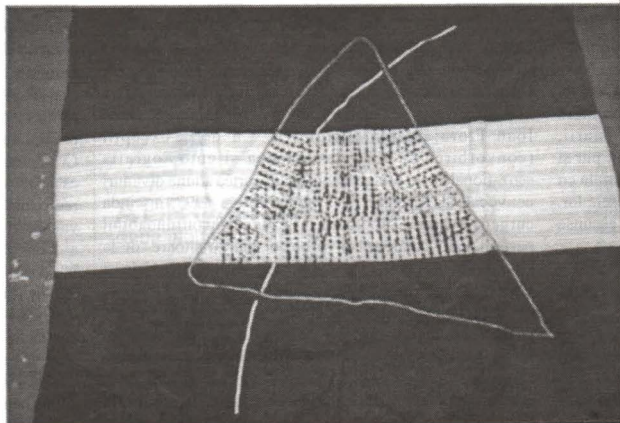
Integrată, aproape în totalitate, în sfera scrierilor cu tematică rurală, operele

Georgetei Mircea Căncicov sunt creații-document, reflectând stadiul de dezvoltare a satului românesc în perioada interbelică. George Călinescu, cu privire la literatura scriitoarei consemna: "Suntem documentați în tot ce privește viața elementară a satului: naștere, moarte, nunta, înmormântare, bălci, igienă, industrie agrară. În ciuda apropierei civilizației, structura acestui sat e de un primitivism ireal."

După aproape două decenii de la trecerea scriitoarei în neființă, suntem tot mai mult convinși că nu se poate vorbi de o literatură interbelică cu tematică rurală fără a fi nominalizată, cu titlu de referință, opera scriitoarei. Aceasta, integrată în cadrul unor scrieri autentice cum ar fi "Baltagul" de Mihail Sadoveanu, sau "Zbateri" de Toma Spătaru, este plină de românism și de originalitate, premise sigure ale dăinuirii în timp.

Ioan VIOLEANU

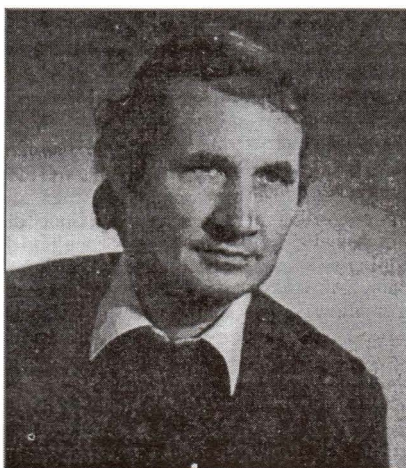

Cristina CIOBANU

Când efemerida naște permanente

Autor, înainte de 1989, al unor romane - **Ceasul oprit** (1980), **Masa de biliard** (1983), **Octavia** (1986) - cărți de proză scurtă - **Năvod pentru scrumbii albastre** (1972), **Reintoarcerea verii** (1975) - și de publicistică - **Într-o cabină de transmisie** (1972), **Periplu moldav** (1974), **Stampe europene** (1976), **Fotograme** (1985) -, la care se adaugă trei ediții cu volumul **Cu George Lesnea prin veac** (prima, în 1977; ultima, în 2002), Grigore Iliesi a publicat, după 1990, mai ales cărți de publicistică și memoriale de călătorie; constituite, înainte, ca emisiuni de televiziune, textele unor cărți precum **Oleacă de taifas** (1998), **De la apa Iordanului la fiordurile norvegiene** (1999) și **Divanuri duminicale** (2001) sunt, asemeni convorbirilor de altădată despre artă, istorie și suflet ale lui Iosif Sava, un argument serios împotriva ideii primite după care o emisiune de televiziune e o "efemerida" trăind doar într-o anumită zi, la o anumită oră, numai pentru cei ce se afla atunci în fața micului ecran: când e bine făcută și când iese de sub semnul ocazionalului, vizând permanențele istoriei și culturii, emisiunea de televiziune trece dincolo, devine ea însăși istorie, un document al memoriei colective. Dar și memoria locului: "Îașul rămâne un loc foarte bun pentru artiști în perioada lor de formare ca atare. La Iași se formează talentele, se formează caracterele. Nu totdeauna este adevărat că Iașul a avut și o viață culturală publică pe măsura personalităților care s-au format aici. Noi cu toții însă, moldovenii fiind, fie din Dorohoi sau Bârlad, Vaslui sau Botoșani, Falticeni sau alt colț care are o rezonanță, am simțit nevoia unui loc al consacării, în înțeles chiar etimologic, în Iași. Iașul ne-a confirmat pe toți la o vârstă mai fragedă sau mai matură. Labiș și-a confirmat vocația autentică tot la Iași. Toți moldovenii de bază, ca să spun așa, au simțit nevoia să ia contact cu Iașul ca și cum și-ar fi radiografiat foarte exact capacitatea literară, caracterul, și așa mai departe. A fost ca o primă probă inițiativă". Acest portret al locului, unul dintre cele mai pertinente din câte s-au făcut, aparținând lui Cezar Ivănescu, se află în una din convorbirile adunate de Grigore Iliesi în volumul **Oleacă de taifas**. Nu întâmplător am ales acest segment din interviu cu Cezar Ivănescu; între calitățile pe care trebuie să i le recunoaștem, cartea lui Grigore Iliesi sfidează ceea ce unii numesc - peiorativ, desigur! - "moldovenism". Grigore Iliesi ține bine lecția lui Ibraileanu: spiritul critic, spunea acesta la începutul secolului XX, s-a născut la Iași. Convorbirile din **Oleacă de taifas** nu fac decât să întărească această celebră - și, de atâtea ori, încredințată - afirmație: Petru P. Andrei, Liviu Antonesei, George Astaloș, Al. Calinescu, Matei Calinescu, Constantin Ciopraga, Ion Irimescu, Cezar Ivănescu, Adrian Marino, Paul Miron, Profira Sadoveanu, Mihai Ursachi - născuți, adoptați sau numai trecători prin Iași - răspund acestui orizont de așteptare, oricare ar fi problematica angajată în taifasurile întâi televizate, apoi tipărite. Excelența emisiunii de televiziune - unde se puteau remarca informația solidă, riguroasă, stilul replicii aparent molcome, totdeauna, însă, ocidoitoare, inconfutabilă, fără a fi obraznică, agresivă, precum și, lucru rar astăzi, arta conversației - conferă adâncime cartii: istoricii, sociologii, ficționarii, politologii, criticii literari, poeții sunt aici oameni, pur și simplu, într-o foarte firească în pericolosă relație teatrală cu cel care întreabă și cu cei care privesc/citesc spuselor lor, acceptă să se descopere, uneori, în fibrele cele mai ascunse ale ființei.

Grigore Iliesi a simțit nevoia să adauge titlului o precizare: **Interviuri mărturisitoare**. Sintagma poate părea nepotrivită; în cazul acesta, însă, e foarte exactă și, deci, necesară: Grigore Iliesi, om de dialog, de o mare finețe sufletească, vizează intimitatea, caută momentul confesiunii, al mărturisirii, îndreptând interlocutorul spre zona jurnalului intim, până la acel prag unde intimitatea poate exploda. Chiar dacă circumstanțele - persoanele

Grigore ILIESI

implicate, realitatea despre care se vorbește, emisiunea de la TVR Iași - și domeniile abordate sunt publice, texte nu țin de specia memoriilor, ci de aceea, a jurnalului intim; uneori, pare că interlocutorul e lăsat să alunece discret în monolog tocmai pentru a exploata o împrejurare care s-ar putea să nu se mai repete vreodată. **Oleacă de taifas** e mai mult o carte de autor, decât una cu autori: al treilea volum de interviuri - după **Portrete în timp** și **Cu George Lesnea prin veac** - confirmă calitățile incontestabile de publicist ale lui Grigore Iliesi care știe să valorifice ceea ce l-a învățat prozatorul: simțul acut al observației psihologice. În fine, autorul știe să extragă totdeauna de la cel cu care stă la taifas, fraza (pilda, gândul, sfatul, credința, convingerea, analiza) care se reține, ceea ce se cheamă propoziția "de antologie". Astfel, fiecare personalitate "lăsa" în interviurile cu Grigore Iliesi ceva esențial pentru cei care vād/citesc: de la Petru P. Andrei ("Un om nu poate trăi fără idealuri") și Constantin Ciopraga ("Suferința apropiere pe oameni. Suferința, tragicul îi face pe oameni să cugete mai mult"), până la Liviu Antonesei (cu frazele sale exacte despre ce ni s-a întâmplat în ultimele decenii), Al. Calinescu (despre lucrurile care l-au traumatizat) și Matei Calinescu (despre ceea ce poate spune nouă propria carte, la o nouă lectură, după treizeci de ani).

Divanuri duminicale urmează seria "interviurilor mărturisitoare", începută cu **Oleacă de taifas**. Titlul acestei cărți este încă mai aproape de sensul pe care îl au interviurile lui Grigore Iliesi cu personalități ale culturii noastre contemporane: ele sunt, în fapt, "divanuri", un alt fel de **symposium** pentru că, iată, autorul îi cheamă "la sfat", la o dezbatere publică asupra urgențelor societății românești de azi, pe Arh. Ilie Cleopa, Valeriu Anania, Fănuș Neagu, Roman Vlad, Al. Zub, Valeriu Cotea, Constantin Corduneanu, Gh. Platon, Vasile Târășanu, I.P.S. Daniel, Constantin Romanescu, Arh. Ioanichie Balan, Zoe Dumitrescu-Buşulenga, Gh. Chipail, Sergiu Adam, Ion Pop, Ioan Flora, Ștefan Banulescu. Cu două excepții (convorbirea cu Arh. Ilie Cleopa și autobiografia senzatională a lui Ștefan Banulescu), cartea adună divanuri convocate de Grigore Iliesi între 1990 și 1997; în ciuda curgerii aparent "molcome", purtând inconfundabilul parfum sadovenian al convorbirilor mărturisitoare de la **Hanul Ancuței** și al confesiunilor din **Anii de ucenicie** și **Cele mai vechi amintiri**, interviurile lui Grigore Iliesi au miezul mereu aprins, în încercarea de a identifica și de a analiza urgențele, adevăratele urgențe ale societății noastre de azi. Iată câteva dintre acestea. Arhimandritul Ilie Cleopa: "Dacă nu-i dragoste și înțelegere între unii și alții, apoi este ură și răutate, care duc la dezbinare, la război, la tulburări, la morți. Și nu-i place lui Dumnezeu asta";

Valeriu Anania, surprins de Grigore Iliesi în momentele de lucru la prima versiune comentată a Bibliei, vorbește despre dimensiunea biblică a poeziei lui Eminescu, despre faptul că nimeni nu poate răpi "libertatea interioară"; Fănuș Neagu ne transmite încrederea în istoria care "îi aşază pe toți oamenii mari la locul lor"; Roman Vlad vorbește despre regatul muzicii care "începe acolo unde cuvântul, imaginea și toate celelalte își termină puterea"; Al. Zub, comentând agresiunea istoriei asupra identității insului și națiunii, mărturisește efortul de a ieși "de sub incidentele negative ale timpului trecut", dovedind că ne aflăm la un sfârșit și un nou început de istorie; Valeriu Cotea ne spune că, la acest nou început de istorie, "trebuie să ne întoarcem spre țaranul român"; Gheorghe Platon reafirmă rolul personalității în istorie și al încrederii în trecut pentru a avea o speranță în viitor, vizând istoria ca pe o "pedagogie națională"; Vasile Târășanu lansează de la Cernăuți un mesaj de unire împotriva dezbinării; I.P.S. Daniel analizează ideea de compromis care "trebuie lăsat ca o problemă de conștiință pentru fiecare persoană", vorbește, pe urmele lui Ibraileanu, despre preluarea critică a influențelor străine și da o definiție memorabilă noțiunii de **conservatorism**: "Adică a fi conservator de valori în fața nonvalorilor și a fi conservator al unei tradiții sfinte în fața modernismelor efemere este nu numai o virtute, dar și o mare capacitate de a păstra unitatea spirituală a unui popor. Deci o analiză mai profundă, nu una superficială, ne face să credem că foarte adesea este și un avantaj să fii conservator. Biserica nu are menirea în istorie de a fi locomotivă modernismului, ea are menirea de a reflecta în istorie eternitatea în timp. O comunitate și o comuniune de-a lungul veacurilor. În vremuri de prigoană, conservatorismul ne-a ajutat să ne păstrăm ființa națională"; Constantin Romanescu discută despre vârstele omului (câtă poezie și cât adevăr se afla aici: "Mă gândesc câteodată că după optsprezece ani de ar fi bine - că nu mai ești flutur - să dispări. Într-un fel dispări") și obsedant, despre problema (re)producției valorilor; Arhimandritul Ioanichie Balan găsește puterea poporului român în "verticalitatea ortodoxă", iar, la moldoveni, identifică "vocația vieții monahale"; Zoe Dumitrescu-Buşulenga reiterează ideea "misionarismului" poporului nostru, sancționează pierderea modelelor, se întreabă și ne întreabă: "La ce sistem de valori subscriem? La cel al civilizației Gutenberg, sau la cel al computerului? Dacă subscriem la cel al computerului suntem terminați, ajungem niște roboți. Îndepărtăm tot ceea ce înseamnă tradiția noastră de cultură reală și adăncă. Mândria noastră înseamnă și marile noastre"; Gheorghe Chipail: "Dacă am dorit ceva cu ardoare este să vād o țară românească prosperă cel puțin ca în perioada interbelică și o țară unită, așa cum am prins-o cu în 1918, când eram cu toții în delir de entuziasm"; Ion Pop invocă **voința de creație** care poate învinge într-o "lume deschisă, a comunicării, a înțelegerii exigente".

Preoți, monahi, înalte fețe bisericesti, medici, istorici, muzicieni, scriitori, oameni de știință mărturisesc în **Divanuri duminicale** despre rostul înalt al valorilor stabile, despre cultivarea elitelor împotriva kitsch-ului și a caracudei care vor pentru toți, dintotdeauna, uniformă cenușie a mediocrității. Grigore Iliesi urmărește în convorbirile sale ceea ce aș numi sensul major al românității: problema generațiilor de azi și a românilor de pretutindeni (o spun și Roman Vlad de la Roma, Constantin Corduneanu din S.U.A. ori Vasile Târășanu din Cernăuți) este recuperarea valorilor care, numai ele, ne pot reda rectitudinea: **conservarea** (I.P.S. Daniel) și **producerea** valorilor (Constantin Romanescu) constituie resorturile ascunse ale exercițiilor de optimism, ale discursului pozitiv în stare să elimine paguboasa retorică a lui "NU" care rămâne, încă, principalul obstacol în fața dorințelor noastre de mai bine. Oameni în amiaza carierei lor oferă, în portretele atât de pertinente din **Divanuri duminicale**, modele pentru oameni în căutare de repere. Grigore Iliesi știe să-i aducă la deplină mărturisire pentru că, între altele, cunoaște în profunzime și oamenii cu care stă de vorbă și dorințele/interesele/visele/proiectele celor care vād

Când efemerida...

emisiunile sau citesc această carte. Și mai e ceva: Grigore Iliesi stăpânește perfect arta dialogului: cu alte cuvinte, știe să vorbească, dar să și tacă, să-și asculte interlocutorul. Lucru rar, astăzi, în presa scrisă și, deopotrivă, în aceea "electronică".

De la apa Iordanului la fiordurile norvegiene este al treilea memorial de calatorie scris de Grigore Iliesi; **Stampe europene** (1976), **De la Vest tot la Vest** (1992) și această carte îl consacra pe Grigore Iliesi, alături de Adrian Marino sau Romulus Rusan, printre cei mai interesați autori de azi ai unei specii bine reprezentate în literatură română încă de la începutul secolului XIX. Scrise între 1993 și 1996, în timpul unor călătorii în Israel, Franța, Olanda și Norvegia, notele de calatorie ale lui Grigore Iliesi se revendică, în multe privințe, din proza sa; fraza curge molcom, sadovenian, autorul nu se grăbește deloc, textul și privirea calificată așteaptă "încărcarea cu o anume stare de spirit". Călătorind și notând ceea ce vede, Grigore Iliesi **evocă**, în fapt, își **elaborează** textul; starea de spirit specială, instalată la primul contact cu spațiul văzut va fi îmbogățită, îmbrăcată în ornamente stilistice, între care primează comparația și metafora. Nimic nu pare improvizat: Grigore Iliesi scrie notele de calatorie în doi timpi: unul al fixării primelor impresii, cel de-al doilea - al elaborării - este, totodată, al verificărilor, al construcției în orizontul literaturii: **aide-mémoire**, la început, textul glisează încet dar sigur în povestire. Comparația este figura de stil cea mai frecventă, poate și pentru că, în chip evident, rămâne cea mai adecvată acestui tip de text unde autorul și cititorul caută **reperul**, fie geografic, fie pur și simplu de stil: povârnișul de piatră al munților Moriah, Maslinilor și Scopus este aidoma "unor odăjdii preotești", clădirea Knessetului se aseamănă "cu o acrogară", tonurile unui cântăreț pe stradă sunt "ca o caterinca dintr-o plumbuită poezie bacoviană", fiordurile norvegiene sunt "împlântate ca niște hangere în coastele stâncoase ale vestului scandinav", munții, tot acolo, "au o domolire de saga nordică, povestită la focul unei sobe, într-o noapte polară" etc. Uneori, călătorul, în plină emoție și așa, mai ales, în țara Sfânta), caută metafora: "Poliedru din piatră, păienjenis de coloane căutând lumina celestă, capătăna de Golgotă în care sunt înfipite cruci peste cruci, vestmânt de cruciați veniți să slobozească din stăpânirile păgâne împărățiile Domnului, așa se înfățișează Biserica Bunei Vestiri".

Puțina subiectivitate în aceste note de calatorie; ochiul descoperă, înainte de toate, **valorile** știute ale spațiului, le caută mereu povestea și dovezile care să le ateste veridicitatea, mentalitățile, caracteristicile unor colectivități, ale unor națiuni, filosofia lor de viață; la evrei, de pildă, admira sentimentul datoriei "fața de pământul sfânt al înaintașilor", în vreme ce la olandezi remarcă deplina libertate, pofta de ludic, nesupunerea la dogma, conformism și "tradiție scorbtoasă"; "un neam de reformiști", spune, cu dreptate, călătorul. Grigore Iliesi rămâne și în notele sale de calatorie un **povestitor**, atent la memoria locurilor și oamenilor, a poveștii care, inclusă în fluxul jurnalului, coboară "din generație în generație"; chiar și portretele sunt în mișcare, fiind (re)constituite prin povestea vieții lor: cel mai bine se simte în Israel poate și pentru că evreii au "voluptatea orientală a povestitorului". În sfârșit, informațiile (atât de cautate, adesea) sunt livrate în cursul povestirii-poveste fără aglomerări de date, cu detalii, amănunțite uneori, fără a plictisi și fără a da senzația aceea neplăcută (de atâtea ori încercată în cazul altor memoriale de calatorie) a transcrierii pliantelor, albumelor și a tot ceea ce va fi produs industria de promovare turistică a locurilor văzute. Mai mult, lasă libere, cu voluptate, parcă, descărcările memoriei afective care întregesc unul dintre cele mai frumoase jurnale de calatorie de azi. Cu Grigore Iliesi se poate chiar **vedea** de foarte aproape țara Sfântă, Angers, Valea Loirci, satele franceze, Paris, Hilversum, Amsterdam, Chartres, Oslo, Lillehammer.

Ioan HOLBAN

Doru KALMUSKI - post-scriptum la "Trilogia utopică"

Într-o vreme când, lucru rău sau bun, majoritatea scriitorilor, majoritatea intelectualilor - în general, fac eforturi, uneori disperate, să se arate peste tot, să-i vadă lumea, Doru Kalmuski trăiește voluptatea de a se „ascunde”.

El preferă umbra mescii de scris luminilor sociale sau ale media. Spre deosebire de Maurice Blanchot, J.D. Salinger și Thomas Pynchon, se mai lasă, ce-i drept, fotografiat.

E o ființă secretă ca Julien Gracq și Samuel Beckett, enigmatic ca B. Traven și Carlos Castaneda, inescizabil ca Yasmina Khadra și Arezki Mellal, Doru Kalmuski e din ce în ce mai puțin prezent în viața socială și chiar în viața literară zgomotoasă. Cu o constanță și cu o încăpățănare (născut pe 13 aprilie, în zodia Berbecului), se pare, definitive. Mi-e dor de un interviu complex, exhaustiv, cu Doru Kalmuski. De articolele sale incendiare, greu de digerat, de pe la începuturile tranziției românești. De discuțiile nocturne privind starea literaturii, a romanului în special. E o strategie?

Un calcul al retragerii? Sau o dorință secretă ca de acolo, din lumea lui, să scruteze, să observe lumea celorlalți și să o exprime în scris ca e simultan și a lui?

În altă ordine de idei, Doru Kalmuski e un incomod. Toată lumea îl percepe ca pe un „rău”, un „dur”. E dificilă viața în preajma lui. Prietenii sunt puțini, ceilalți nu stau prea mult lângă el. Replicile lui tăioase îi alungă pe cei slabi. Rarele sale apariții în public dau frisoane, comportamentul însuși (și se schimbă. Trebuie se te gândești imediat la un alt tip de atitudine).

Refuzul premiului Uniunii Scriitorilor pentru romanul „Îmbunătățirea funciară” (C.R., 1984) e simptomatic pentru gesturile sale existențiale, pentru viața sa protestatară. Pentru că, dincolo de acest refuz, printre alte motive, se află „rebelul” Doru Kalmuski, o formă de civism în răspăr, care pregătea viitoarele sale lupte cu răul din lume. Așa se face că deficitul de imagine l-a completat cu ficțiunea, iar deficitul de ficțiune, cu esul politic „Atlantida română”, cu „Nicu Enea - Radiografia unui destin artistic” (de pe vremea când lucra la un muzeu băcăuan) sau cu „Semnele Apocalipsei”, un eseu din 1999, o sinteză, dacă vrei, a temelor degenerării umane din romanele de până atunci, printr-o analiză nemiloasă a prezentului. De altfel, prezentul e obsesia lui Doru Kalmuski. Aici se coagulează toate meandrele trecutului și toate neliniștile viitorului. Toate expansiunile timpului sunt o formă de prezent. În viața, ca în literatură. În literatură, ca în viața.

Axa epică a prozei lui Doru Kalmuski, dacă scoatem din discuție romanul polițist „Epilog pentru alții”, un caz de travesti literar (pseudonimul Ioana Solescu), se constituie din romanul „Îmbunătățirea funciară”(1984), excelent primit de critica literară, și prezenta trilogie. Doru Kalmuski reprezintă cazul literar al autorului care **debutează** propriu-zis cu o capodoperă ce direcționează, apoi, percepția opere, creând o adevărată matcă tematică-stilistică. Ne putem înșela de multe ori în această privință, nu și în cazul lui Doru Kalmuski. Lasând deoparte, deocamdată, marea temă a opere lui Doru Kalmuski - Raul din lume, cu formele sale monstruoase, ducând

la o degenerare a înșeși speciei umane, există un stil kalmuskian, care ține de arta epică, de tehnica narativă, prezent și în Trilogia utopică: „Isus la București” („Utopia credinței”) - „Deșteptarea”, 2000; „Adevăratul Eden” („Utopia politicii”) - „Diagonal”, 2001; „Religia minciunii” („Utopia rațiunii”) - „Cronica”, 2002, și de forța epică a romancierului.

Discursul narativ e spart prin devieri frastive subtile, surprinzătoare, ideea originară suferă transformări în timpul discursului narativ, curgând spre fabulos, spre o expresie a maximei generalizări epice. E aici o tehnică a parabolei românești, apropiată, să zicem, de cea a romancierilor sud-americani și reprezentativă, oricum, pentru „Trilogia utopică”, mai ales pentru „Religia minciunii” („Utopia rațiunii”). Elementele de topos, de timp, se regasesc în realitate, dar ce se întâmplă cu discursul narativ ține de tehnica de care vorbeam, mai mult avem de-a face cu adevărate manevre narative prin care romancierul ne surprinde în sensul că nu știi la ce să te aștepti. Răbdarea narativă a cititorului e pusă la grea încercare.

Experiența de jurnalist trece brusc în experiența artistică, într-un halucinant amestec epic de realitate și ficțiune care l-a consacrat pe Doru Kalmuski. La aceasta, se adaugă după o strategie atent studiată, tehnica acumulărilor succesive de fapte incredibile - contradictorii, care cresc halucinant, tragic - kafkian într-un univers vizionar negru (a se citi, în acest sens, în paralel, începutul și sfârșitul ficăruia dintre cele trei romane). Ne dam seama, înecul cu înecul, că, de fapt, universul acesta concentrațional, radiografat fără milă și fără să ofere o perspectivă optimistă, e chiar universul realităților noastre, chiar universul nostru cotidian. Parabola de care vorbeam acoperă mitologiile politico - sociale (adevurate utopii) ale României în tranziție în perspectiva mediatică. Cele trei romane sunt în egală măsură și romane politice, o dată ce, în toate, e prezentă puterea în formele ei de influență și relațiile care sunt generate de prezența ei ubicuă. Demonstrația epică din „Religia minciunii” e superba, iar reflectarea marșului fericitilor de pe DN E85 în mass-media și în formele puterii e mitologică pentru că e tot o formă de ficțiune și simptomatice pentru cele trei tipuri de utopii din „Trilogia utopică” (a credinței, a politicii, a rațiunii). Pentru că aceste trei entități sunt tot atâtea moduri ficționale de ascundere a adevărului sau de escamotare a acestuia.

Nu există decât fundaturi în aceste romane. Unde să te duci? pare a sugera, în subsidiar, Doru Kalmuski. Rămân ironia, uneori ușoară, alteori mușcatoare, dar și ca pare o formă utopică în încercarea de a schimba lumea (nu numai cea românească!) de a-i aduce, nu-i așa? - îmbunătățiri funciare! Personajele, numeroase, de o diversitate înspăimântătoare, se rețin ca semne ale acestui sindrom. Ele (în treaz interesul epic pentru că sunt mesagerii tuturor iluziilor negre din trilogie).

„Discursurile” majorității lor sunt coagulante și rezumă dominantele acestui lumi surprinse în tranșă. E o adevărată faună, dacă ne putem exprima așa. Fiecare cu răul lui, pe care vrea să-l convertească în binele social. Construite în viteză, după metode mediatice, ele trăiesc în marea iluzie scornită de Doru Kalmuski, într-un amestec uluitor de vorbe și gesturi, de halucinație și real, care frizează supracalismul. Ele se supun aceleiași tehnici a acumulărilor succesive, aceleiași tehnici a aparițiilor degenerării uman-sociale și slujind Raul. Sunt încarnări ale Raului în forme fundamentale, emblematice: credința, politica, rațiunea - adică acele entități, acele priceperi care ar trebui să slujească binele social și existențial. Tocmai aici se află dimensiunea epistemic-ontologică a trilogiei, în reconvertirea acestor valori la rău, în modificarea scopului acestora. Cu ultimul roman, „Religia minciunii”, cercul epic kalmuskian de încheie. Se încheie, am scris, dar din punctul de vedere al tehnicii narative, pentru că, altfel, cititorului îi rămâne iluzia că a citit o carte pe care, de fapt, n-o termină niciodată. Nu vorbim noi, mai mereu, de nesfârșită tranziție? și dacă aceasta e variabilă și pentru întreaga lume (civilizată sau nu) de astăzi?

Gheorghe IORGA

13

50
de ani

AEROSTAR S.A.
GRUP INDUSTRIAL AERONAUTIC • BACĂU
• ROMÂNIA

**Performanță
prin profesionalism!**

Str. Condorilor nr. 9, Bacău, 5500
Tel. 0234-17.59.10, fax. 0234-17.51.36, Tlx. 21339
e-mail: aerostar@aerostar.ro

Agatha GRIGORESCU-BACOVIA

N. 8 martie 1895, Mizil, jud. Prahova
m. 12 octombrie 1981, București

Poeta și memorialistă.
Profesoară de limba română în învățământul secundar.

1.1. Fiica lui Șerban Grigorescu și a Mariei (n. Anastasiu). Studii: cursuri primare în orașul natal; din 1914, elevă a Institutului de Educație Integrată (Fost Pensionul Cordoneanu Constantin și Maria); în 1923 ia bacalaureatul la Liceul Sf. Sava din București. Absolventă a Facultății de Litere și Filozofie a Universității din București, în 1927, a din care suplineste în învățământul secundar ca profesoară de limba română. Din 1930 până în 1933 este profesoară la școala Normală de învățătoare din Bacău. Pe poetul George Bacovia îl cunoscuse în 1916, la București. Căsătoria cu poetul bacăuan se petrece pe 22 iunie 1928, la Bacău, acolo unde se naște și unicul lor fiu, Gabriel, la 8 noiembrie 1931. În 1933 se mută cu familia în casa din strada Frasinetului, astăzi George Bacovia, în București, unde locuiesc până la sfârșitul vieții. În 27 octombrie 1966 aceasta devine casa memorială "George Bacovia", prin actul de donație a poetei.

După moartea poetului (1957), Agatha Grigorescu - Bacovia se dedica total omagierii memoriei acestuia, atât prin lucrări de reconstituire biografică, cât și prin manifestări publice cu caracter cultural: "Aveam 62 de ani când a murit Bacovia. Și, imediat, a început bătălia pentru posteritatea lui; pentru înființarea muzeului de aici (la București, n. m.) și a Casei memoriale de la Bacău, pentru editarea operelor, pentru cenele bacușene care îi poartă numele. Adăugați la aceasta activitatea literară și obștească. Așadar, o muncă necontenită, fără nici o clipă de răgaz. Unde nu m-au chemat? Unde n-am fost?" [1]

În 1962 revine în Bacău cu ocazia "Conferinței ceneclurilor din Moldova", reprezentând ceneclul "George Bacovia" din București a U.S. din România. [1] În 1965 colaborează cu Televiziunea Română în realizarea filmului documentar "Bacovia", filmând la Bacău în casa natală, la școala primară de lângă catedrala "Sf. Nicolae" și la liceul de băieți. [1] La împlinirea a 85 de ani de la nașterea poetului, Muzeul de Artă din Bacău, la inițiativa lui Iulian Antonescu, a hotărât deschiderea unei Expoziții-Bacovia, prilej cu care Agatha Grigorescu-Bacovia susține și o conferință despre "Viața și opera poetului". [1] În 1967 participă la manifestările culturale-științifice prilejite de sărbătorirea centenarului Liceului "George Bacovia" din Bacău, iar patru ani mai târziu inaugurează Casa memorială "George Bacovia" (la care a contribuit consistent), asistă la dezvelirea statuii lui Bacovia din centrul orașului (sculptor: Constantin Popovici) și participă la primul Festival literar-artist "George Bacovia". În 1981, la centenarul poetului, participă la ediția a V-a a festivalului (adunare festivă, spectacol omagial, pelerinaj la Casa memorială "George Bacovia", expoziția "Univers bacovian", sesiune de comunicări și referate, lansări de cărți ș.a.), împreună cu Gabriel Bacovia. [1] O lună de zile mai târziu, Agatha Grigorescu - Bacovia moare, fiind înhumată la cimitirul Bellu din București. [1] La 23 februarie 1995, Liceul Pedagogic din Bacău sărbătorește centenarul nașterii poetei. [1]

1.2. Debut în revista "Scena" cu poemul în proză *Când n-oi mai fi* (1916). Debut editorial în 1923. Colaborează la "Rampa", "Cartea vremii", "Cele trei Crișuri", "Cronica Moldovei" (Iărlad), "Cultura poporului", "Indreptarea", "Mișcarea literară",

"Orizonturi noi", "Răsăritul", "Revista scriitoarelor și scriitorilor", "Ritmul vremii", "Universul literar", "Vieța nouă", "Linia nouă", "Ateneul cultural" [1], "Curentul Bacăului", "Căminul nostru", "Presa", "Jumalul literar", "Tânărul scriitor", "Gazeta literară", "Manuscriptum", "Albina", "Ateneu", "Sicaua", "România literară", "Luceafărul", "Iașul literar", ș.a.

Pseudonime: Agatha Gr., Agatha Grozea [1]

A fost președinta ceneclului "George Bacovia" al casei memoriale din București, Membră a Uniunii Scriitorilor din România.

1.3. Scrieri:

Armonii crepusculare (versuri), București, 1923; *Muguri cenușii* (versuri), București, 1926; *Pe culmi de gând* (versuri), București, 1934; *Terase albe*, Colocviu cu poetul (poeme în proză), București, Tiparul "Cartea Românească", 1938; *Bacovia. Viața poetului*, București, EPL, 1962; *Lumină* (poezii), București, EPL, 1965; *Poezie și proză* (antologie), București, EPL, 1967 (prefață de Mihail Petrovici); *Cu tine noaptea* (versuri), București, EPL, 1969; *Versuri* (antologie), București, Ed. Alb., 1970; *Poezie sau destin. I. Viața poetei*, București, Ed. E., 1971; *Bacovia. Poezie sau destin* (ed. a II-a, rev. și adăugită), București, Ed. E., 1972; *Eftuvii* (versuri), București, Ed. CR, 1977; *Șapte zile iubirii* (versuri), București, Ed. CR, 1979; *Poezie sau destin. III. George Bacovia. Ultimii ani* (memorialistică), București, Ed. CR, 1981; *Posteritatea Poetului Bacovia*, București, Ed. Bacoviana, 1995 [ed. I. de Gabriel Bacovia].

A contribuit la realizarea edițiilor: G. Bacovia, *Seriile albe*, București, EPL, 1961 (st. i. de Ov. Crahmăliceanu, evocare și bibliografie de Agatha Grigorescu - Bacovia; G. Bacovia), *Versuri și proză*, București, EPL, 1965 (pref. de N. Manolescu, ed. de Ion Nistor, tr. de Agatha Grigorescu - Bacovia), *Lila alkonyst* [Amurg violet], București, Irodalni Könyvkiadó, 1961 (Agatha Grigorescu - Bacovia; "Bacovia emlekezet").

Prezența în antologii: *Poezii de la "Viața nouă"*, București, EPL, 1968 (st. i. Marin Mincu), p. 417; *Patru decenii de creație și propagandă*, București, Ed. PRO, [1955], (vol. alcătuit de Eugen Negrici), p. 16 (este reproducă poezia *Făuritor de lume nouă* - clogindu-l pe I.V. Stalin) ș.a. Traduce din Jean Morcas și Paul Verlaine.

2. Poezia Agathe Grigorescu -

Bacovia este rezultatul unei profunde combustii interioare, tributară pe tot parcursul vieții sale literare simbolismului bacovian. Reperce editoriale poetice în timp (1923 și 1979) indică același tip de discurs poetic, construit în esență pe tehnica versului scurt și a vocabulei șoptite, cu o puternică forță de comunicare afectivă și cu un rafinament muzical de extracție simbolistă. Poeta cultivă predilect notația de ordin sentimental în linii simple, delicate, dând curs dimensiunii minore a bacovianismului și prin trăsăturile temelor și motivelor din recuzita simbolistă: solitudine, melancolia, suferința. Dependența lirică de Bacovia derivă încă din 1916, când într-una din primele poezii, *Toamnă* (inclusă în vol. *Armonii crepusculare*), cultivă simbolul "plumbului", imaginându-și în aceleași tuse, starea de degradare materială/sufletească: "Un val de plumb / Acoperă tot cerul...". În poezia *Crepuscul*, aripa de "plumb" accentuează sentimentul dispariției, a autonihilării: "Și aripi mari, / Aripă ca de plumb / Ne duc în zbor / Iluzii ce ne mint...". "Amurgul", "violetul", "viorul", "cenușul" (vol. *Muguri cenușii*) revin în mod constant în poezia sa, conferindu-i o natură elegiacă grevată, în mod paradoxal, pe un fond vital, de tenacitate și de rezistență în fața ingratitudinilor unui destin care, conexat totalmente la geniul bacovian, a fost acela (înainte de a fi în folosul propriei dezvoltări) de "soție", infirmieră și agent literar. [1] Din aceste motive, Agatha Grigorescu - Bacovia și-a temperat cu condescendență exploziile lirice, lipsa de inedit a tematicii fiind suplinită de o statornică și admirabilă atitudine față de opera acestuia, atât în timpul vieții lui, cât mai ales în postumitate. POETUL devine el însuși tema de reflecție poetică în zeci de texte, de la *Singur* (poezie scrisă în 1924) până la cele din ciclul "În memoriam" (prezent în vol. *Versuri* din 1970), adevărate tănguiuri orifice (câteva titluri: *Măna poetului*, *Căsuța noastră*, *Aniversarea, iubirea noastră*, *Ultimul vis*, *Pastel de toamnă* ș.a.). Imaginea poetului provoacă totdeauna sentimentul rememorării, detaliul din existența comună fizică și spirituală capătând semnificație lirică:

"Nu! N-a murit cu tine și trecutul!
Îl port în brațe ca pe-un sfânt trofeu..."

*L-am dus de mână ambii-n orice clipă,
Astăzi îl duc cernită numai eu..."*
(Nu a murit)

O poezie excellează prin expresivitate și forța artistică, prin modul în care poeta înțelege, în pragul senectutii, raportul dintre efer și eternitate, relevând frumusețea indicibilă a clipei: "Frunza zboară / Se tot duce / Pe drum strâmb / Pe la răsucire... / Gândule / Fugi s-o ajungi / Sa-i fii lacrimă / Prin dungi / Sa-i fii aprinsă / Facie / De se va îngropa / Sub glie" (*Frunza zboară* din vol. *Cu tine noaptea*).

Proza caldă din "fresca marină" *Terase albe* profilează aderența poetei la realitate și este adresată, bineînțeles, tot POETULUI: "Tie, poetul meu, care (îi ai irosit inspirația în atmosfera unui târg banal, sau în capitala atât de vitregă visării și atât de nepasatoare poeziei). Deducem aspră poeziei către spațiul absolut, către Arcadia poetică demnă pentru geniul bacovian.

Memorialistica (susținută de un număr mare de interviuri, dialoguri și convorbiri despre viața și opera lui Bacovia [1]), de un

subiectivism pronunțat, fixează imaginea unui Bacovia abulic, detașat de realitățile cotidiene, însă extrem de interiorizat și sensibil până la nevroză, dar și profilul de luptător al autoarei, de neimaginat decât în postura de "agent literar", în permanentă relație, mai mult sau mai puțin agreabilă, cu administrația locală sau autoritatea literară.

Agatha Grigorescu - Bacovia a înțeles mariajul cu Bacovia în primul rând ca pe o datorie morală față de o mare personalitate literară, avaturile vieții (rememorare cu aceeași frenetică atitudine de combatant și în ultimul volum de memorii publicat în 1995) martirizând-o finalmente. În afara insolitei figuri bacoviene, în primele două volume de memorialistică *Bacovia. Poezie sau destin*, se rețin schițele de portret literar ale unor scriitoare: Laura Vampa (Vaian), Aida Vrioni, Constanța Hodoș, Adela Xcnopol, Natalia Negru, Izabela Sadoveanu, Margareta Miller-Verghi.

Agatha Grigorescu - Bacovia rămâne un destin literar de reconsiderat.

3. Referințe critice (selectiv):

a) în periodice: 1. F. Aderca, Sburătorul, IV, 1926 (*Muguri...*); 2. G. Bacovia, *Căminul nostru*, 10-11/sept.-oct. 1927 (*Muguri...*), reproduc în *Opere*, Buc., Ed. M., 1978, p. 412; 3. N. Balota, RL, 37/1971 (*Poezie...*); 4. E. Budău, *Ultima Oră* (Bacău), 8 mart. 1995; 5. C. Calin, A, 9/1971 (*Poezie...*); 6. *Idem*, A, 132/1977 (*Eftuvii...*); 7. *Idem*, A, 141/1980 (*Șoaptele...*); 8. *Idem*, A, 6/1982 (*Ultimii...*); 9. R. Cărnei, A, 4/1968 (*Poezii...*); 10. C. (odrescu) Grigore, A, 4/1970 (*Cu tine...*); 11. M. Cosmescu, A, 3/1995; 12. I. Dănilă, ABC (Bacău), 1(17)/1986; 13. Florica Dimoflache, A, 122/1975; 14. M. Drăgan, *Scrisul bănețean*, 5 mai 1963; 15. Aureliu Goci, *Ultima Oră* (Bacău), 1 sept. 1995 (*Posteritatea...*); 16. Corneliu Lupeș, RL, 9-10/1995; 17. D. Mitrana, VR/9 sept. 1971 (*Poezie...*); 18. Jeana Morărescu, VR, 4/1971; 19. Gh. Patraru, A, 12/1995 (*Posteritatea...*); 20. G. Pruteanu, CL, 9/1973; 21. S. șerban, A, 10/1965; 22. E. Uricaru, S, 8/16-30 apr. 1973 b) în volum: 1. C. Calin, *Dosarul Bacovia. I. Eseuri despre om și epocă*, Bacău, Ed. Agora, 1999 m p. 237.

Eugen BUDĂU

¹ C. Calin, Interviu cu A. Grigorescu-Bacovia, A, 143/1980, p. 12

² Agatha Grigorescu-Bacovia, *Posteritatea Poetului*, Bu., Ed. Bacoviana, 1995, p. 68

³ *Ibidem*, p. 73

⁴ *Ibidem*, p. 76

⁵ Ateneu, 148/1981

⁶ Anul de naștere sapat pe cruce a rămas până astăzi, cronat, 1885.

⁷ Au participat Gabriel Bacovia, Tudor Opris, Octavian Voicu, Ioan Dănilă, Eugen Budău, Aurel Jămneală.

⁸ Aici publică poeziile *Dezvoltări și Seara de toamnă*, AC, 4/1925, *Seara alba*, AC, 6/1925, *Idealiul meu*, AC, 8/1925, *Fiori*, AC, 10/1925, *Intimitate*, AC, 13/1926, *România*, AC, 1(21)/1927, *Vraje de iarnă*, AC, 6-8(26-28)/1928, *prozele Ghesal unui solitar*, AC, 4/1925, *Viziuni*, AC, 6/1925, *Macul răs*, AC, 7/1925, *Gânduri de toamnă*, AC, 13/1926; recenzia George Bacovia, *Scănteie galbene*, AC, 15/1926.

⁹ M. Straje, DP, p. 311

¹⁰ Constantin Calin, *Dosarul Bacovia* [Eseu despre om și epocă], Bacău, Ed. Agora, 1999, p. 240

¹¹ Sevasla Balășescu, *Căntărea României*, 8/ aug. 1981; Valeriu Boida, AA/1988; C. Calin, A, 143/1980; I. Dănilă, A, 10/1992; *Idem*, *Fântâna Blanduziei*, 6/1995; Cornelia Digola, Luc., 32/9 aug. 1975, Marius Pop, LLR, 3/1981; *Idem*, *Tribuna*, 39/17 sept. 1981; Tania Radu, *Flacăra*, 39/24 sept. 1981; Ion George Seitan, *Orizont*, 17/3 iul. 1987; Daniel Tei, *Orizont*, 36/11 sept. 1981; Corin Tudoran, Luc., 21/21 mai 1977.

Aurora BARCARU sau bucuria luminii

Mai întâi de toate trebuie să recunoșc că întâlnirea cu poezia Aurorei Barcaru nu poate să prilejuiască decât momente cu totul speciale, momente ale unei bucurii nedismulate. Gândesc că tocmai aceasta este până la urmă menirea textului: de a retrasa existența celui care vine în contact cu opera, de a avea acea forță să reinventeze niște coordonate „canonice”, să îl fure și apoi să îl lase să revină în realitatea privită de „ochi transfigurați”. Deși puerele, rândurile de mai sus se încarcă de adevăr în urma lecturii poeziilor semnate Aurora Barcaru. Într-o mică paranteză menționez și faptul că am întâlnit-o pe semnatară versurilor o singură dată dar simpla prezență a însemnat pentru mine o posibilă cale de a mă apropia și de a înțelege ori mai bine zis de a simți un univers marcat de finețe ce stă sub categoria senzorialului. Adunând o experiență poetică însemnată, Aurora Barcaru obține premii literare importante printre care și premiul special la Concursul Național de Poezie „Ion Minulescu”. Este autoarea a cinci volume de poezii - „Anotimpul albastru” (în colaborare cu Geo Calugăraș), „Drumul singurătății”, „Geneza seminței”, „În alger și negru”, „Aripi imaginare” - volume ce pot da oricând mărturia unei conștiințe poetice deosebite. Cele scrise până acum stau sub semnul superlativului dar paradoxal poezia nu rămâne în sfera excepționalului. Nu este genul de scriere care sparge tiparele dar, tocmai de aceea, sunt convins, reușește să creze un orizont larg de posibilități poetice.

Voi pleca la drum ajutat de cuvintele lui Vasile Sporic care se așază perfect peste realitatea versurilor: „Muzicalitatea versului Aurorei Barcaru ține de o interioritate în care pulsează, optimidic, jubilația existenței. Oricât de grave, emoțiile trec printr-un filtru de pudgare optimista”.

Înca de la primul volum liric impresioncizat, propunând cititorului o bogăție de sentimente ce se află grupate toate sub un lucid spirit contemplativ, „În alger și negru”, poezia care deschide de altfel primul volum, creează o atmosferă fără nimic înfiorător. Posibilele așteptări ale cititorului de azi - create încă din titlu - sunt dejucate cu măiestrie de învidiat. Poeta împrumută de altfel instrumentele peisagistului. „Ziua e departe / În temple se închină, / Noaptea cenește / În valuri se coboară, / Și ca o pădure / Se-mprăștie ușoară / Când ingerul de aur / Privește în grădina...” Imediat, poezia ce urmează („Lili”) îmbogățește de data aceasta spațiul lung prin câmpul semantic acoperit de cuvinte precum „rouă”, „bucurie”, „vesela”, „vioaic”, „jucăușă”, „alba”, „gingașă”, „răcoare”, „garofala”, „trandafirul”.

Bucuria, toată lumina din poezia Aurorei Barcaru este dată de o căutare continuă a prezenței divine ce se observă de-a lungul tuturor volumelor. Există un joc al direcțiilor ce conduce către comuniunea totală. Deși puțin stângaci - înădunat de context - versul „Vise deșarte” nu coboară valoric poezia care explică nu menirea poetului ci a condiției umane în general. E interesant cum o viziune de tip clasic se încarcă cu o trăire tipic simbolistă: „Tu ești lumina, / Eu sunt grădina / Tu ești ulciorul, / Eu sunt izvorul, / Tu bautorul, / Eu sunt o carte / Tu ești o noapte / Care împarte / Vise deșarte / În dulce somn / Dor pentru om, / Tu ești zefirul, / Eu trandafirul, / Când fi-vei toamnă / Eu fi-voi doamnă, / Eu sunt culoarea / Și elixirul, / Tu ești potirul”. („Tu ești potirul”). Universul copilariei reprezintă una dintre temele predilecte ale autoarei. Reîntâlnirea cu acest spațiu diafan, scaldat în bucurie, prilejuește reproșul trecut: „Tu m-ai trădat, precum / Prietna mea bună / În loc de bun rămas / Mi-a spart o jucărie, / Dar clopotul sună! / Caci ești și vei rămâne / A mea copilarie!”

Dragostea pentru natură depășește obișnuitul. „În crângul cu dor” sau „Eminesciana” sunt titluri ce propun legătura dintre om și natura transfigurată. Versurile amintesc de cadrul feroc al basmelor. „Dar sunt ciută, sunt și iarba! / Sunt Domnița Rozalce, / Eu grăunțelul de rouă / Îi adaug o scântecă”, „Eminesciana”, „Dor de Dobridor” este estetic vorbind unul dintre cele mai încheiate gânduri poetice. Aducerea aminte funcționează apelând la detaliu: „Mi-e dor de satul depărtat și mic / Ascuns între salcâmi și oțetari. / Cu trei conace și un monument, / Și de casa nouă din chirpici / Posomorâtă și neluminată, / Ocrotitoare pentru venetici, / Dar mai ales de fruntea tatii, lată! / De straiul meu din lână fără mâneci, / De ghețele cu talpa dezlipită, / De-acei fior ce-mi cuprindea ființa / În drum strivind zapada mohorâtă...” „O vară la Predeal” anunță „Psalm”-ul de mai târziu inclus în același volum. „Dansul culorilor” certifică pentru încă o dată disponibilitatea autoarei pentru registrul vizual. Singurele rostiri care întuneacă imaginea unei lumi patriarhale sunt prilejuate de revenirea în realitate: „În mizul de noapte se rănesc potiere / Tipa copii fără somn, la ziua de mâine / Să-mpartă un hamburger cald și un colț de plăcere! / Delicate vin zorile și scot din unghere / Ceața ascunsă în trombon și duhoare, / Maști de carton zdrențuite plutesc în cadere, / Combinatul împrăștiu fum din enorma țigară... / (Edilul și orașul)”. Alături de „Eminesciana” avem și tributul adus lui Bacovia: „Străzile parca-s păraie secate / Apoi colorate, / Trece salopete prin fum de tămaie / Cu maști de lămaie / O batrână sărmană lângă biserică / Răde isterică...”

Am acordat cel mai mult spațiu primului volum de poezii din două motive: mai întâi am avut în vedere prospektiva versului; în al doilea rând, în afara unei prețiozități ce ține mai mult de forma discursului, următoarele volume readuc în atenție temele, motivele, gândurile, sentimentele surprinse încă de la primii pași în cele ale poeziei. În cel de-al doilea volum sunt câteva poezii peste care nici o lectură nu poate trece fără un repaos meditativ. Drumul propus de Aurora Barcaru scapă chiar momentul precizat exact (decembrie - „Încotro am plecat sănille”) și este unul către clipele imemorabile de ființare, un drum în căutarea originilor, a identității. Aceeași idee se întâlnește în „La moși” ori „Statulele de lemn”: „Din lut mă fac uleică / Să mă întorc la moși, / Ca floarea din zapadă / În cuib de rândunică, / Să aud în zile pline / Cântatul de cocosi”. („La moși”) Revin accentele bacoviene în „Vals nebun” dar perspectiva se deschide din nou a dată cu „Spovedanie” - nevoia de comuniune harică - „De Paști” ori „Cine ești?”. „Împuținat mi-e sufletul și greu, / M-aș departa fugind într-o pustie / Să-l pot ruga-n ascuns pe Dumnezeu / Să-mi pună aripi de porumb și mie, // Să pot zbura, să-mi pot a odihni / Împovăratul cuget de păcate! / Să-mi spună câteva ca nu-i târziu / Cât mă socot ca pot a mă întoarce / În Betabara, locul veșnic viu, / Cu apă și cu duh a mă prefăce?” („Spovedanie”). Calea singurătății nu rețuza speranța ci chiar o afirmă. Aripiile autoarei întesc către „Iertare și iubire mai presus” („De Paști”). „Geneza seminței” și următorul volum aduce clipe de o și mai mare limpezime poetică. Nevoia de liniște („Ziua împăcării”) se împletește armonios cu prezența lui Dumnezeu („Ma rog, tic”) „Să nu trecem nepăsători”, „Ajută-mă, Doamne”, „Rugăciunea Evei”, „Maturatori de vise”, „Nu mai sunt fluturi” sunt toate meditații asupra esenței ce îmbracă un ton ultimativ.

Am lăsat la urmă, cum era și firesc, ultimul volum al Aurorei Barcaru, volum ce îmbracă în forme ocrele crezul poetic formulat în cărțile anterioare. Nu pot acum decât să încredințez hârtie (macar) două exemplare reușite din ciclul haiku-urilor: „Jubesc lumina, / Până și cea dintr-un al / Patruns în negru”, „În tainic val / Un fluviu învolburat / S-a numit suflet”.

Închid această prezentare cu certitudinea de a nu fi putut pași în universul poetic creat cu instrumentele criticului literar și cu mulțumirea de a fi înțeles că o astfel de poezie se susține analizei riguroase pentru a răbăni în sufletul cititorului. Peste toate cele scrise se așază plăcerea lecturii.

Marius MANTA

Două suflete - poem sau lungul drum al zilei către moarte

Grație bunei inspirații a unui editor care se respectă, Cornel Galben, unui artist plastic de anvergură națională, Ilie Boca, cărui îi datorăm coperta și ilustrațiile, dar, în primul rând, unei traducătoare pline de har, Elena Ciobanu, ce n-a rezistat ispitici atât de generoase de a așeza fața în fața două suflete-poem, Sylvia Plath și Ted Hughes, cititorul (să sperăm că nu numai din Bacău) are în fața o carte tulburătoare și provocatoare, ca un vis adolescent de iubire, încărcată adesea însă de semne thanatice, ca un gând așezat de senectute: „Lady Lazarus” și **hoțul de lumină**”, apărută la Editura Corgal Press, Bacău, la sfârșitul anului ce tocmai s-a scurs.

Cel puțin zece texte (din cele douăzeci de poeme) publicate de ficcare din cei doi poeți au titluri identice sau foarte asemănătoare, acest lucru exemplificându-se prin faptul că textele Sylviei Plath au fost selectate - firesc - dintre poeziile scrise de aceasta între 26 februarie 1956 („**Urmărire**”) și anul 1963, când s-a sinucis („**Totem**”), pe când textele poetului englez, scrise în replica, au fost selectate din ultimul său volum, „**Scrisori pentru ziua de naștere**”, elaborat în 1993, dar definitiv și publicat în 1998, deci la peste trei decenii de la moartea tragică a Sylviei Plath și la câteva luni de la sfârșitul acestuia. Este, cum se exprima traducătoarea undeva, un adevărat „**labirint**” al vieții și al morții, prin care cititorul „are deplina libertate de a se plimba”.

Chiar titlul prezentului volum mi se pare unul foarte fericit ales: „**Lady Lazarus**” (după un text al Sylviei Plath apărut în 1961) și „**hoțul de lumină**”, sintagma prelucrată dintr-o altă poezie a aceleiași („**Rivalul**”) și care-l viza direct pe Ted Hughes.

„**Lady Lazarus**” ar putea avea conotații biblice (explicația cea mai probabilă), după cum preciza chiar autoarea: „*Ea e Phoenix, spiritul libertății absolute*”, pentru a renaște trebuie să moară și acesta e harul ci cel mai de preț. Etimologic, situația este chiar mai generoasă. Lazar vine din cbraicul Eliazor contaminat cu teoforicul Elohim, de unde - de fapt - a rezultat forma arameică transmisă de „**Biblie**”. Dacă mai adăugăm faptul că englezescul „**lazarus**” înseamnă „*cerșetor, sărac, bolnav*”, avem o îmbogățire de sensuri ce nu ne poate lăsa indiferenți: „**hoțul de lumină**”) și...**cerșetorul!!!**” iar combinația **Lady Lazarus** este o construcție oximoronică de mare expresivitate, cu totul potrivită mesajului mai adânc al textelor.

Dacă poeziile Sylviei Plath, ce urmează un itinerar aflat sub semnul unei fatalități tragice, se organizează ca o confesiune dramatică a unei conștiințe traumatizate de absența tatălui, a iubirii atât de mult răvnită („*Sunt locuită de un strigăt! Noaptea, falăie în afară Cântând, cu cângile, ceva de iubiri*”), discursul lui Ted Hughes, soțul și iubitorul, apare ca un pandant, ca un seismograf sensibil al durerilor devastatoare ce-l copleșesc după atâtea decenii: „*Ce se întâmplă în inimă se întâmplă*”. Textele ci, având în vedere că au fost scrise la scurt timp după unele evenimente, cel puțin semnificative, din viața cuplului, sunt patrunse de un întunecat presentiment al morții, exprimat într-un stil concentrat, într-o imagistică lapidară și percutantă. Poetul englez, un avid observator al lumii naturale, scrutăza trecutul pentru a descifra semnele răului, spaimele, poezia ci ca o adevărată hartă a suferințelor, imaginile terifiante ce-i băntuiau conștiința. Livrescul, miticul constituie o componentă mai evidentă a poeziei acesteia, în ciuda faptului că scenariul poetic are un plus de transparență, o articulație mai fermă. „**Scrisorile aniversare**” reliefează fiecare etapă a relației sale cu Plath, punctând înfiorat fiecare alunecare spre „**edenul radioactiv**”, miezul infernului din chiar sufletul ci. Deci prin această coborâre în

Infern, Sylvia Plath a tânjit eliberarea, în timp ce Ted Hughes își cauta izbăvirea; doar urmând-o el are șansa unei renașteri: „*Te eliberaseși de tine însăși în flăcări. Nou-născutul nostru! Era propriul tău eu în flăcări*”.

Simptomatice este îndârjirea celor doi de a învinge timpul, de a-și cunoaște viitorul, cel puțin: „*zile înfloritoare*”, „*furtuni năprasnice*”, „*spor la recoltă*”, „*distrugere*” (Sylvia Plath). Ceea ce părea drept o prevestire încărcată de echivoci în poezia ci, la Ted Hughes se concentrează într-un blestem: „*Vaus crîlvere bîenot!*” pe care n-a putut să-l recepteze cu adevărat. În alta parte, un spirit „*A încheag! Răspunsuri macabre, obscure*” („**Quija**”) și le prezice prețel grup pe care-l aveau de plată: „*Celebritatea va strica totul!*” (4 iulie 1958). Biograficul, atunci când apare, nu numai că nu distruge fiorul liric, dar chiar asigură tensiune existențială acestor versuri ce depășesc cu mult datele unui discurs emoțional. Cercul se va uni cu mlaștina, crosul cu moartea, caldura sângelui cu întunericul. În viziunea Sylviei Plath *tabla de spiritism* (**Quija** în engleză) ascunde „*un zeu înfrigorat, zeu al umbrelor*”, poate chiar „*obsesca regină a morții*”. Prin exces, asemenea imagini funebre capată un aer terifiant. Tot așa cum o pictură a lui Daumier Rousseau naște versuri patrunse de un spirit maladiv, de o teribilă intensitate: „*Cântă o lume de șerpil De legănări și-ncolăcirii, din străfundul de șarpe! Al minții lui!*”. Vocea subconștientului devine din ce în ce mai puternică, până la mult așteptata „*topeală de ape verzi*”, până când, „*apele verzi se vor întoarce la apă*” (Sylvia Plath - „**Îmbălnțitor de serpi**”). Ca și în alte locuri, textul pandant al lui Ted Hughes se exercită ca un comentariu lucid și sornonitor: „*Ai deșgropat ceva mai adânc decât versurile noastre! O știință ca jumătățile unui magnet spart!*”.

„*Scrisul tău era și frica ta*”, afirma poetul, identificând cu precizie sorgintea și genunea poeziei Sylviei Plath, născută din spaime și înobilată prin sufărință. *De câte ori scriai! Te opreai la mijlocul căvântului! Să te uiti mai îndeaproape la el, negru, bombat între degetele tale!* Teroarea înfălindu-se, oricând! Ar fi putut exploda și lua de la tine! Pe soțul tău, pe copiii tăi, trupul tău, viața ta!” („**Temerari**” - Ted Hughes). Teamă și resemnare, recunoaște poeta: „*goluri reci se apropie*”, pentru ca ridicând privirea spre ceea ce ar fi trebuit să fie largul zării să constate pe un ton voit neutru: „*Nu există pomi ori păsări în lumea asta! Nu-i decât o lehamite*” („**Temerari**” - Sylvia Plath).

Mai livresc, dar nu mai elaborat, poetul din Yorkshire, laureat în 1984, și deținător al premiului Whitbread în 1998, a avut de apărut nu numai o poziție, dar în primul rând și-a propus să se disculpe în fața posterității, motiv pentru care - uneori - narativizează discursul, face trimiteri directe la biografia sau la poeziile Sylviei Plath, în așa fel încât imi este greu să înțeleg cum ar putea cineva să-și apropie și să guste ultima carte a acesteia fără să aibă în fața (sau, cel puțin, în minte) textele acesteia. Încea un bun motiv pentru a considera oportuna elenca Elenei Ciobanu de a pune în paralel textele celor doi creatori uniți într-un cuvânt și patima cuvântului: „*Pașeză către tine din neagra mașină a lui Lethe! Curată ca un prunc*” („**Am ajuns, am ajuns**” - Sylvia Plath).

Singura uimire a comentatorului rămâne de ce acești doi poeți - cu adevărat interesanți, nu numai prin biografia lor - n-au fost până acum traduși în românește. Avem temeinice motive să apreciem darul pe care ni-l face traducătoarea cu această eleganta și eficientă ediție, în speranța că va urma macar o antologie din poezia Sylviei Plath, ce are șansa de a câștiga admiratori pe tarâm românesc.

Mircea DINUTZ

Opoziția românilor ortodocși față de deciziile Curții de la Viena

În arhiva rezultată din activitatea cardinalului Albani, care s-a autoconsiderat protector al episcopului Inochentie, se păstrează un document important privind organizarea Episcopiei greco-catolice românești de Făgăraș.

Documentul a fost scris în limba italiană și se păstrează în Arhivele Secrete ale Vaticanului, fond Albani, vol. 197, f. 307-309. După cercetarea fondului respectiv, am solicitat microfilmarea documentului. Microfilmul este păstrat la Arhivele Naționale ale României, București, Colecția microfilme, Vatican, roia 49, microfilmele 667-672.

„Informare asupra a ceea ce s-a petrecut cu privire la noua biserică de rit grecesc, care urmează să se înființeze în localitatea Făgăraș, Transilvania.

Maiestatea sa imperială, împăratul Carol al VI-lea, înca de la 15 decembrie 1715, prin diploma sa, adresată stăpânului nostru, și-a exprimat dorința de a veni în ajutorul religiei catolice din Transilvania, prin sporirea cu opt mii de florini anual a veniturilor cultului latin de acolo și ale bisericii episcopale din Alba Iulia, precum și instituirea altor noi canonicate. Această soluție a fost propusă spre dezbateră Sacrei Congregații Consistoriale, înainte de 16 mai 1716, apoi în jurul datei de 3 decembrie același an, a fost elaborat decretul care ar fi trebuit să confirme această dotare suplimentară cu aprobare apostolică, urmând ca întăriturile să fie făcute ulterior, în conformitate cu drepturile acordate mai de mult pentru bunurile bisericii, sau pentru taxa obligatorie.

În continuare, pentru a prevedea mai multe avantaje spirituale în favoarea populației din provincia respectivă, în același an 1716 s-a gândit și instituirea unei noi biserici de rit grec în localitatea Făgăraș, ajunsă sub controlul fiseului regal, după moartea printului Apafi, astfel ca românii, rutenii și sârbii, care trăiau într-un număr foarte mare în această zonă, să-și aibă propriul păstor. Maiestatea sa imperială a transmis cererea respectivă către Prea Fericitul Părinte, prin intermediul monseniorului nunțiu apostolic, acum domnul cardinal Spinola, care a raportat secretarului de stat, prezentând tot ceea ce privește patronatul și orice altă împrejurare, căci toate trebuie să contribuie la organizarea unui nou episcop.

În termeni similari s-a prezentat problema și în lucrările Sacrei Congregații a Propagandei Fide, în care s-a și hotărât că s-ar putea proceda la cererea de urgență; dar, în același timp, deoarece a fost hotărât ducerea la îndeplinire de către Sacra Congregație Consistorială, că trebuie să se constate dacă este adevărată, reală și eficientă dotarea și să se examineze tot ceea ce privește patronatul și orice altă împrejurare, căci toate trebuie să contribuie la organizarea unui nou episcop.

Pentru toate acestea, i s-a încredințat aceluiași monsenior nunțiu obligația de a întocmi procesul asupra diecezei și tuturor celorlalte calități stabilite. Dar, între timp, soscău la Congregația Propaganda Fide noi cereri de urgență, care prezentau alte daune grave, ce făceau cunoscute suferințele îndurate de către populația respectivă din cauza absenței unui episcop al ritului în cauză, printr-un bilet adresat secretarului Congregației Consistoriale, prin care s-a făcut cunoscut că, s-ar putea recurge la un vicar apostolic pentru rezolvarea situației. Acțiunea a avut efectul că, la adunarea ținută în 9 iulie 1717, a fost decisă pentru asemenea funcție, cu aprobarea Sfântului Scaun, parintele Ioan Patahi, același pe care împăratul însuși hotărâse să-l susțină drept candidat la noul episcop. Între timp, acesta a intrat în rândurile calugarilor din ordinul basilienilor, pentru a putea deveni capabil să i se încredințeze responsabilitatea unei biserici răsăritene.

Deoarece „fabricarea” procesului întârziea în Viena, din cauza lipsei probelor necesare, a fost adresată solicitarea ca, instrumental de lucru să fie întocmit în Roma. Însă situația făcea ca și acolo să fie întâlnite dificultăți și mai mari, s-a hotărât să fie ținută la această curte o congregație particulară, care s-a și întâlnit la 9 martie 1718. Aceasta adunare a fost constrânsă a reflecta cel mai mult asupra consecințelor negative și daunătoare, pe care le-ar putea provoca întârzierea numirii amintitului vicar apostolic.

În sfârșit, în adunarea ținută la 28 iulie din același an 1718, a fost transmis și procesul de cunoaștere pregătit de monseniorul nunțiu apostolic în Viena, s-a anunțat îndoiala

cu privire la adevărata și efectivă datare, așa încât să se poată proceda la organizarea noii biserici. Atunci s-a hotărât ca examinarea acestei situații să fie făcută de către miniștrii imperiali. Condițiile au fost studiate la cea mai apropiată întrunire, în care s-a decis, prin constatarea dedusă, ca posibila organizarea noii biserici, fără a prejudicia drepturile episcopului catolic, fapt ce a avut răsunet la Sfântul Scaun, și fiindcă această măsură nu contravenea nici dreptului de a concesiona, de a prezenta și de a numi al împăratului, așa cum apare în decretul de mare extindere, emanat asupra acestei chestiuni.

Atunci când era deja încheiată afacerea, solicitată mai înainte cu atâtă insistență, totul rămăsese supus neprevăzutului, deoarece a apărut dificultatea cu privire la expediere, fiindcă nu erau stabilite cheltuielile necesare, problemă asupra căreia, cu bincuvântare, se complăcea să declare că aceasta privea bula noii dieceze, iar asemenea obligație financiară urma să fie plătită de către însăși maiestatea sa prin obligația patronatului, pe care îl câștigase. Fiind vorba de un mare conducător de stat, nu se intenționa să se acorde nici un fel de scutire, dar din contra, pentru expedierea bulii noului episcop, luându-se în considerație că era vorba despre o persoană săracă, s-a hotărât trimiterea ei pe cale secretă.

Deci, opoziția, care se face în privința plății celei dintâi bule papale, chiar și într-un oarecare cont, este convenabilă, în primul rând, pentru faptul că, Sanctitatea Sa acordă grație pentru cel de al doilea acces la necesitatea celui prezentat, care nu concură cu cel ce prezintă.

În cel de al doilea rând, deoarece evitarea expedierii bulii papale înseamnă că acțiunea n-ar constitui înălțarea unei noi biserici și o negare a ceea ce apare în modul cel mai evident, dar să se studieze din nou scrisorile imperiale, unde se specifică tot timpul despre o nouă fundare de către Viena, sau rezoluțiile Congregației Propaganda Fide, ca și decretul Congregației Consistoriale, acte prin care s-a dispus în mod unitar și în deplin acord o nouă organizare ierarhică în folosul cultului greco-catolic.

În afară de acesta, pentru a nega că ar fi așa, convine să se arate, că aceasta a fost prima biserică organizată aici, fapt ce nu se poate proba cu certitudine în privința vicarilor apostolici, care au mai funcționat și în alte rânduri în Transilvania, chiar dacă au avut caracter episcopal pentru alte biserici în părțile respective, este sigur că până acum n-au existat episcopi greco-catolici în provincia respectivă.

În cel de-al treilea rând, deoarece platind o astfel de bulă toți ceilalți suverani, așa cum a procedat și Regele Portugaliei, în ultimul timp pentru expedierea patriarhatului din Lisabona și Bisericii Sfânta Maria din Bellon din Grand Para, în Morguone, ni se poate trata în mod diferit acest caz, prin exemplul care s-ar oferi și reflexiile pe care trebuie să le aibă față de cei care au plătit deja.

La acestea ale lor, deoarece se discută corect despre o cheltuielă fără prea mare importanță, asupra căreia și-ar fi exprimat intențiile față de cardinalul Spinola, la Viena, numitul conte Zizindorff, cancelar al Curții Imperiale, care, aflând că ar fi vorba despre o sumă derizorie, doar de două, trei mii de florini, înclină să considere asemenea dificultate, ca pe o problemă asupra căreia s-ar putea conveni cu ușurință.

În ultimul rând, se ia în considerație și faptul că stăpânul nostru a prevăzut suficient în favoarea populațiilor menționate mai înainte prin stabilirea preotului Patahi ca vicar apostolic al lor, în cazul în care, pe de o parte, Curtea de la Viena n-ar permite trimiterea lui acolo în calitate de vicar, iar pe de altă parte, s-ar întârzi expeditiile necesare, rămâne ca Sanctitatea Sa, cu consolare că n-ar fi omis nimic din ceea ce i se cuvine prin contribuția făcută în beneficiul acelor oameni din Transilvania, care urmează ritul greco-catolic.”

Documentul elaborat cu lux de amănunte exprima marile adevăr al neaderării românilor ortodocși la cultul organizat din interese politice ale împăraților din Viena. Tergiversarea numirii primului episcop greco-catolic, încercarea soluției intermediare a vicarului apostolic „in partibus” conving asupra stărilor de fapt. „Fabricarea” procesului asupra cunoașterii diecezei constituie alt argument al aceluiași stări reale, deoarece nu exista o eparhie greco-catolică în această parte a pământului românesc. Discutarea chestiunii a fost de lungă durată, iar rezolvarea ei a fost realizată cu distrugeri de biserici ortodoxe, confiscări de bunuri muncite de românii ortodocși, precum și cu multe crime săvârșite împotriva neamului românesc.

Prof. dr. Dumitru ZAHARIA

**10 ani cu
AGRICOLA
INTERNAȚIONAL**

1992 – 2002

**Noi producem,
Dumneavoastră alegeți!**

Bacău, Calea Moldovei 94, tel.: 0234-17.76.00, fax 0234-51.65.75

O mezzosoprană din Dărmănești a cântat la Opera Bastille din Paris

Dacă despre viața culturală a tânărului oraș Dărmănești se poate afirma că e "sublimă, dar lipsește cu desăvârșire", iată că de aici mai răzbate din când în când câte un ecou și chiar dacă evenimentele au loc pe alte meridiane, ne grabim să le consemnăm, cu atât mai mult cu cât ele aduc faimă nu doar urbei de pe Valea Troțușului.

Deși nu știm dacă numele **Corneliei Oncioiu** înseamnă ceva pentru foștii ei consăteni, vă putem informa că absolventa Secției de canto a Facultății de Muzică din cadrul Universității de Vest din Timișoara a izbutit să-și croiască un drum strălucit în muzică, la cei 29 de ani câți numără având deja un palmares impresionant. Elevă de excepție a râvnitelor "Master Class" organizate de celebra soprană Mariana Nicolesco, tânăra mezzosoprană dărmăneșteană a apărut în numeroase spectacole și a câștigat premii prestigioase, între care se detașează Premiul Special al Concursului "Neue Stimmen" de la Gutersloh (Germania), competiție la care au participat peste 1200 de candidați din toate marile centre muzicale ale lumii.

Cu alți 200 de soliști vocali de pe mapamond s-a bătut vara trecută, când a obținut una din cele 5 burse de studii oferite de Centrul de Formare Lirică al Operei Bastille din Paris, fiind în scurt timp distribuită în rolul Corneliei din **Julius Caesar** de G. Haendel. Succesul repurtat a propulsat-o apoi și în alte distribuții, numai în ianuarie 2003 concertând la Opera Bastille, Opera Mare din Paris, Școala Națională de Muzică și Palatul Garnier.

În ultimele concerte susținute la Opera Bastille a interpretat, astfel, arii și duete din creația mozartiană, dar lucrările care au impus-o atenției specialiștilor de la Radio France International au fost Aria Azucenei din **Trubadurul** de Giuseppe Verdi și Duetul Florilor din **Madame Butterfly** de Giacomo Puccini. Interviu acordat redactorilor prestigioasei instituții și difuzat pe post la o oră de maximă audiență a fost apoi preluat de presa pariziană sub genericul "O mezzosoprană din România cântă la Opera Bastille din Paris". Pe când și un concert alături de Orchestra Filarmonicii "Mihail Jora" din Bacău?

Cornelia ONCIOIU

Dana PROTOPODESCU

Pianista Dana PROTOPODESCU revine la Electrecord

În vreme ce mai tinerele sale colege încearcă să se afirme peste hotare, pianista **Dana Protopopescu**, absolventă a Conservatorului din Bruxelles și a cursurilor de la Hodeschule Fur Musik din Hanovra, revine tot mai des în țară și, aproape de fiecare dată, nu ocolește Bacăul, oferind melomanilor concerte de excepție. Cu prilejul celui susținut la începutul acestui an ne-a bucurat o dată în plus, dăruindu-ne unul din primele exemplare ale noului CD editat de Electrecord. Sub bagheta dirijorului Horia Andreescu și cu acompaniamentul Orchestrei Naționale Radio, distinsa interpretă izbuteste să-și realizeze un vis mai vechi, acela de a-i reuni și în concert pe cei ce au fost soț și soție, Clara și Robert Schumann.

Iar dacă posteritatea marelui romantic nu mai e pusă de mult sub semnul întrebării, cca a nu mai puțin celebrei pianiste s-a arătat a fi destul de ingrată, mai ales când a fost vorba de creațiile sale componistice. Astfel, deși a lăsat moștenire 23 numere de opus, marea interpretă a lui Beethoven, Chopin, Mendelssohn, Brahms și, nu în ultimul rând, Schumann nu și-a găsit până la româncă Dana Protopopescu o tălmăcitoare pe măsură. Strălucita pianistă și-a făcut, de altfel, un program din descoperirea și promovarea creațiilor compozitoarelor din toate timpurile, iar **Concertul pentru pian și orchestră în la minor, op. 7** e înscris la loc de cinste în repertoriul său, care numără mai bine de 50 dintre cele mai frumoase și cunoscute concerte pentru pian și orchestră.

Trăirea artistei e la fel de intensă ca a compozitoare, delicatețea tușelor reconstruind universul frământat al partiturii, avânturile și reținerile specifice romantismului ilustrat cu o forță aidoma lui Mendelssohn și Brahms. Colaborarea cu orchestra e perfectă, ca și în cea de a doua operă încrustată pe disc: **Piesa de concert pentru pian și orchestră, în sol major, op. 92** de Robert Schumann. Și în acest caz elementele lirice sunt intersectate cu cele pline de energie, cu mișcări vioaie redată cu finețea și rafinamentul specifice reputei interprete.

Revenirea în discografia românească a Danei Protopopescu nu poate decât să ne bucure, fiind de așteptat înaltele elogii cu care ne-au obișnuit deja prestigioasele reviste CD Classics, Penguin Guide ori Diapason când e vorba de aparițiile sale.

Cornel GALBEN

Promenadă pe aleile romantismului

În avanpremieră primăverii astronomice, în prezența unui public elitist, degustător fin de muzică în veșminte de gală, la 11 martie, în Sala Ateneu a Filarmonicii "Mihail Jora", au cântat într-un recital pianistic la patru mâini **Mihaela Spiridon și Ozana Kalmuski-Zarea**.

O formulă concertistică destul de rar întâlnită, fapt ce se datorează dificultăților de sincronizare a protagoniștilor și mai puțin paletelor literaturii pianistice de gen. S-a cântat Fantezia în fa minor de Fr. Schubert, **Scene din Orient, op. 66** de R. Schuman și **Cântece fără cuvinte, op. 19** de F. Mendelssohn-Bartholdy, cele două interprete neascunzându-și, în acest fel, slăbiciunea și pasiunea față

de romantism. De altfel, această pasiune avea să răzbata din maniera în care cele două artiste au abordat discursul muzical: când cu grație diafană, când cu intensitate melodică apropiată de durere, când cu intermpestiv elan virtuos.

Credincioși însă adagiului că "muzica nu se redă în cuvinte", ne facem doar modesta datorie de a semnala dorința melomanului de a se reîntâlni cât mai curând cu acest Duo care a rafinat atât de delicat sunetul încât a cucerit prin acuratețe, sensibilitate și eleganță.

Dan ROMAN

Un demiurg al ideilor

Maestrul Ion Irimescu, patriarhul de la Falticeni, tronează seniorial, înconjurat de visuri materializate.

Privindu-le, te frapază faptul (susținut de un anume tip fizionomic repetat, de nefirescul gesturilor din lucrările sale) că nu lucrează după model. Fundamentalul nu reprezintă pentru artist datul exterior, ci experiența interioară, arhetipurile unei mitologii personale, chintesențe spirituale desprinse de lumea noastră, a celor patru elemente.

Materia sculpturilor lui Irimescu nu are nimic tectonic, nu e înfrântă, supusă crâncen, încăpățanată. Se subțiază fluid. Și ca atare, piatra nu pare elementul favorit al Maestrului. Bronzuri și gipsuri zvelte, alungite - o lume a zborului. Mamele sale rămân fecioare cu sâni abia înmuguriți, ținându-și pe palmă copilul, ca pe un fruct grațios, pentru ele însele uimitor. Eterne adolescente, eterne Grații, nu au carne oboșită, nu se grămădesc în jurul puiului, pieptul nu are greutatea laptelui, brațele sunt prea fragile pentru a ridica un prunc, pântecul rămâne suplu. Este, totuși, maternitate? E mai degrabă o filiație spirituală sau o geneză suav-vegetală, prin gingașă lăstărire.

Un decorativism subtil apare vizibil, de pildă, în "Sandra" sau în "Candelabru", în modelarea coșitelor, mai ales. Atitudinile statuiilor, gesturile lor sunt de o eleganță neobișnuită, nu se supun unei măsuri umane, ci au o angelică delicatețe față de obiecte: "Fata cu clepsidra" întinde cu noblețe clepsidra spre genunchi, de parcă ar fi încremenit surprinsă de prea grabita curgere a nisipului, "Sculptorul" își mângâie unelte, nu le înșfăcă, nu strânge pumnul, palmele sunt relaxate: un demiurg al ideilor, nu un salahor al materiei. "Fata cu harpa" are o atitudine studiată, ca ascultă, nu cântă. Poate corzile vibrează singure. O nesfârșită siluetă alungită, cu sâni timizi, aripi minuscule, cu care nu ar putea să zboare, cu animalitatea pieptului aproape insesizabilă. "Himera" este umbra unei imagini a celestului, după cum "Bacanta" nu ne apare ca o explozie de vitalitate, ci ca o nimfă sfielnică, ce se unduiește ușor.

Mereu același chip de femeie! Absența specificului fizionomic ține de un sublim al arhetipurilor. "Donna anglicată" sau "muza" sau "eterna fecioară" - femeia e seducția de o clipă și eterna nostalgie a unei victii.

E o lume a ideilor. E un templu al platonismului liric, al arhetipurilor transcendente, vibrând ușor în lumină.

Cumva, ceva din statura zveltă, sinuoasă, grațioasă a goticului francez târziu, cu drapaje elegante, din fericirea unui Iisus care a uitat Calvarul, pentru a iubi mai mult, din aerul celebrului "Le Beau Dieu" pare a se reflecta în opera irimesciana într-o desăvârșită comunitate de spirit.

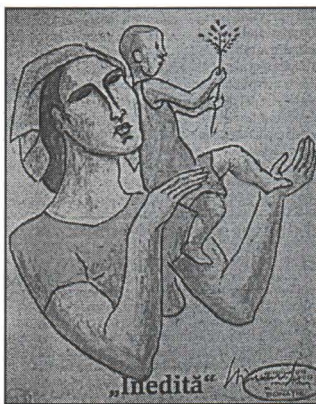
Lipsește tragicul, contorsionarea, biologicul degradat și suferind al omului. Este o lume a zeilor, a ideilor, - e clasicism în spirit și simplificare geometrică în bronz.

Grupurile statuare sunt rare. Fiecare siluetă există prin sine, își este suficiență, e o formula de matematică muzicală închisă.

În muzeul de la Falticeni este liniște. Statuile tac în ritmuri silențioase, perfecte precum constelațiile, fără timp ca și ele.

Mă întreb dacă Socrate nu ar fi renunțat la profesia de sculptor, oare idole lui transcendente nu s-ar fi văzut aidoma sculpturii lui Irimescu, oare mâna lui n-ar fi filosofat la fel de olimpian asupra materiei?

Niadi CERNICA

Ion IRIMESCU

Îmi omor timpul cu prostioare

• Interviu cu sculptorul Ion IRIMESCU

- Maestre, sunt bucuros că vă întâlnesc în noul veac de existență și vă aduc de la Bacău vestea că, la Galeriile Ad-Hoc ale Direcției Județene pentru Cultură, Culte și Patrimoniul Cultural Național s-a vernisat, pe 26 februarie, o expoziție cu desenele dumneavoastră. Cu ce gânduri ați pășit în cel de-al doilea secol?

- Gândurile în aceste zile au fost foarte mobile, trecute de la o fază la alta, cu unele schimbări, dar în totalitate cam aceleași: să nu mă depărtez de profesie în conformitate cu realitatea și să-mi traduc gândurile și vorbele celor care mă ascultă.

- Observ că nu aveți astâmpăr și lucrări în permanență. Ce vă mai proiectați pentru următorii ani?

- Îmi omor timpul cu prostioare. Fata asta pe care o desenez acum nu are altceva de făcut decât să stea de vorbă cu o lebdă. Ei, pofim! Numai ca să-mi dea mie de lucru.

- În lucrările dumneavoastră ați pomenit întâi de la desene?

- Să-ți spun ceva. Sunt desene care preocupă stilul grafic al desenului, ca să-l faci așa cum îl vezi în imaginație, și desene care pregătesc terenul pentru o sculptură sau o pictură. Indiferent însă dacă ești pictor sau sculptor, desenul trebuie să-ți fie un însoțitor permanent. Ce mai este pe la Bacău?

- Se vernisează o expoziție a tinerelor plasticiene, sunt vreo 13...

- Câți tineri plasticieni sunt la Bacău?

- Filiala UAP numără acum aproape 50 de membri, din care majoritatea sunt tineri.

- Câți anume?

- Sunt peste 20. Există o mișcare plastică bogată la Bacău.

- Tineri care promit.

- Nu numai că promit, dar au un cuvânt important de spus, începând cu Tabăra Internațională de Pictură de la Tescani, unde sunt anual invitați, și sfârșind cu numeroasele prezențe pe simezle galeriilor din Bacău, din țară

și străinătate.

- Cine conduce tabăra de la Tescani?

- Pictorul Ilie Boca. După 1990, în așezământul de cultură ce poartă numele lui Rosetti-Tescanu și cel al lui Enescu vin artiști din toată lumea, timp de o lună ei pictând și documentându-se nu numai în împrejurimi, ci și pe traseele turistice și spirituale ale Moldovei. La finalul taberei, lucrările sunt expuse la Tescani și la Bacău, o parte din ele revenind Muzeului Județean de Artă și Etnografie, care are astfel o bogată colecție de artă contemporană.

- Foarte frumos. Ce faceți cu lucrările adunate?

- Sunt expuse periodic, fie la galeriile muzeului, fie în alte galerii din județ.

- Muzele mai achiziționează?

- În afara de Muzeul de Artă, care este beneficiarul direct al Taberei de la Tescani, există și alte galerii, unele particulare, precum și Centrul Internațional de Cultură și Artă "George Apostu", unde s-a derulat în deceniul postdecembrist un important simpozion internațional de sculptură, dar au fost găzduite și mai multe expoziții în propria galerie.

- Păcat de Apostu că a murit așa de tânăr. Era un om foarte talentat.

- A fost măcinat de drama că nu este înțeles și chiar după ce a reușit să evadeze în lumea liberă, aceasta s-a adâncit, ducând cu el în mormânt această durere.

- Unde a murit?

- La Paris.

- Dacă l-ar fi întrebat cineva unde vrea să fie înmormântat, numai la Paris nu s-ar fi gândit. Eu n-aș pleca din țara mea nici mort.

- Dorința lui mai veche era de a se întoarce în pământul de la Stănișești, acolo unde a văzut lumina zilei, dar nu întotdeauna iese așa cum am vrea.

- Fiecare cu soarta lui, cu destinul lui, care i-a fost hărăzit de la naștere.

- Din câte am observat, sunteți profund legat de aceste locuri. Nu ați avut, totuși, nicidecum dorința să vă stabiliți în altă parte?

- Nu.

- Ce vă leaga cel mai mult de spațiul românesc?

- Iarna, când te gândești că vine primăvara, pe undeva în suflet găsești o speranță, o bucurie că vine primăvara. Apoi, te gândești că vine vara, vine toamna, vine iarna. Bucuria e mai descurtă durată, dar ce să faci, la... 50 de ani, câți am, am suportat toate aceste treceri.

- E bine că ai înjumătățit veacul și că sunteți tânăr în spirit, poate ne molipsiți și pe noi. Care dintre anotimpuri v-a plăcut în mod special?

- Primăvara, pentru că atunci încolțesc toate speranțele. Ai apoi la dispoziție un timp mai îndelungat, vara întreagă și o parte din toamnă. Toamna, pe sfârșit, te apucă așa o tristețe că s-a dus tot ce a fost frumos și că vine iarna, dar dacă ai făcut o viață de 100 de ani, tot așa, când vară, când primăvară, te-ai acomodat cu fiecare și ai găsit explicația mai potrivită.

- Ciclul acesta al anotimpurilor se regăsește și în sculpturile dumneavoastră?

- Nu știu dacă le-am grupat vreodată pe anotimpuri, ca să trag anumite concluzii, însă defavorabil mi se pare sfârșitul toamnei, apoi iarna și încă ceva din începutul primăverii. Dar acest încă ceva este anulat de faptul că nu durează mult. Când ajungi în noiembrie și mai greu, știind că vin decembrie, ianuarie, februarie, însă încet-încet te obișnuiești. Lucrurile sunt adesea defavorabile, ca și acum, că nu este căldură, că nu sunt posibilități materiale, dar timpul trece, odată cu timpul trece și viața și ajungem la scadență.

- Asta numai Dumnezeu o hotărăște!

- El e Cel ce decide în toate!

- Mai reușiți să sculptați?

- Acum nu mă mai ocup decât de lucruri mici, de desen.

- Desenul, de altfel, a fost una din pasiunile dumneavoastră încă din tinerețe.

- Dacă există pasiune, poți face lucruri foarte frumoase și durabile.

- În ce măsură sunt tinerii plasticieni interesați de experiența dumneavoastră? Vă caută? Va cer sfatul?

- Au mai venit studenți, elevi, profesori tineri dornici să deprindă această meserie. Important este ca ei să trăiască din plin viața, să-și extragă elementele necesare viitoarelor lucrări. Cum e viața culturală la Bacău?

- Există o viață culturală destul de bogată, în sensul că bacăuanii au la dispoziție două teatre, o filarmonică, mai multe muzee și așezăminte de cultură, biblioteci, filiale ale U.A.P. și Uniunii Scriitorilor, reviste de cultură etc.

- Înseamnă că nu mai este valabilă zicala aceea, cum că, "La Bacău, la Bacău, într-o mahala..."

- "...s-a-nîmplat, s-a-nîmplat o mare dandana". Acum e mult mai valabilă zicala "Și-au găsit Bacăul", pentru că de-a lungul ultimelor decenii mulți oameni de cultură au poposit aici și nu s-au mai dat duși, sporind cu opera lor tezaunul cultural al urbei.

- E, într-adevăr, important ce lași în urma ta.

- Știați că și dumneavoastră aveți o lucrare la Bacău?

- Ce anume?

- Un bust Argezei, care se afla la sediul Direcției Județene pentru Cultură, Culte și Patrimoniul Cultural Național. Ne-am gândit să o donăm unei școli care ar putea să poarte numele poeziei, însă până acum nimeni nu s-a arătat interesat. Poate anul acesta, când numele dumneavoastră se află în centrul atenției. Aceasta poteneală nu ne împiedică să vă urmărim zile îndelungate, sănătate și să vă avem cât mai mult în spațiul culturii române!

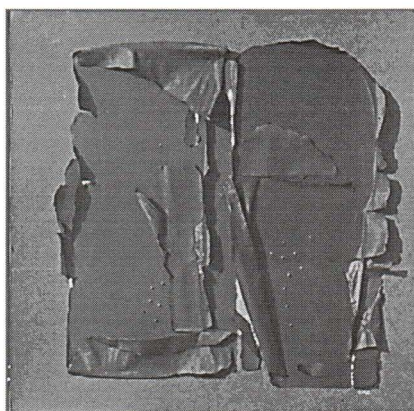
- Vă mulțumesc și pentru revistă, văd că arată foarte bine.

- Noi vă mulțumim și cu îngăduința dumneavoastră o să vă mai vizităm.

- Vă aștept!

Cornel GALBEN

Treisprezece pictorițe...

Dany Madlen ZĂRNESCU

Fișă de dicționar

Născută la 10 octombrie 1950, în comuna Vama, județul Suceava. Graficiană. Fiica telefonistei Veronica (n. Baltag) și a impiegatului Nicolae Brânzei. Își începe studiile la Școala Generală din Câmpulung Moldovenesc (1958-1966), continuându-le la Liceul "Dragoș Voda" din același oraș (1966-1970). Admisă la examenul organizat de Facultatea de Desen din cadrul Institutului de Arte Plastice din Iași (1970-1974), e o prezență activă nu doar la cursurile și seminariile clasei profesorului Nicolae Motyus, ci și la Saloanele Artei Studentești (1972-1974), în cadrul cărora debutează expozițional, participând cu lucrări de grafică, desene în tuș și acuarele la mai multe expoziții colective și de grup restrâns. Repartizată ca profesoară de grafică la Școala de Muzică și Arte Plastice Slobozia (1974-1976), activează în cadrul Cenaclului "Ștefan Luchian", expunând la Saloanele acestuia (1974-1983) și vernisându-și prima expoziție personală, în 1976, la Galeriele Muzeului Județean din Slobozia. În același an realizează lucrarea monumentală "Tîncrețe", la Casa Tineretului Slobozia, se transferă la Școala Generală Amara (1976-1979), iar în 1977 participă la expoziția organizată la Galeriele de Artă Constanța. În 1980 revine la Slobozia, dar ca profesoară la Liceul Industrial, pentru ca trei ani mai târziu să se transfere definitiv la Bacău, unde activează la Casa Pionierilor (1983-1989), devenită după 1990 Palatul Copiilor. Aici obține rezultate spectaculoase cu elevii clasei de grafică, remarcând la numeroase concursuri organizate în țară, dar și la expozițiile internaționale "Flores juvenutis" (Belgia), "Viziunea viitorului" (Macedonia), "Casa visurilor mele" și "Salvați Pamântul" (Japonia). Grație impresiei palmares, în 1999 i se acordă graduația de merit, o recunoaștere binemeritată a unei prodigioase cariere didactice, dublată de cea artistică, rasplatită la rândul ei cu Premiul I la Expoziția concurs "Univers Bacovian" (Bacău, 1994), Premiul pentru grafică la Expoziția concurs "Lascăr Vorel" (Piatra Neamț, 1997), Premiul Fundației "Sfântul Nicolae" și al publicației "Păreri Tutovene" la Concursul Național de Artă "Nicolae Tonitza" (Bârlad, 1999), Premiul Uniunii Artiștilor Plastici din România la Expoziția concurs "Saloanele Moldovei" (Bacău-Chișinău, 2002). Prezența la Simpoziioanele de Creație de la Amara (1981), Berzuntii (1984), Moinești (1985), Geamăna (1986), Dărmănești (1987), Salatruc (1988), Tescani (1993, 1999, 2001), Nila (1994), Măgura (1996, 1997), Durau (1998, 2000, 2002) și Slnic Moldova (2000), artista a izbutit să-și impună o tehnică personală și un stil aparte, bazat în special pe seria de colaje cu negruri prețioase, ce, în urma unor prelucrări succesive, dau senzația unor broderii medievale. Perioada bacăuană e, de altfel, cea mai prolifică, graficiană construindu-se pe sine cu fiecare nouă prezență pe simeza, mereu în căutare de nou, de regăsirea sinelui și a rădăcinilor ancestrale ale Bucovinei natale. Participă, astfel, la expozițiile colective de la Galeria "Arta" (Bacău, 1984), "Atelier 35" (Bacău, 1985, 1986), "Semne creștine" (Centrul Internațional de Cultură și Artă "G. Apostu", Bacău, 1990), "Saloanele Moldovei" (Bacău, Chișinău, 1991-2002), "Voronetiana" (Muzeul de Artă Suceava, 1995), "Lascăr Vorel" (Piatra Neamț, 1997), "Biserica în arta plastică" (Galeriele "Alfa", Bacău, 1998), "Sacral în Artă" (Centrul Cultural German, Iași, 2000). E prezența, de asemenea, la expozițiile de grup de la Galeria "Căminul Artei" (București, 1991), Galeria "Victoria" (Iași, 1995), Galeria "J.L. Calderon" (București, 1996), Centrul Internațional de Cultură și Artă "George Apostu" (Expoziția "1x6", 1997; Expoziția "8 Art", 1999), Muzeul Literaturii Române (București, 1998), Galeria "Geneza" (Moinești, 1998), Galeria "Arta" (Expoziția Taberei Internaționale Tescani, Bacău, 1999, Expoziția "8 Art", 2002), Galeria "Alfa" (Expozițiile "De compoziția" și "Sacral în artă", Bacău, 1999), Bârlad (Expoziția concurs "Nicolae Tonitza", 1999), Bacău (Expoziția "Ambient", 2000), Muzeul de Artă (Piatra Neamț, 2000), Salonul Național de Artă (București, 2001), Simpoziul de Artă (Durau, 2002) și Muzeul Husit Tabor (Cehia, 1996). Deși o prezență mereu remarcată în cadrul acestor importante manifestări colective și de grup, originala graficiană nu s-a grăbit să-și reunească lucrările în expoziții de sine stătătoare, de la prima personală și până la cea de a doua, vernisată la Galeria "Ad-Hoc" din Bacău (1997), trecând mai bine de un deceniu. Acestea au fost urmate, într-o succesiune ceva mai rapidă, de expozițiile personale de la galeriile "FilArt" (Bacău, 1998) și "Arta" (Bacău, 2002), aceasta în tandem cu expoziția de sculptură a soțului său, Gheorghe Zărnescu. O parte din enigmaticele sale lucrări, botezate de cele mai multe ori cu titluri poetice, au fost deja reținute de muzee și colecționari particulari din Bacău, Cluj, Suceava, București, precum și din Elveția, Italia, Franța, Norvegia, Egipt, artista fiind, totodată, inclusă în prestigioase dicționare dedicate artei contemporane.

... sau magia simbolului - iată o posibilă titlatură ce ar încerca să descrie expoziția deschisă zilele acestea, printr-un laudabil efort, la Galeriele Alfa din Bacău. Sărbătorite la început de primăvară, artistele bacăuane ne-au oferit prețiosul prilej de a admira un ansamblu de lucrări extrem de unitar, încheșat, însușire datorată, în primul rând, preferinței aproape generale pentru decorativ și utilizării unei cromatice vibrante, explozive, de cele mai multe ori, generatoare de trăiri pozitive, tonice. Forța lor expresivă, adesea nebanuită, este potențată de încercarea de a reinterpretă diverse simboluri și de a le redescoperi sensurile, de a căuta formele primare, originare, întru chiparea supremei perfecțiuni pentru orice creator. O anume tendință spre abstractizare, spre geometrizare este detectabilă în majoritatea lucrărilor, o îndepărtare a artei de lumca naturii, care merge uneori până la absoluta ei autonomie, îndreptându-se să credem, asemeni lui Paul Klee că "arta nu reproduce ceea ce este vizibil, dar face în așa fel încât ceva să devină vizibil".

Forme geometrice fundamentale, dispuse în structuri de repetiție pe suprafețe generoase constituie maniera de exprimare aleasă de **Cristina Ciobanu**. Culoarele prețioase, aurul și argintul sporesc somptuozitatea pânzelor, conferind compozițiilor sale un ritm solemn.

Modul nonfigurativ de reprezentare este definitiv pentru lucrările lui **Carmen Poenaru**, largi ferestre de culoare,

în care linia și punctul devin purtătoare de maxima expresivitate. La **Silvia Tiperciuc**, repertoriul de forme geometrice se diversifică, se îmbogățește prin înscrierea în generoase spații casetate a unor motive decorative de largă circulație, având multiple semnificații. Transparența culorilor, îndelung decantate, echilibrul compozițional, utilizarea formelor pure ne conduc către o senină atemporalitate. ("Spațiu în spațiu")

Motive străvechi - pătratul, spirala - apar ca leitmotive în lucrările **Vioricăi Zaharia**, geometrismul formelor fiind completat de sobrietatea cromatică bazată pe utilizarea, aproape exclusivă, a brunurilor și griurilor, și de rugozitatea materiei picturale.

Lucrările mozaicate ale **Vioricăi Cociolu**, realizate prin descrierea cu negru a unor mici alveole, pe largi suprafețe puternic colorate, se îndreaptă spre decorativ. Formele abstractizate, vag recognoscibile, executate într-o caligrafie elegantă, cu linii sinuoase, populează tablourile **Veronicăi Calin**, paleta sa reducându-se la câteva accente de roșu stins, verde-gri și negru.

"Geneza" **Danielei Gaftea** prezintă pe o suprafață generoasă lupta forțelor primare ale lumii, aflată încă "în statu nascendi", haosul transformându-se în ordine, concepte esențiale traduse în planul creației plastice printr-o manieră viguroasă de redare: pensulația puternică, liniile ondulate ce exprimă mișcarea vijelioasă, culorile proprii

elementelor chthoniene: negru, brun, albastru-violet.

La **Rodica Vasiliu**, gestualismul prim este atent controlat prin intervenții ordonatoare de tip figurativ, fie ele reprezentări de tip geometric, fie stilizări ale formelor din natură, făpturi gracile plutind într-un spațiu asept, diafan ("Pasăre măiastră", "Cocheta").

În tablourile **Monicăi Carp**, simboluri grafice vechi sunt alăturate motivelor brâncușiene, preluate ca citate sugestive, la care se adaugă simboluri creștine, toate prezentate pentru a susține atmosfera de sacralitate la care tinde autoarea. La **Geanina Iu Vlad** universul de semnificații este mult mai larg, creațiile sale pretându-se la o multitudine de interpretări ("Metamorfoza").

Colajul, acea "întâlnire întâmplătoare a două realități diferite pe un plan continuu" cum îl descria Max Ernst, rămâne tehnica ce îi permite lui **Dany Madlen Zărnescu** să exprime, în cel mai înalt grad, conținutul de idei propriu artistei. Alăturarea de materiale diverse cu structuri și texturi diferite, negrul profund, catifelat sau aspru, punctat de aur și albastru-violet, sporesc prețiozitatea compozițiilor sale, alcatuind un fastuos decor.

"Jurnalul retro", un ciclu de lucrări duos-nostalgice ce aparține **Tamarei Antal**, prilejuiește autoarei utilizarea diverselor tehnici pe suprafața picturală: introducerea fragmentelor de țesătură cu motive populare sau ajutate, chipuri stilizate, înscrise în spații casetate, riguros granițuite. Cromatică sa este explozivă, bazată, în principal, pe roșu-orange, verde și albastru.

Liliana Dumitriu construiește formele prin pete mari de culoare, marcând conturul obiectelor. Lucrările ei exprima forță, dar și dramatism, caracteristici datorate viziunii sale picturale, dar și temelor pe care le abordează ("Icar").

O expoziție patrunsa de un suflu proaspăt, regenerator, cromatică vibrantă, bogat repertoriu de simboluri reinterpretate în cheie personală constituie, credem noi, suficiente motive pentru a o vizita.

Diana POPESCU

G.C.SIMION

Unitate de timp, spațiu și acțiune la Eschil

Prin însuși specificul surselor sale de creație, dramaturgia tradițională constituie o permanentă referință la un anumit timp și spațiu real prin care se configurează specificul unei epoci și a unor comportamente umane. În teatrul mitologic grec, indicațiile informaționale care anticipează operele sunt de așa natură, încât referințele istorice și geografice sunt evidente...

De la Eschil și Sofocle până la Racine și Goethe, Ibsen și O'Neill, tragedia, drama și farsa tragică se desfășoară într-un timp și spațiu determinat care trimite spre istoria și etnografia unei civilizații, ca și la geografia unui spațiu ce poate fi recunoscut.

Conceput ca *mimesis*, teatrul tradițional se comporta fața de realitatea exterioară cu o anumită fidelitate pe care ficțiunea artistică nu o înfrumusețează. Timpul în teatrul tragic grec rămâne întotdeauna o durată proiectată într-un spațiu bine determinat, cronologia evenimentelor respectând o anumită ordine calendaristică, chiar și atunci când intriga este proiectată într-un spațiu și timp mitologic. Dramaturgul elvețian Durrenmat scia: „*Operă de teatru nu este legată numai de un anumit loc, existând de asemenea și un timp anumit.*”

Conceptele de timp și spațiu au fost supuse unei continue transformări în arta dramatică, diversificându-se în multiple planuri spațiale și temporale. Astăzi se vorbește despre timp istoric și mitologic, timp fizic și biologic, timpul lumii și cel individual, timp obiectiv și subiectiv, interior, precum și spațiu trinitar, spațiu mitologic, spațiu itinerar și iradiant, în raport cu eul receptor, spațiul fericit, ocroritor pentru om, după Bachelard.

În teatrul din toate epocile, spațiul este cadrul în care evoluează intriga operelor. De aceea, J. Duvignaud, sociolog al teatrului, considera scena ca un loc privilegiat al ficțiunii artistice. „*În fund, palatul Atizilor. În mijlocul fațadei poarta regală, spre care duc câteva trepte. În această curte se văd altarele și statuile de zei. E pe la cântărituri...*” (Orestia)

Subiectul sau înfățișarea faptelor oricărei tragedii din Antichitate este, conform definiției aristotelice, „*înțelegerea unei acțiuni*”. Estetica modernă acordă un rol privilegiat acțiunii, considerând-o una din condițiile universalității artei. Capodoperele literaturii universale sunt centrate pe o acțiune oarecare (Homer, Dante, Shakespeare, Goethe, etc.), configurând existența unei constante literare, definită prin interesul pentru fapte. „*Înțelegerea acțiunii este ceea ce constituie subiectul (mythosul) oricărei tragedii; caracterul (ethosul), ceea ce ne dă dreptul despre eroi că sunt așa sau alimineri; judecata (dianoia), ceea ce înduieșvorbitorilor să vorbească sau să enunțe vrea părere.*” (teoretizează Aristotel în Poetica).

Acțiunea în tragedia greacă trebuie să fie aleasă și întreagă. Cu alte cuvinte, autorii trebuie să respecte unitatea de acțiune, spațiu și timp (acțiunea se desfășoară în același loc, într-o singură zi). Subiectul trebuie să aibă o anumită întindere. Aristotel afirmă că opera sa este cu atât mai frumoasă cu cât este mai lungă, fără să înceteze însă să rămână inteligibilă, adică să se adapteze la limitele psihologice (trezirea și menținerea atenției, a interesului) ale receptorului - spectator. Limita potrivită este atât cât să fie posibilă trecerea de la starea de fîrîcare la nefericire. Evenimentele ce alcătuiesc subiectul sunt alese, adică selectate, având la bază asemănarea cu realitatea, din context mitic sau legendar, se supun criteriilor verosimilității, posibilității, și necesității și au o derulare unitară, neîntreruptă. Acțiunea poate fi simplă, doar cu deznodământ, fără peripeții și recunoașteri sau complexă, dar cu un singur subiect, autorii limitând subiectul doar la aclele episoade care duc direct la conducerea acțiunii dramatice.

Toate aceste aspecte se înalță, mai mult sau mai puțin, la autorii tragediilor antice, Eschil, prin cele șapte tragedii păstrate (Orestia, Prometeu înlanțuit, Perșii, Cei șapte contra Tebei și Rugătoare), fiind una dintre figurile reprezentative ale conceptului clasic grec de acțiune, spațiu și timp.

În Poetica, Aristotel subliniază meritele lui Eschil de a fi introdus al doilea actor și de a fi redus importanța corului; de a fi redus lirismul tragediei, punând accentul pe dialog, imprimând un puternic caracter dramatic. Toate aceste modificări aparțin progresiv, culminând în realizarea cu trilogia Orestia.

Singura care s-a păstrat întreaga, trilogia este împrumutată din poemul ciclic „Întoarcerea”, iar subiectul ei fusese tratat de poezii lirice Stesihoros și Pindar. În ansamblu, acțiunea dramatică devine definitiv preponderentă față de părțile lirice. Evenimentele se petrec într-un ritm accelerat. Nu există unitate de timp; în „Agamemnon” aflăm prin semnale luminoase că Troia a fost cucerită; în scena următoare, un mesager povestește cucerirea Troiei și furtuna îndurată de flota la întoarcere; îndată sosește și Agamemnon. Evenimente care au durat luni de-a rândul sunt despărțite doar de un cânt al corului. Nu există nici unitate de loc: tragedia „Eumenidele” începe la Delphi și se termină la Atena. Cântările corului nu au un rol hotărâtor în

desfășurarea acțiunii, ele subliniază doar caracterul, neliniștea apăsătoare în prima parte. Speranța și răzburarea în a doua. Numai corul „Eumenidelor” participă la acțiune. La subiectul „Orestiei”, Eschil a adăugat la elementele tradiționale, inovații sugerate de politica ateniană a vremii: Areopagul.

„Perșii” ocupă un loc special în istoria teatrului grec. Autorul situează acțiunea în capitala Marelui Rege și explică înfrângerea lui Xerxes prin lipsa acestuia de măsură care l-a făcut să se creadă egal zărilor. Relatarea bataliei de la Salamina făcută cu o mare precizie a detaliilor și evocarea umbrei regelui Darius, atinge culmea intensității dramatice. Lamentațiile batranilor persi (corul) se desfășoară într-un ritm funebru, care face din această piesă aproape lipsită de acțiune (sosirea mesagerului și întoarcerea lui Xerxes sunt singurele peripeții), un cântec lung de doliu.

În „Cei șapte contra Tebei” există și mai puțină acțiune. Nucleul piesei este reprezentat de cele șapte portrete antitice. Corul nu joacă rolul principal ca în „Perșii”, ci doar acompaniază acțiunea cu lamentările lor.

Acțiunea este în genere de o mare simplitate, conținând foarte puține peripeții. În „Orestia” pentru a prezenta o acțiune mai complexă, Eschil introduce un al doilea actor. Dialogurile devin intense dramatic doar în momente de mare tensiune. Personajele sunt personificarea unor mari idei sau pasiuni, structura lor psihologică e simplă, unitară, fără nuanțe, dar puternic caracterizată, provocând admirația pentru grandioarea lor sufletească. Punerea în scenă este simplă, fără prea multe detalii de decor. Gesturile actorilor sunt sobre, pline de gravitate.

Eschil prezintă tragedia în condiții pasive. Grecii nu cunosc atracția curiozității, încă din prolog fiind anunțate evenimentele la care vor lua parte personajele, un asemenea procedeu suprimând combinațiile dramatice și peripețiile.

Una din consecințele în ceea ce privește diferența față de pateticul curiozității este relativitatea unității de acțiune. Unitatea de acțiune este unitatea care se naște dintr-o întrebare formulată, dezbătută, rezolvată. În „Cei șapte contra Tebei” apar însă două întrebări: 1) Cine va fi învingătorul? 2) Poimic va fi îngropat în ciuda legii?

Expuneri inutile, digresiuni, o intrigă susținută sau absentă, o acțiune multiplă sau inexistentă; interesul stămit de curiozitate mult redus, unitatea generală puțin sovăielnică a epopeii, aplicată tragediei; aceasta este tragedia greacă din perspectiva fabulației.

O altă consecință este dezvoltarea excesivă a dimensiunii lirice.

Tragediile lui Eschil sunt niște spectacole de operă: „*Drama nu oferă decât o odă în acțiune, al cărei motiv se schimbă din când în când din diferite incidente care dau naștere la diferite expuneri*” (Patin).

„Cei șapte...” nu este decât un cor lung, care exprima tulburarea unui oraș asediat și, la anumite intervale, câteva recitativcare ne aduc la cunoștință în ce fază este asediul. În „Hoeforle”, după scena recunoașterii, într-un momentat de critic, când s-ar părea că acțiunea se precipită violent spre țelul ei fatal, apare ruga lui Oreste, imens dezvoltată, care se desfășoară în armonioasă comparații homerice. Acțiunea nu este decât un fir subțire care dispare din când în când, menit să facă legătura între bocete sau ditirambi, ode, elegii. Structura pieselor lui Eschil este enciclopedică, dar totuși apare la dimensiuni monumentale; semnificația ideilor, situațiile tragice, pasiunile personajelor, elemente pe care le vor prelua și perfecționa ceilalți doimari tragici ai literaturii eline: Sofocle și Euripide.

Ozana BUDĂU

BIBLIOGRAFIE :

Defradas, Jean, *Literatura elină*, Editura tineretului, București, 1987;
Drămba, Ovidiu, *Istoria teatrului universal*, Editura Saeculum, București, 2000;
Dumitrescu, Emil, *Personajul literar în estetica greco-latină*, Editura Scrisul românesc, Craiova, 1999;
Faguet, Emil, *Drama antică, drama modernă*, Editura enciclopedică română, București, 1991;
Tragicii greci, Editura de stat pentru literatură și arta, București, 1960

Criză teribilă monșer

Cu: Rodica MANDACHE,
Ana-Maria MOLDOVAN,
Vlad IVANOV

Lecuit de orice iluzie privind oamenii epocii sale, Caragiale a sfârșit prin a-i înțelege, stăstindu-se de ei, detestându-le zbuciumul, tendințele și idealurile, care nu puteau fi decât marunte, marunte. Nici una dintre ticăloșiile lumii nu-i erau necunoscute, dar curiozitatea îi era mereu trează, scutită de ispita dezgustului. De aceea și nota cu aciditate că „la noi toate secăturile sunt oameni mari și oamenii mari secături”, iar pe el, Caragiale, l-au „împresionat mai mult vicile societății decât speranțele ei”, pentru că „am văzut oameni fără calitate, fără vicii niciunul”.

Spectacolul *Criza teribilă monșer*, gândit ca un aranjament pus sub semnul lui Caragiale, s-a dovedit unul fascinant prin largă viziune asupra „crizei ce doare mult și trece greu”. Spun aranjament, întrucât spectacolul imaginat de patru excelenți actori, ce l-au avut consultant de marcă pe Alexa Visarion, s-a sprijinit pe numeroase pasaje din opera lui Eminescu, Blaga, Arghezi, Geo Bogza, pe cântece, române, și balade românești, toate orânduite într-o unitate stilistică remarcabilă. Practic, a reieșit o piesă de teatru tulburătoare, apelând la texte care nu și-au pierdut niciodată teribila actualitate. Fără recuzită, fără scenografie, spectacolul este, de fapt, unul retoric, dar în nici un caz ditirambic, ci unul de substanță, de meditație continuă asupra stării morale a societății românești (trecute și actuale), de căutare a resurselor de îndreptare spirituală a lumii în care trăim. Pentru că „neamul nostru nu e mai stricat decât altul, e mai nedospit, mai necopt. El nu poate scoate un conducător pentru că nu crede în nimeni”. Patimile românilor erau grele în timpul lui Caragiale, vedem însă că nimic nu s-a schimbat, că e la fel ca pe vremuri. „Vremuri grele monșer”. Corupția a existat la noi și există și astăzi, poate ceva mai generalizată, fiindcă oamenii moștenesc aceleași nefericite metehne, „ei se dau cu trup și suflet celor ce plătesc mai bine. Și cine plătește mai bine decât guvernul?” Era firesc ca dintr-o țară „eminamente agricolă, eminamente viticolă” să parcurgem drumul până la „eminamente ridicolă. Sublima civilizațiune!” Așa că „trista noastră lume, cu micimi și scaderi” nu este cu nimic mai altfel decât a fost. De aceea, Caragiale este contemporanul nostru, dacă nu cumva chiar noi suntem contemporanii lui.

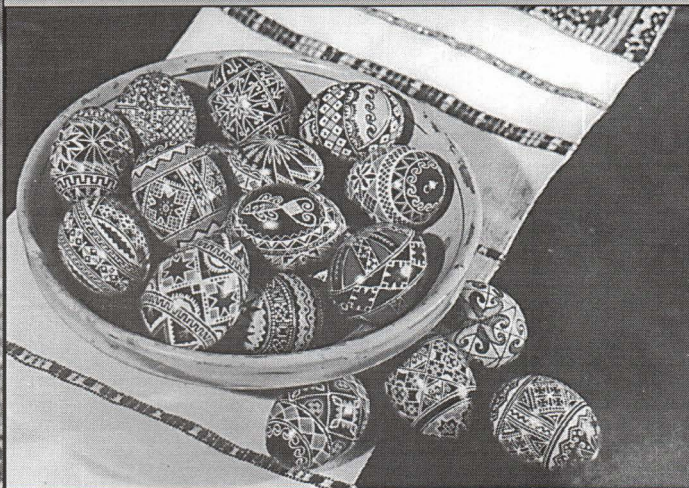
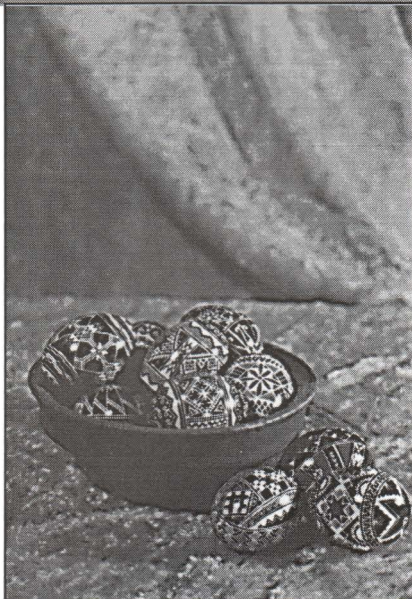
Actorii caută în textele lui Caragiale și ale autorilor citați nu numai ridicolul în care ne scaldăm cu o neprihănită și nefericită incoerență, ci și mijloacele de îndreptare. Printre acestea, arta ca expresie a fraternității umane poate fi acel principiu al salvării, iar artiștii au rolul de a lumina poporul, viața. Între artiști, actorul trebuie să scoată din el acel daimon care să cucerească publicul, atât timp cât nu este „suflet candriu, de papugi”. Nu conțază că „norocul e prea puțin și lumea prea multă”, prin cultură, prin artă, prin spectacole clarvăzătoare, omul poate lua cunoștință de sine, iar dacă nu vede răul din jur, ochii i se pot deschide. Dacă nu, „Pământul o să se învârtască mereu iar noi românii vom sta pe loc. Și așa se va duce viața noastră în paștele mării”. Vibrant, fără patimă, mai degrabă cu duioșie, spectacolul cheamă la trezvie, la combaterea prostiei prin lumina inteligenței, pentru a nu lăsa prostul să ajungă „în vârful trebii”, pentru că „prostul e totul, el e buricul universului”. Și, Doamne, cât e de periculos! Presa are și ea rolul ei, dar atât timp cât „gazetarul român știe de toate fără să învețe nimic”, șansa ci de a accede la sufletul omului prin adevăr este minimă.

Patru actori minunați - Rodica Mandache, Ana Maria Moldovan, Eusebiu Ștefănescu și Vlad Ivanov - au izbutit o admirabilă frescă socială, abordând cu o teribilă forță cam toate sferle de activitate umană. Vibrații, oarecum tragică, propusă prin cântecul (atât de drag lui Nichita Stănescu) „Nu-i lumină nicări, c-or murit tați oamenii”, este ca o adiere, ca un semnal de alarmă asupra căruia nu se insistă. Dimpotrivă, se caută ieșiri în publicistica lui Eminescu, spunând că „în unire e puterea noastră”. Talentul artiștilor (care este „o boală grea, intuiție și meșteșug”), poate fi un mijloc puternic de îndreptare. Și pentru că „Nenea Iancu Caragiale aruncă mânășă, dar nimeni n-are curajul s-o ridice”, cei patru o fac, propunându-ne un spectacol mai mult decât reprezentativ prin ideile atent ordonate dintr-o dramaturgie căreia îi vom rămâne mereu datori. Ei reușesc să înfațișeze o întreagă lume cu dimensiunile ei spațiale, temporale și spirituale, cu ocupații ei reali sau virtuale, cu universul de gânduri făcut să ființeze, să existe. Pe asemenea linii de forță, actorii fac să fie iubită o operă, o fac mereu prezentă și ne cer să-i auzim vocea și s-o înțelegem. Nu-i vorba să facă inteligibilă o operă, ci să trezească sensibilitatea spectatorului față de ceea ce constituie valoarea ei. Opera lui Nenea Iancu ne este oferită într-un timp dublu, care îi aparține doar ei: timpul autorului și timpul nostru.

Vasile PRUTEANU

Post scriptum:

Cu acest spectacol, Centrul Cultural „George Apostu” a încheiat, cu mare strălucire, șirul de manifestări din Anul Caragiale, împlinind un program mai mult decât ambițios, prin bogăția lui de evenimente culturale, care-i și justifică, astfel, statutul de important lăcaș de spirit și muze, atât de puțin înțeles și sprijinit de Ministerul Culturii căruia îi aparține.

Rituri de primăvară și Sărbătoarea Sfințelor Paști

Zilele desemnate de Biserica creștină pentru Sărbătoarea Sfințelor Paști au fost imaginate în toate ținuturile românești ca un moment de sfârșit și început de ciclu calendaristic, determinând o trainică îmbinare de rituri precreeștine și cultice. Sărbătoarea creștină a Învierii Mântuitorului aducea cu ea – în repertoriul adulților și al copiilor – numeroase acte rituale, care se oficiau fie în Săptămâna Patimilor, premergătoare Duminicii Paștilor, fie în cea care urma, în Săptămâna Luminată.

Un ritual complex, atestat sub diverse forme, în toate provinciile românești, celebrat în ultima joi din Postul Paștilor, este cunoscut sub denumirea generică de „Joimari” și dedicat revenirii spiritelor morților printre cei vii. După o străveche credință, consemnată de Simeon Floarea Marian, „morții vin în fiecare an în această zi la vechile lor locuințe, unde așteaptă până la Moși sau Sărbătoarea Moșilor, adică până înainte de Rusalii, sau Duminica Mare, când se fac împărțeli de plecarea sufletelor, adică când se dau colaci și oale de pomană și morții pleacă cu colacul și cu oala ce au căpatat-o”. Spiritelor morților trebuiau întâmpinate cu pomeni abundente (Moșii de Joimari) și cu ruguri aprinse (Focurile de Joimari) ca să le fie lumină și căldură; vreascurile se rupeau cu mâna, nu se tăiau cu toporul; se căutau pentru foc și plante uscate cu proprietăți magice (bozul, alunul) de către persoane caste (copii, fete nemăritate); pomenile se dădeau peste foc precum la înmormântare, peste groapă; în jurul focului pentru morți se așezau scaune, toale, pâine, apă, se tămăia.

„Joimari” era nu numai un ritual funebru, ci și datina practică în ziua de Joia Mare, „termenul cel de pe urmă până când au femeile și cu deosebire fetele să-și toarcă lănețele și mai ales câncepa. Cele care nu și-au cusut cămașa nouă pentru Paște, sunt pedepsite de Joimărița” (S. Fl. Marian). Reprezentare mitică, Joimărița, persoana deghizată în femeie îmbrăcată în zdrcițe, intra în case și pedepsea tinerele fete care n-au terminat de tors ori de țesut tortul.

Circumscrise Sărbătorii Sfințelor Paști, obiceiurile și credințele legate de ouale încondeiate sau înroșite sunt nelimitate ca semnificație și varietate zonală. Emblema a universului pentru epocile de început ale omenirii, oul, în special oul colorat în roșu, a fost unul dintre simbolurile regenerării biologice, al fertilității. Cu semnificația străvechiului simbol precreeștin, ouale roșii apar în câteva manifestări arhaice românești (de pildă, în unele practici premaritale).

Imaginea arhetipală a oului a fost preluată ulterior și de creștinism. Datina ouălor de Paști este pusă de Biserica creștină pe seama răstignirii, a sângelui vărsat de Iisus Hristos în timpul chinurilor, al răstignirii sale. Dacă la început ouale se vopseau în galben (culoarea soarelui pe bolta cerului) și în roșu (culoarea discului solar la răsărit sau apus), ulterior au fost

decorate cu chipul lui Hristos, cu motive astrale, fitomorfe, zoomorfe sau antropomorfe.

Înroșitul și încondeiatul ouălor sunt meșteșuguri populare de un rafinament artistic remarcabil și au datorita de a respecta un anume scenariu ritual. Oul care va fi colorat și împodobit este ales la Miezul Paștilor, este vopsit sau încondeiat în Săptămâna Patimilor pentru a fi lovit și ucis (ciocnitul ouălor) de Paști.

Ca sărbătoare de înlocuire a timpului vechi cu altul nou, Paștile era considerat ca un moment prielnic pentru reușita dorințelor și speranțelor într-un viitor mai apropiat sau mai îndepărtat. Vizitele ce le făceau cei mici la cei mari, în zilele Săptămânii Lumină (copiii la părinți, finii la nași, ginerii la socri etc.) nu erau altceva decât manifestări ale spiritului de îngăduință, de iertare a preicilor, de toleranță.

Numeroase rituri, ilustrate de o puzderie de credințe populare priveau felurite interdicții (lucrative sau alimentare), acte de purificare, de magie ori acte de divinație. Oferim câteva exemple:

- De la Paști până la Înălțarea Domnului nu se melia câncepa fiindcă ar fi păcat.

- Cu mătășoarele de Florii se ating vitele și copiii ca să crească și să înflorască asemenea lor.

- Cine doarme peste ziua în Joia Mare se îmbolnăvește ori rămâne leneș și netrebnic un an întreg.

- Femeia care vâruiește de Joia Mare stropește pe morți cu var.

- În Vinerea Mare se ocolește biserica de trei ori și se aduce acasă lumânare aprinsă. Dacă se stinge pe drum este semn rău. Cu ea aprinsă se înconjoară casa de trei ori și apoi se face cruce pe cei patru pereți ai casei ca să fie ferită de foc.

- Pașca se face rotundă după forma pe care se zice că au avut-o scutecele lui Hristos. Dar se poate face și în patru colțuri, după cum i-a fost piatra de mormânt.

- Ouale colorate și încondeiate se numesc în Bucovina merișoare. De le dai

de pomană, se fac mere pe ceea lume.

- Ouale care nu-s frumos scrise, se zice că le-a scris numai să nu le mai cunoască găina.

- Cerând evreii lui Pilat să-l răstignească pe Iisus, au aruncat o ploaie de pietre asupra Domnului, care s-au prefăcut toate în ouă roșii.

- La Înviere oamenii merg îmbrăcați cu haine noi. Că se zice: Crăciunul - sătul, Paștele - fudul.

- Cei care ciocnesc ouă roșii se vor vedea pe lumea cealaltă. De aceea au să ciocnească unul cu altul cei care se iubesc.

- Așa s-au făcut ouale roșii, de când au apucat oamenii a le face și tot așa s-or face ele și de-acum înainte. Iar când nu s-or mai face, atunci va fi sfârșitul lumii.

- Sunt locuri unde, în zorii zilei de Paști, feciorii și fetele merg la râu să se scalde, în timp ce se trage clopotul la biserică. În alte locuri, fetele spală limba clopotului în noaptea de Înviere și cu apa aceea își clădesc fața ca să alerge după ele feciorii cum aleargă oamenii la biserică.

- Înainte să mănânci din oul roșu, să-l frece de obraz, ca să fii, peste an, rumen.

- Ouale roșii păstrate în casă apără de rătăciți, de duhuri rele, de farmece și de uneltiri diavolești.

- A fost odată un om și avea un ou. Omul a încuiat oul într-o ladă și altul, care știa, când s-a dus omul de acasă, a mers și i-a dat drumul. Și din acel ou s-a făcut soarele pe cer.

- Diavolul întreabă mereu două lucruri: de se mai scriu ouă pe pământ și de mai sunt colinde în sat. Când nu se vor mai scrie ouă și nu vor mai fi colinde, atunci el va apărea.

- „Când or fi Paștele?” se întreabă apostolii. Iar Iisus Hristos le răspunde: „Când veți găsi pâine de grâu în traistele voastre”. Și plecând apostolii din casa gospodăriei ce i-a ospătat, au aflat în traistele pâine de grâu și i-au spus lui Iisus.

„Bucurați-vă, căci acum sunt Paștele!”

Constantin DONEA

21

Alfabet revuistic

Ateneu - 1(400). Primul număr din acest an al revistei bacăuane de cultură marchează cel de-al 400-lea al seriei noi. Un motiv în plus pentru scriitorul Sergiu Adam, actualul director onorific al publicației, de a rememora zilele începutului și de a evoca travaliul celor ce au dat, în urmă cu patru decenii, viață întâiului exemplar ieșit pe piață. Editorialul său e însoțit de reproduceri după exemplarele de probă și de o imagine a echipei redacționale din 1971, în celelalte pagini fiind inserate gânduri și saluturi legate de aniversarea semnate de Nicolae Manolescu, Lucian Vasiliu, Carmen Mihalache, Ovidiu Dunăreanu, Adrian Popescu, Dan Perșu, Sorin Roșca, Eugen Budau, George Genoiu, Vlad Sorianu, Cassian Maria Spiridon, Grigore Ilisei, Ovidiu Genaru, Ion Beldeanu și Ioan Moldovan. Într-un fel sau altul, toți sunt de acord că urmasa revistei fondate de George Bacovia și Grigore Tabacaru este la ora actuală nu doar un reper de seriozitate intelectuală și exigență critică, ci și un temeinic edificiu cultural de importanță națională. O probează din plin chiar sumarul aniversar, din care cititorul poate alege poeme de Daniel Ștefan Pocovnicu, Valentin Tudose, B. Munte și Teodor Duna, fragmente de roman de Ion Fercu, o amplă cronică a Festivalului Național de Teatru "I.L. Caragiale", cronici, evocări, eseuri, note de călătorie etc. Îi urăm, la rândul nostru, viață lungă și numere cât mai interesante!

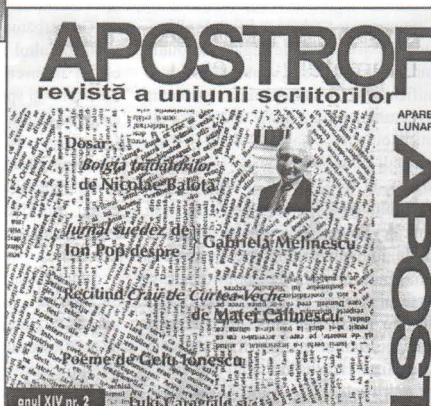
Observator cultural - 159 ne trimite spre studiul unor "Raportare 2000-2002: cultura, informațiile, radioul public", purcate mai întâi de Mona Musca, deputata care a luat în vizor Ministerul Culturii și Cultelor, Ministerul Informațiilor Publice și Societatea Română de Radiodifuziune, adică exact acele organisme și instituții care gestionează domeniile culturale, dar, după câte constatăm, cu performanțe catalogate drept triste. E suficient în acest sens să amintim că "Bugetele pentru cultură au fost cele mai mici de după 1989 și din ce în ce mai mici din 2000 încoace; bugetul pentru 2001 s-a situat la nivelul de 2/3 din bugetul pentru 2000, iar cel din 2002 reprezintă 90% din bugetul anului anterior; bugetul pentru 2003 este în termeni reali mai mic decât cel din 2002". Din același număr mai aflăm că și "Ministerul Educației lovește din nou" în învățământul artistic, așa că nu putem fi decât fericiți că "Înălții funcționari ministeriali muncesc, nu gândesc". Din fericire, cu sau fără sprijinul lor, revistele continuă să apară, așa încât nu putem decât să mulțumim revistei bucureștene pentru că ne-a consemnat și ne-a tras nițelul de urechi. Învățăm din mers!

Luceafărul - 3(587) consacră în întregime acest "număr special" anului literar 2002. La cele 7 întrebări adresate de redacție răspund, în ordine, Horia Gârbea, Marius Tupan, Radu Voinescu, Nicolae Manolescu, Bogdan-Alexandru Stănescu, Raluca Dană, Gheorghe Grigurcu, Liviu Grăsoiu, Adrian Alui Gheorghe, Dan Stanca, Ioan Lascu, Elena Vladăreanu, Geo Vasile, Bogdan Ghiu, Bucur Demetrian, Floarea Miu, Mariana Criș, Vasile Andru, Nicolae Rotund, Ion Beldeanu, Vasile Spiridon, Daniel Cristea-Enache, Adrian Dinu Rachieru, Valentin Tașcu și Octavian Soviany, care întorc pe toate fețele cărțile apărute anul trecut, mai exact a celor în posesia cărora au intrat. Dacă nu ar fi fost Petru Cimpoeșu, pomenit o singură dată, scriitorii bacăuani ar fi rămas în același anonim în care se complac de prea multă vreme, preocupări mai mult de rafuilele și bărfale locale decât de circuitul "cârpelor" trimise cu nemiluita spre public.

Amurg Sentimental - 3(95). Revista de literatură, informare și divertisment păstărită de scriitorul Ion Machidon se apropie cu pași repezi de numărul 100, oferind lună de lună cititorilor săi constanți o multitudine de subiecte, legate în primul rând de condeiele scriitoricești grupate în jurul Orizontului Cultural „Amurg Sentimental” (editură, cenaclu, revistă), dar și de evenimentele culturale din țară. De spații generoase beneficiază poezia, care este comentată de Nicolae Rotaru într-un grupaj special, însă și de directorul publicației, de George Muntean, Marian Barbu, Eugen Cojocaru. George Irava ni-l readuce în atenție pe Nichita Stănescu, iar același veșnic tânăr în spirit Nicolae Rotaru creionează un profil polivalentului Corneliu Leu, care, ca și disparatul poet, a împlinit 70 de ani. Sunt și alte lucruri interesante în paginile publicației bucureștene, numai că sunt culese cu o literă care necesită la lectură o lupă, așa că va lăsa să optați.

Apostrof - 2 (153). Revista clujeană continuă să ne surprindă cu punctele sale de reper, aducându-ne în "Borgia tradărilor" radiografiată de Nicolae Balotă ori pe urmele "Crailor de Curtea-Vechi" sau ale dramaturgului Tudor Mușatescu, omagiat la centenar. Mereu mai incitant "Jurnalul suedez" al Gabrielei Melinescu, cea pentru care "Fiecare carte scrisă devine o nouă imagine a singurătății, a lumii memoriei mele". Al doilea volum e, de altfel, comentat pe larg de Ion Pop, care vede în aceste "exerciții de înșeninare" o "lecție" superioară de etică. Admirabil, poemul lui Gelu Ionescu, "Galben și cenușiu".

Equivalențe - 3-4 (5-6). Încorporată într-o primă ipostază în paginile revistei, "Inițial", publicația de cultură a Editurii „Egal” din Bacău își croiește de data aceasta drumul de una singură, îmbinând cititorul cu câteva subiecte din sfera didactică, din care provin și majoritatea colaboratorilor. Sunt omagiați, astfel, „Constantin I. Albu - un dascăl devotat și un talent poetic”, Gh.Gh. Nicolau, Toma Spătaru, Claude Sernet, de la nașterea cărora s-au împlinit 100 de ani, Gheorghe Savina, Ioana Postelnicu (90 ani), Aristotel Mitrea (95 ani), Constantin Platon (190 ani), însă și Eminescu, cel ce în calitate de revizor scolar a trecut și pe la Lipova. Coordonatorul Ioan Dănilă scrie un preambul la „Publicațiile pentru elevi” și poartă un dialog cu preotul Gheorghe Savin, iar Octavian Voicu, Cristian Marș, Didina Duca, Alina Georgiana Pruteanu-Teodoru și Ștefan Benchea semnează poeme „în căutarea de sine”.

Cartea - 1 (23) anunță pe prima pagină "Galele revistei", precum și "Premiile anului 2002". Până aici nimic spectaculos, numai că, parcurgând mărturia unui "fost elev la școala "Ateneu", m-am cutremurat, dar mi-am dat încă o dată seama că acest personaj nu poate să facă nimic bun fără să murdărească în jurul lui. Mizeria ce colcăie în acest text, ce se vrea omagial (Am fost elev la școala „Ateneu”), ne provoacă aceeași "sila existențială", așa încât nu ne mai obosem să-l comentăm. Dacă așa fi fost însă în locul actualului redactor-șef al publicației la care s-a școlit, chipurile, insul cu injuriile, n-aș fi acceptat în ruptul capului să primesc premiul, fie el și de excelență, al unui periodic ce, în cuprinsul aceluiași pagini, afirmă că revista ce o conduce e o "prestigios lunar de cultură", ajuns la numărul 400, dar îl denigrează în fel și chip pe directorul de onoare, punându-i în cărcă vrute și nevrute. Cu alte cuvinte, n-aș fi admis această "insultă mitocănească aruncată colectivului revistei Ateneu", cu atât mai mult cu cât specialistul în a "eterniza minciuna" și-a dat în petec doar peste câteva zile, când întinând memoria regretatului Stelian Nănanu a lovit iarăși în revistă, împoșcând-o cu același noroi urât mirositor.

13 Plus - 2 (52). "Raționalitatea creației, în general, și a omului în special - scrie pr.dr. Constantin Leonte - își are izvorul în Rațiunea supremă, adică în Dumnezeu". Demonstrația cunoscutului teolog este convingătoare, ca și celelalte eseuri despre civilizație și religie ori alte teme găzduite de paginile revistei de cultură bacăuane. Punctul forte îl constituie și de această dată grupajele de poezie, semnate acum de Traian T. Coșovei, Iancu Grama, Elena C. Delavico, Liliana Paisa, Constantin Enianu, Ion Tudor Iovian, Alina Năstase Lupuleț, Cătălin Țimpelea, Matei Vișniec, Ion Mureșan, Gheorghe Izbășescu, acesta din urmă oferindu-ne în plus noi fragmente din romanul fluviu la care lucrează. Salutăm revenirea la uneltele critice a profesorului Sergiu Șerban, care, alături de Petre Isachi, poate spori gradul de atractivitate al publicației. Redactorul-șef își continuă, de altfel, sinteza critică legată de "Retorica oximoronică a generației '80 în viziunea lui Nicolae Leahu", un punct original despre "Gălcăva creatorului cu divinitatea în opera lui Tudor Arghezi" aducând și Silviu Andrei Dospinescu.

C. HANGANU

Poezie japoneză modernă și contemporană

Yosano Akiko s-a născut pe 7 decembrie 1878, în Sakai, Japonia, fiind unul din cei 8 copii ai proprietarului unei cofetării dintr-o suburbie a orașului Osaka. La moartea sa, survenită 63 de ani mai târziu, în mai 1942, devenise deja cea mai faimoasă și mai controversată scriitoare din Japonia, cu 75 de volume publicate, din care 20 de poezie originală ce include 17000 de tanka(1) și 500 de poeme în vers liber, precum și traducerea definitivă în limba modernă a „Poveștii lui Genji” de Murasaki Shikibu.(2) A fost numită o „prințesă”, „regină”, „zeiță a poeziei”, fiind o întrușipare perfectă a romantismului, feminismului, pacifismului și reformelor sociale din Japonia începutului de secol XX. Yosano Akiko a dominat timpul său într-o asemenea măsură, încât perioada este denumită fracvent Epoca lui Akiko.

Cu prospețimea unei băi fierbinți
m-am îmbrăcat încet
în fața oglinzii.
Propriul trup îmi zimbește.
O, inocență de odinioară!

Ușor, deschid ușa
către mistere externe.
Florile sânilor mei
cuprinse în palme și oferite.

Nu te plânge,
nu ezita, grăbește-te doar
la întâlnirea cu aceste mâini de mătase
ce abia așteaptă
să-ți scoată veșmântul.

Până de curând
îți pizmuiam frumusețea.
Iar acum tămăia
arde, fum înolăcându-se în părul ei
al prietenei pe care o vom îngropa astăzi.

După baie
îi dau chipeșului meu iubit
cea mai frumoasă haină purpurie
să-l apere de frig.
S-a înroșit și era frumos.

Takahashi Shinkichi (1901-1987) este considerat primul poet dadaist din Japonia, dar poezia sa manifestă și profunde influențe ale buddhismului Zen, precum poemul de mai jos, unul dintre cele mai frumoase din opera sa, intitulat „Depart de casă”.

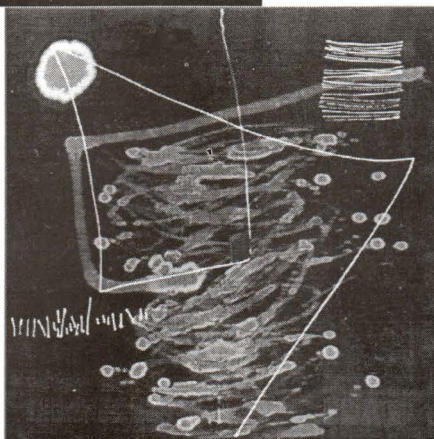
Spune că am plecat
Spune că nu-i nimeni aici
În cinci sute de milioane de ani mă voi întoarce acasă

O, adoratul meu zeu
al nopților lungi, îmi spui
„trebuie să plec. Adio!”
și poala hainei tale mă atinge în trecăt,
iar părul mi-e ud de lacrimi.

Cameliile
și florile de prun împărtășesc aceeași
albeață.
Dar florile roz de piersic
nu măresc rușina
nenumăratelor mele pacate.

Prieteni, nu mă întrebați
ce rămâne în urma iubirii.
Nu-mi dați sfaturi.
Lăsați totul pentru poezie.
Nu toți purtăm o cruce.

Chiar la nouăsprezece ani
am ajuns să înțeleg
că violetele pălesc mult prea ușor,
iar apele primăverii seacă timpuriu.
Totul în viață e doar o părere.

Carmen POENARU

Ueda Miyoji (1923- 1989) a fost în primul rând medic, însă a rămas în istoria literaturii japoneze pentru poemele sale tanka, scrierile în domeniul teoriei literare și al ficțiunii și pentru articolele critice.

Cântecul greierului negru
Țășnește din adâncul pământului.
Stau treaz și ascult.
Cântecul greierului verde
Se pogoară din ceruri.

Okamoto Kanako (1889- 1939), scriitoare care în timpul vieții a fost interesată mai ales de proză, publicând câteva romane. Poemele stil tanka publicate postum, marcate de un calm echilibrat și de un acut simț estetic, au fost mult mai bine primite de lumea literară decât operele în proză.

Florile de cireș
și-au scuturat trupurile
și acum se amestecă
prin pietrișul în
pe care pășim.

Tanigawa Kenichi (n. 1921), cunoscut poet și etnolog. Tanka ce urnează face parte dintr-un poem compus din 62 de astfel de strofe și intitulat : „Soția din mare”, inspirat dintr-un basm japonez.

Părul tău negru
ca pe o algă neprețuită
mi-l înfașor pe mână
și rămân oftând
pe țărmul în zori.

Kujō Takeko (1887-1928), poeta celebră atât pentru talentul, cât și pentru frumusețea ei. Poeziile sale sunt strabătute de o tristețe profundă și de un sentiment al însingurării

M-am dat înapoi puțin
Și am privit din nou dintr-o parte.
Dar lucrul care îmi îndurase privirea
Pastrase aceeași urâțenie.

Haiku-ul de mai jos îi aparține lui **Iida Dakotsu** (1885- 1962) și este faimos pentru modul în care autorul utilizează cele mai rafinate tehnici poetice pentru a exprima emoții mai presus de artă. Din păcate, aceste tehnici sunt iremediabil pierdute în procesul de traducere și rămân inaccesibile necunoscătorului de japoneză.

Îți voi sorbi
Ochii plini, rotunzi
Toamnă înourată

Takaya Sōshū (n. 1910), autor de haiku ale cărui poeme deschid noi posibilități pentru tinerii autori de haiku ce încercau să scrie distanțându-se realismul obiectiv și observarea scenelor din natură.

Interiorul capului meu
a devenit
un alb câmp de vară.

Nozawa Setsuko (1920- 1995), figură feminină marcantă în lumea scriitorilor de haiku.

În zori
e primăvară, în zori
sunctul apei.

Kawano Yuko (n. 1946) este, pe lângă o poetă de talent, o reprezentantă și adeptă a feminismului, lucru oglindit în scrierile sale.

Chiar și înlauntrul veșmântului meu
strălucește
în soarele de vară timpurie
și în acea lumină
sânii mei se leagănă mătăsoase și lucesc.

Traducere și prezentare
Carmen SĂPUNARU

(1) Forma de poezie clasică japoneză de 31 silabe, dispuse câte 5-7-5-7-7

(2) „Povestea lui Genji” este una din lucrările cele mai cunoscute din literatura japoneză. A fost scrisă în secolul al XI-lea și este considerată primul roman din lume.

MINISTERUL CULTURII ȘI CULTELOR

Vitralia

Periodic al
Centrului Cultural Internațional
"George APOSTU" - Bacău

18, Crângului, Bacău, 5500
Tel. 0234-14.55.15
Fax 0234-17.10.83
e-mail: apostu@rdslink.ro

ISSN: 1583 - 3151

Director
Gheorghe POPA
Redactor-șef
Cornel GALBEN
Secretar general de redacție
Victor Eugen MIHAI-DEM
Colectiv redacțional
Constantin DONEA, Gheorghe IORGA,
Mariana POPA
Culegere texte
Maria IGNAT
Tiparul
Tipografia "Bistrița" Bacău
Martie 2003

**O masă gustoasă,
economică și
sănătoasă!**

Bacău, Calea Moinești 14
Tel. 0234-51.74.00, fax 0234-51.30.96

Forugh FARROKHZĀD (Iran) - o mare poetă a Orientului și a lumii

(1935 - 1968)

Tradiția poetică persană a făcut din dragoste polul său central.

Dragostea și dorința sunt, în lumea iraniană din toate timpurile, focul generator al manifestărilor realității ascunse a divinului, al epifaniilor sale. Formele materiale, corporale simbolizează sensul spiritual, corpul nu e decât expresia unirii în proba separării, universurile poemului sunt ierarhizate și ating punctul culminant în izvorul original al ființei.

Forugh Farrokhzād răstoarnă cu totul această "ordine". Corpul femeii nu mai este simbolul sufletului liniștit, ci imanența rupturii, fără semnificație, fără trimitere la vreun univers spiritual. Orbita din gazetul persan e înlocuită cu haosul senzațiilor, cu mărturia sobră a durerii. Realul nu mai este unitatea sau dezbinarea care duce la uniune, ci separarea fără rest.

Epifania se stinge într-o sensibilitate implacabilă. Farrokhzād joacă, în Iran, același rol pe care Paul Celan îl joacă în Occident în privința psalmului biblic. Ea fundează o poezie a realului, eliberată de orice simbolică a făgăduinței.

Născută în 1935, moartă în 1968 (în condiții nu tocmai clare), cea mai mare poetă a Iranului și una dintre cele mai originale voci poetice ale lumii moderne ne-a lăsat moștenire o operă lirică încheată, esențială prin dimensiuni, și o operă cinematografică surprinzătoare: "Captivă" (1953, 1956), "Zidul" (1957), "Revoltă" (1958), "O altă naștere" (1964), "Să credem în începutul anotimpului rece" (1965). Dintre filmele sale, trebuie să reținem neapărat "Casa este neagră" (un film despre leprozeria din Tabriz).

فروغ فرخزاد

Făgăduință de dragoste frântă

Există un foc și el s-a stins.
Există un fir și el s-a rupt.
De vreme ce inima s-a dezrobuit de tine,
Cupa fermecată a tristeții s-a spart.

Am venit să mă spânzur de tine,
Dar am văzut că erai această ramură desfrunzită,
Dar am văzut că pe fața speranței mele
Tu erai răsul morții.

Vai! Ce plăcut e
Să dansez pe mormântul tău,
O, dragoste amestecată cu dorință!
Vai! Ce plăcut e
Să fiu oarbă ta care poartă sărutul arzător al morții!

Vai! Ce plăcut e
Să o rup cu tine și să fiu cu altcineva,
Să-i închid tristeții inimii ușa.
Chiar e aici paradisul.
Slavă Domnului! Umbra norului și marginea câmpului
aici sunt.

Mai bine e pentru tine să nu te gândești
La mine, iar cu să-ndur în sufletul meu,
De durerea mea să nu mă vindec
și cu nici o flacără să nu strălucesc.

Mi-e tristă inima

Mi-e tristă inima,
mi-e tristă inima.

În grădina iese și degetele
mi le plimb pe întinsa piele a nopții.
Lămpile sunt legăturile întinericului.
Lămpile sunt legăturile întinericului.

Mie
nu-mi va face nimeni cunoștință cu soarele.
Nimeni nu mă va duce la ospațul vrăbiilor.
Să-ți întipărești în minte zborul,
pasărea este muritoare.

Iubitul meu

Fără rușine stă
iubitul meu cu trupul gol
pe rădăcinile-i puternice
ca moartea.

Îi urmăresc
liniile oblice neobosite,
formele rebele
ale trupului când se mișcă.

Pare să vină din generații uitate, pierdute,
iubitul meu.

În adâncul ochilor săi,
un tatar călare
pare mereu pregătit de atac.
și pare fascinat de sângele cald al vânătorului
ca un barbar
cu dinții scânteind de prospețime.

Precum natura
ascunde fatal un înțeles precis.
Supunându-mă lui,
el legea simplă a celui mai puternic
o confirmă.

El este sălbatic de liber
ca un instinct sănătos
în inima unei necoluite insule.
El își șterge
praful străzii de pe pantofi
cu bucați din coitul lui Madjnnun.*

Iubitul meu
pare un zeu din templul Nepalului,
chiar de la începuturi
străin.
El
este un bărbat din alte veacuri
amintind de nobila frumusețe.

El dezlanțuie
în jurul său
amintiri inocente
ca mircasma copilăriei.
Și asemenea unui cântec vesel este el -
sălbatic și nud.

El iubește deschis
tot ce aparține vieții,
tot ce aparține țărâniei,
tristețea umană,
tristețea curată.

El iubește deschis
o alee din grădina satului,
un copac,
un pahar de înghețată,
încheietoarea unui palton.

Este un om obișnuit
iubitul meu,
un om simplu pe care eu,
în lumea asta de fantasmă,
ca pe un ultim vestigiu al unei mărețe religii,
între arbuștii sănilor mei
l-am ascuns.

* Erou al unei povestiri extrem de populare în lumea arabă, "Leila și Madjnnun". Povestea tragică a celor doi îndrăgostiți, arhiclasică, a fost transpusă în versuri de către poetul iranian Nezami, în secolul al XI-lea.